

A DEBRECENI ORVOSKÉPZÉS NAGY ALAKJAI
16. füzet

Dr. Szállási Árpád

Dr. Benedek László
(1887-1945)

**A debreceni orvostudományi Egyetem
16. füzet**

Dr. Szállási Árpád

Dr. Benedek László
(1887-1945)

Lektorálta: Prof. Dr. Leel-Össy Lóránt

Debreceni Orvostudományi Egyetem
2000

ISSN 1416-41-75

Kiadja: A Debreceni Orvostudományi Egyetem Rektori Hivatala

Fedélterv, tipográfia: *Magulya László, DOTE Oktatásfejlesztési Központ*

Nyomdai Munka: *Mozi-Print Kft. Debrecen*

Példányszám: 500

Előszó

Nem ismertem, nem ismerhettem Benedek László professzort, a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem Ideg- és Elmegyógyászati Klinikájának első igazgatóját, aki 34 éves korában kapott tanszéket a cívisvárosban.

Nevével először ifjú medikus koromban találkoztam, miután Édesapám könyvespolcain turkálva kezembe került az 1932-ben megjelent „Benedek László Emlékkönyv”. Nem a könyv tartalma ragadott meg – hogyan is érthettem volna a Professor debreceni tanári működésének tizedik évfordulóját köszöntő tizenhat tanítvány tudományos közleményeit -, hanem az ünnepelt arcképe. Fiatal, férfias eltökéltséget, intellektuális erőt sugárzó, lebilincselő tekintetű szép arcot örökített meg a fotográfus. Később visszavisszatértem ehhez a könyvhöz, és hatására elolvastam Benedek Lászlónak a Debreceni Tisza István Tudományos Társaság II. (Orvos-Természet-tudományi) Osztályának Munkái c. kiadvány-sorozatban megjelent több cikkét. Ezen cikkek egyikében („Az aktív személyiség kifejezőmódjáról”, 1935) idézi – talán az utódoknak szánt, magáról szóló üzenetként – egy római rabszolga sírfeliratát: „Ti csak láttátok életemben az én arcvonásaimat, de sohasem tudtátok, mit éreztem én a lelkemben”. Megragadott életének tragikus vége. Osztozott egyik legnevesebb betege, József Attila sorsában, önkezével vetett véget életének. Nem tudta elviselni párjának elvesztését. Mintha Neki, Róla szólt volna József Attila 1936-ban (a költő ebben az évben lett Benedek László páciense) „Magány” c. versének egyik strófája: „Mozdulatlanul, hanyatt fekszem az ágyon,/ látom a szemem, rám nézel vele./ Halj meg! Már olyan szótlanul kívánom,/ hogy azt hihetném, meghalok bele.”

Benedek László professzor, a kitűnő orvos, a nemzetközi elismertséget szerzett kutató és karizmatikus egyetemi oktató eredményekben, sikerekben gazdag életútját avatott szakember, a DOTE orvostörténelmet oktató, méltán nagy népszerűségnek örvendő, kiváló vendégtanára, Dr. Szállási Árpád idézi fel ebben a kötetben a Rá jellemző alaposággal, a példaképeket kereső utódoknak tanulságokat közvetítő, élvezetes stílusban. Örömet okoz, hogy „A debreceni orvosképzés nagy alakjai” sorozat – amelyet egyetemi vezető-társaimmal hívtunk életre 1993-ban, - már a 16. kötetnél tart. Örömet okoz, hogy ez a múltat idéző, de a jelennek üzenő, kitűnően megírt kötet valamennyiünket tanít, gazdagít. Örömet okoz egy olyan egyetem polgáraként szolgálni, amelynek Benedek László volt az egyik professzora.

Dr. Módis László
egyetemi tanár

Szülőföld, diákevek

A helység, ahol született, Erdély és az Anyaország határán, a bihari hegyek között folyó Fekete-Körös völgyében fekszik. Belényes a neve és ugyanazon járás székhelye. Közigazgatási státusát természetesen Benedek László születési idejére vonatkoztatjuk, mert Trianon után Románia nyugati határvidékére esik. A középkorban a királyi Magyarországhoz tartozott, gazdag vas- és ezüstérc készleteivel már a 12. század végén jelentékeny bányatelep volt (56). Ennek köszönhetően a váradi püspökség mindig megkülönböztetett figyelemmel kísérte. Sorsa nagyrészt Szent László városától függött, első szabadalmát Vitéz Jánostól kapta a 15. század közepén, pecsétjében nagy királyunk jólismert mellképe látható: „Sigillum Oppidi Belenes” körirattal. A mohácsi vészt követően, az ország három részre szakítása után peremvidéki település lett, amelynek hovatartozása mindig a pillanatnyi hatalmi helyzettől, illetve aktuális érdekektől függött. Amikor a török seregek 1598-ban Váradot ostromolták, Belényes sem úszta meg a pusztítást. Demográfiai sorsa 1660 táján dőlt el, amikor II. Rákóczi György szerencsétlen lengyelországi hadjárata után a szultán büntetésül tatár hadaival letaroltatta az egész Párciumot, és az addig többségében magyar lakosságot egyrészt kiirtották, másrészt rabszíjra fűzve az Oszmán Birodalomba, vagy északafrikai rabszolgapiacra kerültek, ahonnan aztán ritkán volt visszaút (62). Az elnéptelenedett vidékre akkor kezdtek Délerdély hegyeiről a román vándorpásztorok beszivárogni. Belényes bányáiba még sikerült főleg német és részben magyar munkásokat telepíteni, így Benedek László születése idején a járási központ lakóinak kb. negyede római katolikus, másik negyede kálvinista, a fele ugyanilyen „elosztásban” görög katolikus, illetve ortodox, ami egyben a nemzeti hovatartozást is jelezte. Más volt az arány a környékbeli kis településeken (Belényes-Lázur, Belényes-Örvényes, Belényes-Szelistye, Belényes-Valány). ahol a paraszti-pásztori populáció gyakorlatilag elrománosodott. Ebben a furcsa mezővárosban békésen megfér egymás mellett a magyar polgári olvasókör és a román kaszinó. A római katolikus templom 1725-ben, a református 1782-ben, az ortodox 1815 körül épült. A főgimnáziumot azonban „átmeneti megoldásként” a görög katolikus egyház alapította, amely bizánci szertartású ugyan, de a hierarchiában nyugati kötődésű. A korabeli középiskolás közös értesítőket lapozgatva természetesennek tűnik azok kétnyelvűsége. Magyarul és románul egyaránt olvasható az intézményi tanrend, de ezen ne csodálkozzunk. Amikor Ady Endre pontosan egy évvel Benedek László születése után a közeli Nagykároly kegyesrendi gimnáziumába iratkozott, a kollektív index szerint a román nyelv és irodalom a franciával azonos óraszámban felvehető tantárgy volt (4), noha Szatmár megye akkori székhelyét, a Károlyi-család ősi fészket főleg elmagyarosodott sváb falvak (Kálmánd, Kaplony, Mezőfény, Mezőterem, Csanálos) vették körül.

A család és az iskolák

Benedek László familiáris helyzetéről annyit tudunk, hogy ugyanazt a nevet viselő édesapja bíró volt (64), a járásbíróság vezetője, kir. ítélőtáblai bíró ranggal, így anyagi gondjaik aligha lehettek. Édesanyja, Papfalvay Ilona a Nagy Iván-féle genealógiai lexikon szerint kihalófélben lévő, régi erdélyi családból származott. Ezt később maga a professzor szintén „igazolta”, mert „gyermekáldás néki sem adatott”.

Az apai név örököse tehát 1887 szeptember 5-én látta meg a napvilágot, és azon a vidéken a magyar vallásnak számító kálvinista keresztségben részesült. Elemi iskoláit szülővárosában, a nyolc gimnáziumot összesen négy helyen végezte. Abban az időben nem volt ez szokatlan, függetlenül a hivatalnok-szülők lakhelyváltoztatásától. Az alsó négy osztályt a közeli Nagyszalontán végezte, a felső osztályok első évében már a békéscsabai evangélikus Rudolf-Főgimnázium 1902-tes közös értesítőjében találkozunk a nevével. Az ötödikes diák jó tanuló, de nem kiemelkedő (58). A reáltárgyakból mindig jeles, a humaniorákból viszont közepes. Meglepő, hogy a sportokat annyira kedvelő tanuló testnevelésből csak elégséges. A VI. osztályba átment a szomszédos Hódmezővásárhelyre, de ott is csak egy évig maradt. Végül a két záró klasszist a Debreceni Református Főgimnáziumban végezte, ott tett érettségi vizsgát az 1904-05-ös tanév végén. A bölcsészeti tárgyak elhanyagolásán nem annyira csodálkozunk, mint azon a tényen, hogy német nyelvből szintén csak elégséges (71). A regionális világnyelvet ugyanis medikus korában már magas szinten bírta.

A maturátus után beiratkozott a Ferenc Józsefről elnevezet Kolozsvári Tudományegyetem orvosi fakultására, ahol nagyon hamar magára talált.

Egykori évfolyamtársa, a matuzsálemi kort megért id. Kováts Ferenc pulmonológus professzor személyes közlése szerint Benedek már az első szigorlatok letétele után tanújelét adta kivételes képességeinek. A művészetek iránt mindketten vonzódtak, az évfolyam létszáma sem haladta meg egy jó középiskolás osztályét, ezért is tűnik hitelesnek a visszaemlékezés. Az alsó évesek első számú bálványa kétségtelenül Apáthy István professzor volt. A Mikó utca, Trefort utca sarkán lévő Szövet- és Fejlődéstani Intézet eredményeire Európa-szerte odafigyeltek. Ekkor bontakozott ki a neuron-tan körüli vita, amelyben Apáthy a folyamatos kapcsolat, az un. *continuitás* elvét vallotta. Ellenfelei között olyan nagyságokat találunk, mint a pont azon az évben Nobel-díjat kapott spanyol tudós-óriás Ramon y Cajal, honfitársai közül pedig Lenhossék Mihály és Schaffer Károly. Apáthy mikrotechnológiai módszereinek zsenialitását még a legkitűnőbb Lenhossék- (Szentágothai János, Krompecher István), illetve Schaffer-tanítványok (Miskolczi Dezső, Környey István) is mindig méltányolták. A nagy neurohisztológus intézetében sajátította el Benedek László már II. éves medikusként a legkorszerűbb szövettani vizsgáló metódusokat. Versenyvizsga után kórszövettani pályamunkát készített, amellyel hamar felhívta magára a közfigyelmet. Ez az idő a szerológia hőskora, nem csoda, hogy e téren szintén igyekezett jártasságot szerezni. Apáthy mellett az elméleti tárgyak tanszékvezetői közül kiemelkedett még az

általános kór- és gyógytant előadó Lőte József, a patológus Buday Kálmán, a higiénikus Rigler Gusztáv, valamint a kriminológus Kenyeres Balázs professzor. Ez utóbbi három fővárosi katedrára került, meghívásos alapon. A törvényszéki intézetben sajátította el ifjú kutatónk a szerodiagnosztikai módszereket, amelyeknek később a neurológiai gyakorlatban oly nagy hasznát vette. A korabeli kolozsvári klinikumban Apáthy Istvánhoz mérhető egyéniség az ideg- és elmegyógyász Lechner Károly, „aki a lelki eseményeket a protoplasma fizikai és kémiai állapotváltozásaiból származó energia-felszabadítással magyarázta, és aki már Pavlov-val egyidőben az elmekegés tüneteket is egy általa kidolgozott reflexelméletre, tehát természet-tudományos alapra építette” (5).

Kitűnt még a plasmacyta névadója, a dermato-venerológus Marschalkó Tamás, valamint a sebész Makara Lajos professzor. Mindketten a világháború alatt (de nem a fronton) hunytak el. Lechner mellett kétségtelenül nagy respektussal bírt a belgyógyász Jancsó Miklós, a malária nemzetközileg ismert és elismert szakértője. Nem véletlenül Lechner és Jancsó terjesztették elő 1916 végén Benedek Lászlót a magántanári képesítés elnyerésére (93). A végzés előtti 1909-es esztendő igen nevezetes dátum a nagy reményekre jogosító ifjú életében. Felelős szerkesztője lett az **Egyetem** című lapnak, de a címdalol olvashatjuk a két világháború között népszerű író, Orbók Attila nevét is. A lapot az **Országos Magyar Szövetség** 1909 augusztus 20-án kiadott „válasza” hívta létre (6).

A sajnálatos eseményről a múlt tisztázása, valamint a megbékélés érdekében kell szólni. Ugyanis az 1909-ben, Budapesten megrendezett Nemzetközi Orvosi Nagygyűlésre a meghívott román orvosok az Erdélyben történő „anyanyelvi elnyomásukra” hivatkozva nem akartak eljönni. Végül, Babes professzor vezetésével mégis megjelentek. A válasz kimutatja tételesen, hogy a románoknak a Monarchiához (is) tartozó Transszilvániában több anyanyelvi iskolájuk van, mint az önálló királyságban. A részvételi lemondási szándék tehát ürügy volt. Ha fellapozzuk a Benedek diáksága idején, majd azután kiadott belényesi közös értesítőket, azok kétnyelvűsége egyértelmű. Miként a már említett, közeli Nagykárolyban a fakultatív tantárgy felvétele. Nem véletlen tehát, hogy az **Egyetem** első száma 1909 szeptember 11-én jelent meg. Mintegy feleletként a román liga nyíltan egyesítő programjára. A vita sajnós azóta tart, csak már fordított szerepben. A kényes kérdés politikai és demográfiai szempontból eldőlt, de a múltat nem lehet meg nem történné nyilvánítani. Márpedig a kolozsvári egyetem 1872-1920 között a második magyar orvosképző intézet volt, ahol Benedek László 1910 november 26-án summa cum laude minősítéssel orvostudományi oklevelet kapott. Az ifjúsági lap szerkesztése mellett 1910 április 1-től 1911 márciusáig Buday Kálmán professzor kórbonctani intézetében dolgozott, a már választott szakma legjobb megalapozására.

Az 1909-es év a magyar irodalom szempontjából szintén érdekes. A Benedek László által már munkahelyé kiszemelt idegklinikum lakója volt június végétől augusztus 1-ig a szeropozitív költőóriás Ady Endre. Az **Egyetem** akkor még nem jelent meg. Ha a doktorandus ízlése távol is állott az „új időknek új dalai”-tól, Orbók Attila sejtette jelentőségét. Adyról az ifjú ideggyógyász már csak azért is tudhatott, mert az I. tanársegéd, a professzor

után második ember Lukács Hugónak a „privát paciense” volt. Innen írta a költő a következő sorokat Diósiéknak: „Én most már öt nap óta vagyok Kolozsvárott. Kezelőorvosom ideális ember és doktor, Ady-imádó. Egy félcsöppnyi alkoholt nem iszom. Cigarettazni félannyit se, mint máskor. Fürdőket kapok, tornászom, korán fekszem. Nappal a doktor válogatott, kedves társaságot gyűjt. Szóval meggyógyulhatnék, de az alvás még mindig nehezen megy, tele vagyok határozatlan, kínzó vágyakozásokkal és félelmekkel” (103). Az illusztris társaság tagja volt a világhírű matematikus Fejér Lipót, a literátus jogtudós Somló Bódog. Olykor levonatozott Dénes Zsófia is, ahogy e sorok írójának levelben, illetve szóban többször lefestette az idegklinikát. Zsakó István a második tanársegéd szintén emlékezett a nagy költőre. Nehéz lett volna nem észrevenni. A közeli belgyógyászaton ekkor kezdte alkalmazni Jancsó Miklós professzor a nagy szenzációt keltő Salvarsant, de semmi nyoma, hogy a poétán próbáltak volna kúrát végezni. Sőt, a kitűnő „szúnyogszakértő” belgyógyász, Wagner-Jauregg eredményei nyomán a maláriaterápiáról is tudott, Ady mégsem jutott túl a korábbi higanykezeléseken. Ezek a kérdőjelek már soha nem fognak kiegyenesedni.

A költő kórrajzát, amelyet Maksay Ferenc töltött ki, majd Miskolczi Dezső professzor 1945-ben helyezte letétbe az ottani Akadémiai Fiók Történelmi Levéltárában, Kótay Pál tette közzé szakszerű véleményezéssel az Orvostörténelmi Közlemények 1978. évfolyamának a hasábjain (78).

Az Ideg- és Elmegyógyászati Klinika vonzásában

A kolozsvári orvos-sebészeti tanoda 1872-ben emelkedett egyetemi rangra, elmegyógyászati tanszékkal viszont 1889 őszén egészült ki. A pavilon-rendszerű klinika-komplexum 1901-ben készült el, 10 helyisége 230 beteg befogadására volt alkalmas (81). A négy laboratórium közül az egyiket pszichofiziológiai kutatásokra, a másikat röntgenezésre, a harmadikat kémiai, a negyediket bakteriológiai vizsgálatokra rendezték be. Az intézet élére az a Lechner Károly került, akinek reflexológiai szemléletére már korábban utaltunk. Grastyán Endre akadémikus szerint „a legeredetibb magyar pszichiáter volt” (85).

Benedek László kellő megalapozással került 1911 március 1. után a gyönyörű fekvésű Trefort utcai klinika kötelékébe. Lechner professzor hamar felismerte benne a jövő emberét. Már 1911-ben nyugati tanulmányútra küldte. Megfordult Bécsben Wagner-Jauregg, München egyetemén Kraepelin, Berlinben Jacobson és F. Kraus, Zürich-ben Forel, illetve Bleuler intézetében. Meglátogatta a párizsi híres Salpêtrière-t, az itáliai Pavia univerzitásán az akkor már Nobel-díjas Golgi professzort, akitől a legkorszerűbb idegszövet-festési eljárásokat megtanulhatta. Legnagyobb szakmai bálványai: John Hughlings Jackson kedvéért áthajózott Angliába is, de sajnos a közben bekövetkezett halála a személyes találkozást már nem tette lehetővé. Külföldön komoly neuropatológiai és szemtükrözési tapasztalatokra tett szert. Körútja alig egy évig tartott, az egyes helyeken való tartózkodása csak hónapokra tehető. Szakmailag mégis annyit profitált belőlük, hogy 1912-től valószággal ontotta a tanulmányokat. Egymaga annyit publikált, mint az egész idegklinika. Az Erdélyi Múzeum Egyesület (E.M.E.) X. szakülésén 1912 április 27-én együtt szerepelt egy Deák István nevű, nála idősebb tanársegéddel. Előadásuk címe: ***Differenciák a paralyticusok és praecoxosok vérsavói között, immun haemolysin kiváltása szempontjából*** (13). Az Orvosi Hetilap szinkron évfolyama három részes folytatásban lehozta. Szerológiaiailag pozitív paralyticusok, demencia praecox kórképben szenvedők (Bleuler ekkor már a Schizophrenia diagnózist használta) és szeronegatív emberek vérsavójával oltott nyulak immunreakcióit vizsgálva a haemolysises képességeik között szignifikáns különbséget állapítottak meg. Míg a paralyticusok vérsavójával kezelt nyulak széruma a vörösvértesteket nem, vagy igen gyengén, addig a praecoxos vérsavók erősen, vagy „komplett” oldották. A normálisával kiváltott válaszsavó nem mutatott jellemző reakciót. Ebből arra következtettek, hogy a paralysis és a schizophrenia ilyen egyszerű szerológiai módszerrel elkülöníthető. Táblázatuk persze sokkal bonyolultabb képet mutatott. Dolgozatuk jelezte, hogy az Erlich, Bordet, Levaditi, Wassermann, Landsteiner és a honfitárs Detre László kaleidoszkópszerű szerológiai munkássága most kezd összeállni használható laboratóriumi gyakorlattá. A két fiatal szerző pedig jó szimattal választotta ki a forrásmunkát.

Az 1857 óta megszakítás nélkül megjelenő Orvosi Hetilap szakmai versenytáborra 1861-től 1944-ig a Gyógyászat volt. Mindkettő saját szerző- és olvasótáborral. Csak a legkiválóbbakat közölte egyszerre mindkét periodika. Benedek Lászlónak sikerült fiatalon a Schächter-Szénásy szerkesztő-páros rokonszenvét, bizalmát megnyerni. A két konkurens lap között nem volt ritka

a személyeskedésig menő vita sem. Főleg a korábbi szakaszokban. Benedek első Gyógyászat-beli közleményét az 1912. év 43. száma hozta. A **Babinski-tünet előfordulása „organoid” eklampsiánál** egy fiatal leányanya esetét ismertette. A tipikus tünetek csökkentésére chloralhydrat klysmát, a szívgyengeség ellen carditonicumot adtak, és az exitus bekövetkezett. A kórszövettani vizsgálatok az agy kapillárisaiban embóliákat mutattak ki. Nem „falrengető” felismerés, de kezdetnek biztató kauzisztika. Ugyanazon vaskos kötet 47. száma a **Lipoidok a vérsavóban paralysisnél**, a vér kemizmusának az említett betegség alatti megváltozásával foglalkozik. Szerzőnk véleménye szerint is a paralyticusok vérében az idegszövet szétesésével cholin, illetve lecithin-anyag szaporodik fel. A terheseknél ugyancsak összefüggés állapítható meg az ovariumok működése és a vér koleszterin-tartalma között. Mégis úgy gondolta, amíg a Hermann-Neumann-féle reakció (defibrinált vér szérumához destillált víz, híg alkohol, sósavas alkohol, illetve koncentrált kénsav és koncentrált sósav hozzáadására erős zavarosodás lép fel) a papalysis esetében igen, de a graviditás elkülönítő diagnosztikájára csak óvatosan alkalmazható (14). A következő, 1913-as esztendőben még inkább kezdik megjegyezni a nevét. Az Erdélyi Múzeum Egylet április 12-i szakülésén a paralysis kóroktanáról tartott referátumot, egyre szorosabb kapcsolatban a Marschalkó-vezette dermato-venerológiai klinikával. Ugyanezen év őszén még öt alkalommal szerepelt a kolozsvári orvosegyetemi fórumon. Egyik kazuisztikai esetüket, a **Dsyctrophia musculorum progressiva juvenilis** alakját Zsakó Istvánnal együtt mutatták be (15).

Benedek október 15-én a Noguchi-féle Lutein-nel végzett bőrreakcióról tartott előadást, paralyticus betegeken, majd novemberben betegbemutatással együtt egy Brown-Sécurad féle bénulást ismertetett. Mindez a kezdő klinikus páratlan aktivitásának és imponáló sokoldalúságának írásos bizonyítéka. Az Orvosi Hetilap és a Gyógyászat után 1913-ban a Magyar Orvosi Archivum hasábjain szintén bemutatkozott. A **Dysarthria spastica irradiativa** esetét lenyűgöző szakirodalmi tájékozottsággal közölte le (16). A hozzátartozó ábrák filmszerűen mutatják be a hozzátársuló végtagmozgási rendellenességeket. Publikációs tárlatából hiányzott még a Budapesti orvosi Újság, ezt pótolta a venerológus Géber Jánossal közölt esetük, amikor a Noguchi által módosított Levaditi-féle eljárással élő spirochetákat sikerült kimutatni az elhunyt paralyticus beteg gyrus centralis anteriorjából. Nem feladatunk Benedek minden közleményére kitérni. Az viszont a fentiekből elég meggyőzően kitűnik, milyen lendülettel indult pályafutására ez a fiatal ideg-elmeorvos. Mintha csak sejtette volna, hogy a következő évben már másutt, sokkal kritikusabb körülmények között kell majd élet-halál kérdésben önállóan döntenie. Az első idegsebészeti közleményéről mégis külön szólnunk. A kolozsvári Makara Lajos vezetése alatt álló sebészeti klinikán Hevesi Imre c. ny. rk. tanár két esetben végzett Foerster-féle műtétet, gyermekkori spasmusus paraparesis és hemiplegia infantilis spastica radicalis megoldására. Szó szerint, mert a 2. sacralis, valamint a 2., 3., és 5. lumbalis érző gyökök kimetszésével oldotta meg. Mindkét rhizotomia sikeres volt és sokat mondó tény, hogy Hevesi tanár neurológus konzultáns szerzőtársul az idegklinika legfiatalabb orvosát választotta ki. Benedek végezte az utókezelést, kísérté figyelemmel a kis beteg sorsát (17). A cikket is ő írhatta, mert Hevesi nevével „szólóban” nem találkozunk. Az irodalmi tájékozottság szintén Benedek szerzőségére utal.

A történelem közbeszól

Mint ismert, az 1814 június 28-án eldőrdült szarajevói pisztolylövéseket négy évig tartó világháború követte. Az általános mozgósítás során Benedek László is a frontra került, de klinikájával a kapcsolatot a lehetőség szerint megtartotta. Ahogy írja, a háború első két évében gyalogsági és tüzérségi segélyhelyeken teljesített szolgálatot (33). Előbb a keleti frontra vezényelték, ahol kisebb sebesülést szenvedett. Felépülése után új hadi helyzet állt elő. Olaszország 1915 májusában felmondta a hármasszövetséget és a központi hatalmak ellen fordult (69). A monarchia kénytelen volt haderejének jelentős részét Észak-Itáliába átcsoportosítani. Kolozsvár ekkor még csak közvetve érezte a háború terhét. A lábadozó Benedek László 1915-ben munkatársaival együtt ünnepelte meg Lechner Károly professzor tanszéki működésének negyedszázados évfordulóját. A hadigazdálkodás ellenére aránylag jó papíron, szép emlékkötetet állítottak össze a tanártársak és a legjobb tanítványok dolgozataiból. Benedek László **A pálcasejtekről általában és azoknak szerepéről** értekezett (18). Nissl fedezte fel és az „idegelemek és gliasejtek közötti hézagpótló recének” tartotta. Az idegelemek pusztulásánál, pl. Korsakowpszichózisnál megszorodik. Erre a tünetegyüttesre már akkor felfigyelt. Szerzőnk szerint a pálcasejt valószínűleg embryonális őssejtnek tekinthető, amely nagyfokú átalakulási és vándorlási képességgel bír. Szerepe a leépítésben (Abbau) keresendő, majd egy részük degenerálódik, a másik részük visszafejlődik vagy átalakul. Ahogy a könyvben a színes ábrák mutatják. Bár a szövegrész legalább annyira kérdő, mint állító jellegű. A következő, 1916-os esztendő szintén bővelkedett eseményekben. A királyi Románia a központi hatalmak mellől átállt az antant oldalára. Csapatái betörték a gyengén védett Erdélybe, ahonnan csak német segítséggel sikerült azokat átmenetileg kiszorítani (87). A kolozsvári kar életét ez akkor még különösebben nem zavarta meg. Az 1916 október 27-i II. rendes ülés Lechner Károly professzor felterjesztésére megtárgyalta Benedek László magántanári folyamodványát, amelyet a két opponens: maga Lechner Károly, valamint Jancsó Miklós professzor igen kedvező elbírálásban részesített. Főleg az Erdélyi Múzeum Egylet Orvosi Szakosztályának ülésein elhangzott előadásai alapján kapta meg 1917-től magántanári képesítését az „idegyógyászat” tárgyköréből (93). Az alig 30 éves habilitáltat, Lechner professzor potenciális utódját a hadi helyzet még ugyanazon esztendőben az olasz frontra szólította. A San Daniele del Friuli helyiségben felállított I. sz. hadsereg kórházának idegosztálya élére nevezték ki, ahol főleg a posttraumás epilepsiások vizsgálatával, ellátásával foglalkozott. Itt szerkesztette meg az első koponya-kopogtató diagnosztikus eszközét (5).

A harctér mögött tanúsított szakmai helytállásáért magas katonai kitüntetésekkel ismerték meg.

A háború utolsó évében (1918) a „spanyol járvány” idején már a Kolozsvári Tartalék-kórház III. osztályának a főorvosa. Az Orvosi Hetilap szerint. Koroknai István főorvossal október 28-án közösen tartott előadásuk címe: **Az influenzában megbetegedetteknek kolloidezüst-készítményekkel való gyógyításáról**. A tárgy fontosságára való tekintettel az Orvosi Hetilap

november 17-i számában megjelent. Külföldi szerzőkkel összhangban azon véleményre jutottak, hogy az úgynevezett „spanyol influenza csak legyengíti a szöveteket, a légutak szaprofitái (strepto-, pneumo-, staphylococcusok) számára, ezért a magas mortalitást a szekunder infekciók okozzák. Az elhunytak légúti váladékában, vérében, májában és lépében sikerült is tiszta tenyészeteket előállítani, bár szűrhető vírus jelenléte és kóroktani fontossága sem zárható ki” (19). Ez a megállapítás ma is helyálló. A gyógyítás terén a harctéri tapasztalatokra igyekeztek támaszkodni. A Collargol-készítményt helyi kezelésre (sebgennyedés, orbánc, gonorrhoea) alkalmazták elsősorban, de a német R. Stodel beszámolója szerint sikeresen gyógyított influenzásokat Heyden-féle kolloidezüst injekciókkal. Benedek osztályán különösen a tüdőgyulladásos szövödménynél voltak kedvezőek a tapasztalatok. Az anyaország fővárosával akkor még zavartalan a kapcsolatuk. Benedek magántanár 1918 decemberében a kolozsvári idegklinika, valamint az I. és VI. hadsereg központi ideggyógyászati kórházának a vezetője. A katonai kórház parancsnoka Roediger Jenő főtörzsorvos volt. Kettős munkahelyéről küldte utolsó kolozsvári közleményét az Orvosi Hetilapnak. Címe: ***Epilepsiás rohamoknak mellékvese-kivonattal való kiváltása***, amely a december 15-i számban jelent meg. Egy ezrelékes Richter-féle tonogén injekcióval a genuin epilepsiásoknak közel a felén sikerült a típusos rohamot kiváltani, míg pl. a hisztériás kontroll-esetekben az adrenalin-mellék-tüneteken kívül mást nem észlelt. Erről cikke végén „kimerítő közleményt” ígért, de a folytatásrajta kívüli okokból elmaradt. Még megkapta a hadi-ékitményekkel díszített Ferencz József lovagkeresztet, a szalagján kardokkal felékesített Signum laudis vitézségi érmet (a címet csak rövid ideig használta, azt is későn), a koronás érdemkeresztet, valamint a hadiékitményekkel ellátott II. osztályú Vöröskereszt-tisztikeresztet, amelyekre Pisztor Ferenc kitűnő tanulmánya szerint igen büszke volt. Nem egyedül, tegyük hozzá, mert Haynal Imrétől Berde Károlyig elég sokan használták a vitézi címet, nem szólva a későbbi Kossuth-díj és „érdemes orvos” kultuszról.

Erdélyt 1918 utolsó hónapjában román csapatok szállták meg, az antant hatalmak engedélyével és segítségével. Az egyetemen most már válsághelyzet állott elő (54). A magyar közoktatási minisztériummal megszűnt a közvetlen kapcsolat, szerepét átvette a Nagyszeben városában alakult Consiliul Dirigent. A következő év tavaszán még volt remény a magyar egyetem megőrzésére, hiszen olyan román szaktekintélyek foglaltak állást mellette, mint a híres történész N. Iorga, a valóságban viszont O. Ghibu románosító törekvései kezdtek érvényre jutni. A Consiliul Dirigent 1919 június 30-án hozott 7608-as számú határozata eldöntötte a kérdést. Nem kedveztek az erdélyi magyar törekvéseknek az anyaországi forradalmi események sem. A győztes hatalmak már Budapest felé biztosítottak szabad utat a román csapatoknak. Az új rezsim kolozsvári berendezkedését megkönnyítette, hogy a Ferencz József Tudományegyetem orvostanárainak nagy része érthető okokból elhagyta Erdélyt. Ismerjük Apáthy professzor esetét, tragikus sorsát. Szakmai világhíre és makulátlan tisztessége sem mentette meg a megaláztatásoktól, mert autonómiai elképzelései voltak (12). Issekutz professzor visszaemlékezése szerint először a nem erdélyi születésű professorok: Davida Leo, Lechner Károly és Rigler Gusztáv költöztek fel Budapestre. A fiatal farmakológus professzort a magyar kormány közvetett

úton 1920 januárjában Debrecenbe rendelte, hogy ott Kenézy Gyula, Orsós Ferenc és Verzár Frigyes segítségével tanfolyamot szervezzen a frontról hazaözönlött orvosoknak. Szóbeli közlése szerint fűtetlen vagon szállította a civisvárosba, ahol szintén rendkívüli állapotok uralkodtak. Kijárási tilalommal, statáriummal együtt. Telefonon sikerült felvenni a kapcsolatot a szervezés alatt álló egyetem első számú irányítójával, Kenézy Gyula professzorral, aki mentőkocsit küldött érte a nagyállomásra. A vöröskeresztes jelzés oltalma alatt sikerült éjjel baj nélkül megérkeznie az akkori DMKE épületébe. Issekutz tanár őszig maradt Debrecenben, majd az időközben megérkező családjával együtt a fővárosba költözött (67). Tartózkodásával azért is foglalkoztunk, mert ő hívta fel Kenézy tanár figyelmét az akkor 33 éves Benedek Lászlóra. Debrecenben ekkor ugyanis nemhogy tanáresélyes, de még ideg-elmeszakorvos sem akadt. Elvileg Pozsonyt a főváros, Debrecen Kolozsvár látta volna el professzori garnitúrával. Erdély egyeteme már csak azért sem tehetett, mert menekülniük kellett. Szóba került a civisvárosban való letelepítés ügy, hogy a két egyetemet egyesítik, de a Királyhágón-túliak a menekülést csak átmeneti állapotnak vélték. Ezért együtt akartak maradni, és inkább elfogadták a szegedi „ideiglenes” letelepedést. Bár a Tisza-parti város is aspirált 1906 óta az egyetemre (98).

Végül, míg Pozsony teljes garnitúrát kapott a pesti kartól (Mansfeld Géza, Fenyvessy Béla, Entz Géza, Bakay Lajos, Heim Pál, ifj. Imre József), addig Kolozsvártól Debrecen „csak” a fiatal Benedek Lászlót. Mégis az 1918 október 23-án felavatott orvosi fakultáson 1921 őszétől 12 kitűnő tanár irányításával megindulhatott a Tiszántúlon az orvosképzés.

A debreceni ideg- és elmegyógyász professzor

Bár Debrecen az első világháború előtt a 80 ezer lakosával a történelmi Magyarország harmadik legnépesebb városa volt, e téren megelőzte mind Pozsonyt, mind Kolozsvárt, az 54 orvosa között, mint említettük, ideg- és elmegyógyász nem akadt (83).

A városi kórház 1893-ban szintén pszicho-neurológiai osztály nélkül épült meg. Tanszékvezető esélyesekben a főváros sem bővelkedett. A klinikaigazgató Moravcsik Ernő Emil tanítványai közül Reuter Camillo Pozsonyba tartott, a 60. éve felé közeledő Schaffer Károlyt, az Interakadémiai Agykutató Intézet direktorát magas kora ellenére Moravcsik utódjának szánták. Ezért ő maga sem lelkesedett, csak kifejezett kari kérésre vállalta el. A Schafferiskola rangidős kiválósága: Miskolczi Dezső még nem volt 1921-ben magántanár, Sarbó Artúr viszont már korosnak számított. Az idegkórtan több magántanárából viszont kitűnő belgyógyász lett, elég Korányi Sándor, Bálint Rezső, vagy éppen a Debrecenbe került Csiky József személyére utalnunk. Az akkor 53 éves Pándy Kálmán jöhetett volna leginkább szóba, de Kenézy Gyula a 33 esztendőes Benedek László mellett döntött.

Ha a Debreceni Magyar Királyi Tisza István Tudományegyetem első almanachját megnézzük, az orvosi karra kinevezett 12 professzor közül ő volt a legfiatalabb. Szolgálatba 1921 szeptember 30-tól lépett és nagy lendülettel kezdte el új munkahelyén az oktatás-gyógyítás-kutatás hármass feladatát. Az elmegyógyászati klinika elhelyezésére a Városi Központi Kórházban került sor, ahol 50-60 ágy állott rendelkezésükre. Az ambulancián már az első évben 412 idegbeteget kezeltek, a pszichoterápiás segítségben részesültek létszáma évente meghaladta a másfélezret. Az 1922. évi egyetemi évkönyv szerint az intézet felszerelése: „a betegek gyógyítását, a hallgatók tanítását, végül a tudományos kutatást szolgálja (fürdők, hűtőkészülékek, napfürdő, hőlégzuhany, vibrációs masszázskészülékek). A klinika a debreceni bíróságoknál elmeorvosi szakértői működést is fejt ki, ezenkívül az összes kiegészítő iskolába utalt gyermekeknél intelligencia-vizsgálatokat végez” (57). A professzor az 1921/22-es tanévben heti 2 órában a törvényszéki elmekórtant a Jogtudományi Karon is előadta.

A kincsesvárosból tehát a civisvárosba költözött. Nagyállomáshoz közel, a Werbőczy utca 2. sz. alatt a II. emeleten lakott. Nősülésének pontos dátumát nem sikerült kideríteni. Első feleségéről egyik volt tanítványának özvegyétől tudunk. Igen gazdag Chorin-lányt vett el, egy gyermekkel. Anyagi gondjaik tehát még a patientúra előtt sem lehettek. Az 1912/22-es tanévben I. tanársegéd Máday István, a II. Csörsz Károly. Díjas gyakornokok: Follmann János és Thurzó Jenő, díjtalanok: Salánky József és Széky Antal (84). Polgár-kápráztató allűrjeivel hamar magára vonta a puritán szellemű város figyelmét. De nem a rosszallását, ahogy várni lehetett volna. Aki valaki, azt inkább csodálják. Lóháton járt a klinikára, holott villamossal, vagy gépkocsival is mehetett volna. Szerette a sportot, a lovaglást a fronton megszokta. Első osztályú fülkében utazott a fővárosba, ugyanakkor sofőrje gépkocsival kísérte az országúton. Majd a pályaudvaron eljátszotta a taxis

szerepét (70). Személyében a Krúdy-s Színbád a komoly tudóséval keveredett.

Egyetemi előadásainak első füzetet: **A psichiatria története** (21) 1923-ban jelent meg Budapesten. A természeti népek és ókori kultúrák animisztikus jelenségeit, valamint a lélekgyógyászat tudományos eredményeit mindössze 25 oldalon foglalta össze. Az Iliástól a Szentírason át Kraepelin munkásságáig haladt végig a kultúrtörténeten, bámulatos tájékozottsággal, hogy hallgatóinak érdeklődését felkeltse.

A Debreceni Orvosegyesület 1922-ben alakult meg, első tudományos ülését május 13-án tartották. A legidősebb professzor, a gyermekgyógyász Szontagh Félix elnökölt, a legelső előadást a legfiatalabb tanszékvezető tartotta. Címe: a **Pellagrás beteg**. A másodikat a tehetséges Csörsz Károllyal közösen prezentálták a **Huntington-chorea** kórképről. A következő előadó a sebész Hüttl Tivadar volt, az első hozzászóló Benedek. Már akkor sejteni lehetett, hogy a majdani tudományos rendezvényeknek ő lesz a leglátványosabb szereplője. A II. szakülésen a **Chorea pseudo-paralytica**, a III.-on a **Veleszületett athetosis** kórképről értekezett. A sclerosis multiplex esetekben Vaccineurin injekciókat adott, ingerterápiás próbálkozással. Az eredménytelenséget soha nem hallgatta el. Az 1922. évi november 11-i ülésen az epilepsiában az endokrin-rendszer és a roham-genezis összefüggéseit elemezte. Elhibázottnak tartotta, ha „manapság valaki a vasoconstrictio és általában az agyvérszegénységre alapított és már 1857 óta szerepet játszó durván fizikális rohamtheóriákkal azonosítja magát”. Szerinte a perc-volumen rapid ingadozása is csak epilepsiás reagibilitás esetén válthat ki rohamot. Az epilepsia kérdése kezdettől foglalkoztatta. Ezért is sajnálta, hogy annak pápájával, H. Jackson professzorral személyesen már nem találkozhatott. Az Orvosi Hetilappal ismét felvette a kapcsolatot. Az 1922. évi kötet 49. számában új lumbálpunctiós tűt mutatott be az encephalographiás vizsgálatokhoz. Érdeklődése rendkívül szerteágazó. Már 1923-ban, vagyis jó egy éves kutatói munka után tekintélyes kötet jelent meg az ideg-elmeklinika orvosainak dolgozataiból (63). Azért kételkedünk a kitűnő Angyal Lajos azon megállapításában, mintha Benedek „iskolát nem teremtett” volna (5). Saját tevékenysége szintén cáfolja. A kötetben a professzor visszatér az epilepsiához. Csörsz Károllyal együtt a **Huntington-chorea** extrapyramidális mozgászavarának nem csak a klinikai de a genealógiai feldolgozását is adták, amely a hazai genetika egyik úttörő munkája (59). **Az influenzás elmezavarokról** Porsche Ferencsel közösen írtak dolgozatot. A **Huntington és migraine** összefüggéseit Goldenberg Pállal tárgyalta. A laboratóriumi részt Thurzó Jenő készítette, illetve szerkesztette. A 319 oldalon 35 dolgozatnak 12 személy a szerzője. A végén valamennyihez rövid francia nyelvű összefoglalót csatoltak.

Az Orvosi Hetilap továbbra is fontos fóruma maradt. A fiatal professzor ifjú tanítványai közül egyre inkább Thurzó Jenő vált szerzőtársává. Külföldi szerzőkre hivatkozva közösen próbálták ki Parkinson-kórnál, intralumbális levegőbefúvással a permanens izomfeszülés megszüntetését (20). Ez szerintük a vegetatív centrumokra kifejtett hatással magyarázható.

Benedek László aktivitására a fővárosban hamar felfigyeltek. Ezért a budapesti Kir. orvosegyesület 1924. évi március 29-i ülésén, felkérésre előadást tartott az alkoholkérdés akkori állásáról, „főképp az amerikai alkoholelleses küzdelem fejlődése kapcsán” (22). Tájékozottsága mindenkit meglepett. A történeti visszatekintésben említi, hogy az indián őslakosságot 1535-ben először a franciák ismertették meg az alkohollal. Nem „romboló szándékkal” és nem a **tüzes vízzel**, hanem a szelídebb borral. Az égetett szeszt jóval később az angolok vitték be, saját maguknak is. Az első prohibíciós törvényt a 17. század közepén hozták, azt tapasztalva, hogy az alkohol mind a bensülötteken, mind a katonákon fokozza az agressziós hajlamot. Az első prohibíciós törvény kidolgozója az a Benjamin Russ nevű híres orvos volt, aki fontos szerepet töltött be a függetlenségi nyilatkozat megszerkesztésében. Washington elnök mellett a methodista egyház lett a legfőbb támogatója, mert a vallás-változatban a bor szimbolikus szerepe megszűnt. A 19. század Újvilágában egymás után jöttek létre az antialkoholista szervezetek: az „American Temperance Society” és mások, a legnagyobb jelentőséggel viszont az 1851-ben alakult „Good Templars” mozgalom bírt. Európába hamarosan átterjedt, de korántsem akkora hatáskörrel. Az öreg kontinensen mások voltak a hagyományok és az ellenérdekeltségek. A szerző tételesen sorolta fel, hogy a prohibíció idején mennyivel csökkent a bűnözés, a máj- és idegbetegségben meghaltak száma. Warburg és Wieland legújabb eredményeire hivatkozott, amelyek szerint az alkohol rontja az idegsejtek oxigénfelvevő-képességét, változik a sejtfalak permeabilitása, vele az élettani folyamatok. Nem hallgat azon orvosokról, akik „gyógyszerként” direkt szesztartalmú magisztrális készítményeket írtak fel. E téren érdekesmód nem az olaszok, hanem a norvégok vezettek. Adatait szépen áttekinthető grafikonokkal ábrázolta és tekintélyes irodalmi utalásokkal hitelesítette. Elsősorban amerikaiakkal, de európaiakkal is. Klinikájáról az adatgyűjtésben Máday István, Thurzó Jenő, Salánky József, Ördög Imre és Nagy Mihály működött közre. Előadásából 40 oldalas kis kötet kerekedett ki, amelyet a Debreceni Méliusz Nyomda megjelentetett (22).

Az 1924-es esztendő fontos dátum a hazai ideg- és elmegyógyászat történetében. Október 9-én váratlanul elhunyt Moravcsik Ernő Emil professzor, az utódlás kérdése nem bizonyult egyszerűnek. Schaffer Károly személye ugyan adott volt, de már elmúlt 59 éves. Moravcsik sem nevelt „azonnal bevethető” tanítványt. A mikroszkóphoz szokott Schaffer el akarta hárítani a klinika vezetését, a kar nyomásának mégis engedett. A szegedi Lechner-tanítvány Szabó József, a pécsi Reuter Camillo, a 37 éves Benedek László kinevezése még nem jöhetett Schaffer mellett számításba. Később mégis kialakult a pesti Mester és tanítványai (Miskolczi, Sántha, Környey), valamint Benedek között egyfajta szakmai rivalizálás, amely mögött sokkal inkább alkati adottságokat kell keresnünk. Míg az előbbieket puritán életvitelű, főleg szövettanra támaszkodó, nemzetközi hírű neurológusok voltak, addig az utóbbi egy szárnyaló fantáziájú világfi, aki a katedrán, klinikán és az élet „színpadán” egyaránt szerepet játszott. Legalább akkora tehetséggel, de nem mindenki szemében rokonszenvesen. Ezért közöttük aligha alakulhatott ki bensőségesen kollegiális viszony, bár Miskolczi Dezső közülük kivétel.

Benedek egyenlőre Debrecenben akart bizonyítani. Az Orvosi Hetilap 1924. évi kötete 40. számában a nyaki bordánál fellépő Raynaud-féle tünetcsoportról értekezett. Mivel feltételezése szerint a vasoconstrickiót a plexus brachialis vonaglása váltotta ki, műtéti megoldást választottak. A perifériális panaszok csökkentek, de a radicularis érzészavarok nem. Valószínűleg a beavatkozás következtében.

Már ekkor sokat foglalkozott a bűnözés lélektanával. Amit 1925-ben **A kriminalizálódás fokozódásának okairól** írt, sajnos ma sem időszerűtlen. A háború után több, mint fél évszázaddal. „A háború alatti emberhiány minden munkakörben az értékben gyenge, vagy még fiatalok, előképzettség nélküli egyéneket tömegesen juttatta fényes – gyakran soha nem remélt, korábban legfeljebb hosszú évek kitartó és kiemelkedő munkateljesítménye által kiérdemelhető – keresethez, s ily módon nagyfokú önállóságához. A háborút követően azután a kipróbált szakmunkások visszatérésével a munkahelyekre, a fiatalok, vagy másképpen „értéktelen” dolgozók ismét kiszorultak az ipari üzemekből. Ám a háború alatti és utáni konjunktúra – melyben az éretlen embernek gátlás nélküli fegyelmetlensége és vakmerősége a megingott gazdasági élet által megteremtődött szélsőséges spekulációs lehetőségek révén kiváló működési körre talált – s e konjunktúra által létesített és természetesen burjánzó vállalatok leépülésével, illetve megszűnésével csapatosan jövedelem nélkül maradt ilyen – munkájuk terén nem teljes értékű – egyének ragaszkodtak a már megszokott jóléthez és élvhajhászashoz, sőt a részükre már elmaradhatatlan alkoholfogyasztáshoz is. Az alkoholizmus pedig a kriminalitás újabb rizikófaktorként érzékelhető” (23). KacsARINGÓS jogi nyelv, de szakcikkeiben egyszerűbben fogalmazott, persze ott sem mindig. Így **A Linzer-féle oldatkeverékes eljárás alkalmazása az ideglues gyógykezelésében és a neosalvarsan-modenolos oldat-keverék** (Thurzó Jenővel) az Orvosi Hetilap 1925. évi 17. számában jelent meg. Társszerzőjének a laboratóriumi munka volt az erős oldala. A Hetilap mellett az újra megindult Budapesti Orvosi Újság hasábjain szintén jelentkezett. Benedek tanár írása a **Schizophren beteg állásfoglalása a kezdődő betegségi folyamattal szemben** olyan betegbemutató, amely a kezdődő tudathasadást búcsúlevelekkel illusztrálja. Egy hetedikes gimnazista írta le „egyéni sége elvesztésének folyamatát”, bizarr képzetekkel, szójátékokkal, majd bezárkózással.

Markusovszky lapjában a **Phlogetán-therápia chorea infectosán**-nál, valamint **A paradox triceps-reflex és annak szelvényes localisatiojáról** című írásai jelentek meg.

Tanítványai egyre gyakrabban és önállóan publikáltak. Csörsz Károly a **Statisztikai, alkattani és örökléstani vizsgálatok az Alföldről** című dolgozatában négy generáción keresztül öröklődő Huntington-choreát mutató ki. Czeizel Endre szerint „ez az első jelentős magyar populációs genetikai munka” (59).

A liquor cerebrospinalis új oxydatiós reakciójáról Thurzó Jenővel írtak a Hetilapba. Megállapították, hogy a kóros és normális liquorok különböző viselkedését a kémiai anyagokkal szemben a fehérjetartalom mennyiségi és minőségi különbségei okozzák. Ezt 1%-os káliumpermanganát

és oxálsav oldattal mutatták ki, amelyet a fehérje kolloid-részecskék finomabb dispersitásával, illetve a hatófelület megnagyobbodásával magyaráztak (24). Munkájukat a kor szemüvegén át kell néznünk.

Kezdetől nagy hangsúlyt helyezett a szerodiagnosztikára. Az Orvosi Hetilap konkurens szakfóruma, a Gyógyászat 1927. évi 11. száma közölte a Kulcsár Ferencsel közösen írt **A vér- és liquor-reakciók változásai a neurolues recurrens-kezelése kapcsán** című dolgozatukat. A malária-terápia bonyolult szerológiai tükröződéseit, a klinikai tünetmentesség biztató jeleit tárgyalták.

Ha a professzor három eddigi főmunkatársát nézzük, kivételes érzelme volt azok kiválasztásához is. A fiatalon elhunyt Csörsz Károly beírta nevét a hazai genetika történetébe. Thurzó Jenő tanszéki utód lett volna, ha nem jut Csörsz sorsára, Kulcsár Ferencből viszont előbb Szegeden, majd az USA-ban lett egyetemi tanár.

A nagyerdei klinika-telep új épületébe 1927-ben költöztek, ahol már 114 ágy állott rendelkezésükre. A Városi Központi Kórház keretében egy kibővült 144 ágyas részleg maradt. A szereplési vágy, valamint a bizonyítási kényszer egyaránt fokozott teljesítményre ösztönözte a fiatal professzort, akinek neve egyre inkább fogalommá kezdett válni. A tehetségekből tetszés szerint válogathatott, szinte tódultak hozzá az eminens doktorandusok. Az 1929-es évben tanítványai közül Csörsz Károly **Az öröklés és alkattan**, Thurzó Jenő **A humorálpáthológiai kórjelzéstán** tárgyköréből kapott magántanári címet. Később Kulcsár Ferenc **Az ideggyógyászati diagnostica**, Nagy Mihály az **Elmegyógyászati kórjelzéstán és tünettan**, Pap Zoltán **Az általános pszichiatría** alapján nyert venia legendit. Vagyis Benedek Lászlónak már Debrecenben jelentős iskolája volt.

Év nélkül jelent meg az **Újabb diagnostikus és therapiás eljárások az ideg- és elmegyógyászatban** című monográfiájának első része, **A paralysis progressiva gyógykezeléséről** (25), amely 286 oldalon tárgyalja e tárgykör akkori állását. Az utolsó irodalmi utalások 1927-ből valók, tehát csak azután jelenhetett meg. A szifilidológia legjobb magyaryelvű összefoglalóinak egyike.

Figyelme 1929-től egyre inkább az eugenika felé fordult. A december 12-i kari jegyzőkönyv szerint, Benedek László, Belák Sándor és Huzella Tivadar professzor javaslatot nyújtottak be a Tanártestülethez, „az öröklés-biológiai és fajhygiene” extraordinárius oktatására, amelyet Csörsz Károly magántanár elvállalna. Indoklásában a „bizottság hivatkozik azon külföldi jelentős erőfeszítésekre, amelyek a modern genetika fejlesztése körül történtek. Főleg az Egyesült Államokra, ahol több, mint 100 jól berendezett örökléstani intézet működik” (72). Az USA-ban 1931-től már 21 állam rendelkezett szexuális bűnözők, idioták és imbecilisek, valamint egyéb minusvariánsok szaporodását gátló sterilizációs törvénnyel. Benedek esetében szó sincs egyoldalú német hatásról, A Chicago-i Carnegie Intézet igazgatója, Harry H. Laughlin professzor szolgáltatta az abszolút autentikus információkat. Hivatkozott a Lundberg által vezetett svéd „örökléstani intézetnek kiváló teljesítményére és arra a tényre, hogy a szovjet Oroszországban csak az egyik kísérleti intézetnek évi dotatiója egy millió kettőszázezer aranyrubel” (72). Hol

volt még akkor Rosenberg, illetve Liszenko! Igaztalan volna a kezdeményezést a későbbi következmények alapján megítélni.

Benedek professzor ennyi elfoglaltsága mellett az ápolónői tanfolyam vezetését is elvállalta. Akciót indított a fizetésük emelésére, akiket még laboratóriumi kiképzésben is részesített. Felkérte a klinikák vezetőit, jelentsék be évenként az ápolónő-igényüket, hogy az újonnan végzettekből „önellátóak” legyenek. A fizetés rendezésével egyidőben mindent elkövetett, hogy a fizikai és kémiai tanszék az orvosi fakultás keretében maradjon. Úgy vélte, ha e tárgyak átkerülnek a bölcsészetre, Debrecen hátrányba kerül a másik két vidéki egyetemhez képest. A fentiekből kitetszik, nemcsak szakmai és társadalmi, de a kart érintő kérdésekben szintén igen aktívnak mutatkozott.

Azt követően visszatért régi elképzelésének megvalósításához. Az Orvosi Hetilap 1931. évi 21. számában erről így vall: „már 1917 óta kísérleteket folytatok a koponya kopogtatási eljárás tökéletesítésére. Legutóbb hajtó művel mozgásban tartott kopogtatási készülékkel, továbbá előírásaim szerint konstruált electron-csőves auscultatiós berendezéssel és pneumoencephaliás levegőbefúvással a subarachnoidalis űrben sikerült nekem a percutoros transonantiának körjelzéstani határfokát lényegesen emelni” (26). A bemutatott készülék alkalmas volt a kóros részek megállapítására, mert tumor, hydrocephalus vagy más belüri nyomás fokozódásánál a koponyacsont elvékonyodik, míg felületes tumornál (pl. meningeoma) megvastagodik. A sebészi beavatkozás helyének megállapításánál alkalmazható. Bern városában az 1931 augusztus 31. és szeptember 4. között megtartott első Nemzetközi Neurológiai Kongresszuson a készülékről prezentált nagy érdeklődést kiváltó, német nyelvű előadást. Hangosfilm kíséretében. Valószínűleg ide vezethető vissza, hogy az ilyen irányú monográfiát majd a Karger Verlag svájci részlege adja ki. E kongresszuson találkozott és barátkozott össze Cushing professzorral, aki több mint 2000 agyi műtétjéről számolt be.

A Benedek-tanítvány Pap Zoltán szerint „talán mindezeknél eredetibb, nagyobb jelentőségű elgondolása volt a háromdimenziós röntgenkép készítése az agyvelőről. Az ötlet tőle származott, de az éppenséggel nem könnyű technikai megoldás Rencz Antal dr. röntgenológus érdeme. Nagyszerűen dogozta ki a térhatású röntgenfelvételek módját, a filmfelvételek értékeléséhez pedig egy nagyméretű sztereoszkópot szerkesztett. Az ily módon készített háromdimenziós, térhatású kép látványa valóban elbűvölő volt” (91).

Nem ragadt le egy témakörnél. **A liquorgát permeabilitásáról sokodufertőzésnél** újra Kulcsár*Ferenc a szerzőtársa (27). Mivel a patkányharapási lázat speciális spirillumok okozzák, már 1925-ben megpróbálták a neurolues analógiájára malária, illetve recurrens beoltásokkal kezelni. A szerzők szintén azt tapasztalták, hogy a Spirillum minus Carter-ik a Treponema pallidától eltérően a liquorba nem jutnak. Feltehetően a liquorgát miatt. A terápiát azóta a penicillin megoldotta.

Benedek munkásságára a külföldön is egyre inkább felfigyeltek. Az orvosi kar 1931 december 10-én tartott ülési jegyzőkönyvéből kiderül, hogy az

uppsalai egyetem felkérte: a svéd állam költségén tartson előadást „Eugenikai törekvések Magyarországon és más országokban” címmel (73), továbbá a **Verein für Psychiatrie und Neurologie in Wien** a koponyakopogtatási módszerét ismertette. A következő esztendő január 28-án a kari ülés üdvözölte Benedek professzort abból az alkalomból, hogy a Budapesti Orvosi Kör a percussió módszerét Schächter-díjjal jutalmazta.

A korabeli kari jegyzőkönyvekből más érdekes kortörténeti dokumentumokat is találunk. Preininger (később Rávnay) Tamás magántanár címzetes rendkívüli tanári beadványát Orsós professzor élesen bírálta. Úgy mond: „Preininger Tamás dr. dolgozatai az irodalmi áram felületén úszó divatos témákkal foglalkoznak, valamennyien jól ismerjük az ilyen témák (hidrogén conc., véresejsüllyedés) sorsát, melyek járványszerűen szállják meg a dolgot készíteni akarókat és miután hatalmas tornyokká emelkedtek, egy-egy sokszor egészen felszínes publikáció nyomán, néhány év alatt nyomtalanul visszasüllyednek a feledésbe és csak ballasztját alkotják az igazi tudománynak” (74).

A tekintélyes professzor egyedi véleményével csak Huzella tanártárs szállt szembe, valamint a jelölt illetékes főnöke, az előterjesztő Neuber Ede. Benedek inkább mentegette, mert „főnökének 3-4 éven át tartó betegségénél fogva nem volt képes megfelelő időt szentelni a tudományra” (74). Az előterjesztést a kar szerencsére megszavazta.

Benedek László kapott megbízást a kartól, hogy a központi épület díszudvarában 25 „históriai múlttal bíró név” bevésését javasolja. Külön kiemelte Weszprémi Csanády Istvánt, „akinek nevéhez fűződik az első magyar szülészeti könyv megírása és a himlőoltás bevezetése” (74). Igaz, hogy bábakönyv és nem a himlőoltás, hanem a pestis elleni védőoltás gondolata, mégis dicséretes a fiatal pszicho-neurológus professzor történeti érdeklődése. Hőgyes Endre neve Hajdúszoboszló szülötteként került a tablóra.

Csilléry Andrással súlyosabb konfliktusai akadtak. A jegyzőkönyv szerint: „nem mulasztja el rámutatni Csilléryék logikai tévedéseire, akik néha demagóg módon az egyetemeket a szellemi proletariátus növeléséért felelőssé kívánják tenni. Ezek nem gondolják meg azt, hogy az egyetemekre beiratkozó ifjúság az egyetemek nem létezése esetén is igényt tartana a társadalommal szemben az elhelyezést, az életprobléma megoldását illetően, csak hogy az egyetemek nem létezése esetén, ezzel a követeléssel 4-5 évvel korábban lépne fel. Az egyetemek nemcsak hogy nem növelik a proletariátust, hanem a társadalmi erőviszonyokat még e tekintetben is inkább kedvezően befolyásolják” (74).

Az oktatás korrekt légkörére jellemző, hogy Beznák Aladár tanársegédet egy meggondolatlan kijelentésért szigorú kari figyelmeztetésben részesítették.

A Benedek-tanítványok 1932-ben jubileumi kötetet állítottak össze. Bagothay Lászlótól Thurzó Jenőig 21 klinikus 19 dolgozattal tisztelt az akkor 45 éves mester előtt. A közlemények közül kiemelkedik Csörsz Károlyé, a süketnémaság örökléstanai viselkedéséről. Külön érdekessége, hogy benne a Benedek- és a Schaffer-iskola találkozott. Csörsz Károly szerzőtársa ugyanis Tokay László, aki Miskolczy mellett dolgozott Szegeden. A szövegből és az irodalmi utalásokból egyértelműen kiderül, hogy a

tanulmányt Csörsz írta. Tokay genetikával később sem foglalkozott (101). A szegedi idegklinikával felhőtlen volt a kapcsolat. Csörsz következő közleményének címe: **Adat a cirkularis és schizophreniás ötvözöttség kérdéséhez.** Társszerzője Stief Sándor, a Schaffer-tanítvány Miskolczi Dezső professzor beosztottja. A szegediek részéről tehát hiányzott az ellenszenv, amely másoknál néha jelentkezett. A konfliktus a Magyar Elmeorvosok Egyesülete X. Országos Értekezletére vezethető vissza, amikor 1928 okt. 21-23-án Schaffer Károly és Benedek László közt éles hangvételű vita zajlott le. Schaffer **Kórszövettan és elmekórtan**, Miskolczi pedig **A schizophrenia kórszövettanáról** címmel tartott előadást. Benedek a hozzászólásában méltatta Schaffer professzornak a heredodegenerációk histopatológiai vizsgálata terén elért eredményeit. Ugyanakkor a saját tapasztalataira hivatkozva utalt arra, hogy a biológiai membránműködés és az anatómiailag megállapítható hártványok között discrepantia lehetséges, másrészt a lelki és anatómiai kép „koránt sincsenek egymással szorosán függő viszonyban” (93). Benedek teóriás jellegűnek tartotta az előadást, amit Schaffer határozottan cáfolt. Sőt „szövettanilag kézzel foghatónak” tartotta. Érdekes, hogy a tanítványok közül egyedül Miskolczi nem találta ezt személyeskedésnek.

Visszatérve az 1932-es emlékkönyvre, Koppány Sándor klinikai gyakornok a debreceni ideg- és elmeosztály 10 éves morfinista statisztikáját ismertette. Nem meglepő, hogy a visszaesők zömében az orvosok közül kerültek ki. A liquor szakértője már akkor Kulcsár Ferenc volt, aki hétezeröttszáz gerincvelő csapolás (lumbalis és cisternalis) tanulságait taglalta. Benedek és Thurzó együtt már 1926-ban nyaki kompresszort szerkesztettek, a cisterna magna negatív nyomásának megváltoztatására. Terápiás célból főleg mérgezések, Parkinson és narcolepsia eseteiben alkalmazták.

Meglepő, hogy M. Négyessy Ilona még **A paralysis progressiva kórképében előforduló kóros reflexek** című közleményében sem idéz a bőséges Benedek-irodalomból. Máday István (akkor magántanár) „az ösztönélet némely törvényszerűségeiről” értekezett, amelyben Freud, Jaspers és Nietzsche neve egyaránt előfordul. A klasszikus pszichiátriát Pap Zoltán képviselte a **Lélektan és elmekórtan** című összefoglalójával. Utal a megfelelő pszichopatológiai tanulmányokra (Lenau, Dosztojevszj, Maupassant, Schumann), s kihangsúlyozta, hogy „az elmekórtannak azonban sohasem szabad letérnie a tények megfigyelésére építő induktív gondolkodásmód útjáról és akkor jár el helyesen, ha a megismerhetőség határain kívül eső kérdések feletti meddő vitákat elhárítja magától” (28).

Piroth Endre főleg Spielmeyer és Lenhossék Mihály munkássága alapján új idegszövet-tani módszerről írt dolgozatot. Külön szívfolt Salánky József cikke, amelynek címe **Orvosi vonatkozások a debreceni boszorkány-perekben.** Főleg a 16-18. századi ítéletekről esik szó. A tömegszuggeráció hatásfokával foglalkozik, még nem sejtve, hogy egy diabolikus demagóg rövidesen minden eddigi elődjét fölülmúlja. A szifilisz szerológiai kérdéseit Székely Antal tárgyalta, végül Thurzó Jenő a Benedek-féle kranioszkópiás módszert ismertette. A tudománytörténet furcsasága, hogy pont a legimpónálóbbnak tűnő módszere sohasem terjedt el a diagnosztikában.

Emlékköteteket eddig általában negyedszázados évfordulókra állítottak össze. Benedek László tiszteletére készült az első debreceni, valamint az első 10 éves. Nem méltatlan a többi jubileumi kiadványhoz. Az 1932. esztendő más szempontból is fontos a debreceni orvosi publikálás történetében. Végre sikerült elérni, hogy az 1922-ben alakult és azóta működő Debreceni Orvosegyesület a Vidéki Orvosok és Gyógyszerészek lapjának támogatásával önálló kötetet adjon ki. A március 10-i ülés a Benedeké. Bemutatott egy szenilis choreában szenvedő nőbeteget, akinek nyelve ballisztikus mozgásokat végzett. Az illusztrálás filmvetítéssel történt, amely akkor az újdonság erejével hatott. Majd egy beteg bal frontocentralis régiójának diffúz gliomáját, valamint az agyidegek polyneuritise következtében fellépő myokymiat prezentálta. Végül **A kinematographia az ideg- és elmegyógyászat szolgálatában** címen foglalta össze azon új lehetőségeket, amelyeket a sorozat-felvételek, kinagyítások és merevítések a megfigyelés terén lehetővé tettek (2). Ugyancsak új dátum 1932 november 24-e, amikor Hüttl Tivadar sebésztanárral együtt mutatták be a **Jackson-epilepsia operált esetét**. Benedek-féle koponya-perkussióval sikerült körülírni a góc helyét, ahonnan epilepsziás rohamokat kiváltó tuberculum konglomerátumát távolították el sikeresen. Az esetet az Orvosi Hetilap is lehozta (30). Hazai szerzők közül főleg Winternitz eredményeire hivatkoznak. Benedek sokirányú érdeklődésének bizonyítéka, hogy ugyanakkor „a vegetatív idegrendszer befolyásáról hypnosisban” címmel nem csak előadást tartott, hanem az ülésen hypnotizált betegnél sikerült indulatélményeket és fájdalomérzéseket sugalmaznia. A könnyelválasztástól a vérnyomás emelkedéséig követhették a látványos produkciót. Majd, miután Pap Zoltánnal közösen a **liquor-drainage-okkal gyógyított tetanus esetek** bemutatása következett, teljesítményével elbűvölte az egész orvosi kart. Intézetéből Nagy Mihály **a liquornak fagyöngy-kivonattal készült colloid-reactióját** ismertette, amely a kolloid diszperzitása alapján idegrendszeri differenciáldiagnosztikára alkalmas. Újabb vizsgálatok szerint a fagyöngy lektin-tartalma immunmoduláló, valamint immunaktiváló tulajdonságokkal bír, ezért használják non-Hodgkin-lymphoma kezelésére (10).

Az egy évtizede professzor Benedek László már a magyar Pszichológiai Társaság elnökeként, Boda István és Mitrovics Gyula közreműködésével elaborátumot nyújtott be **a lélektani ismeretek terjesztése és nagyobbfokú nemzeti-kulturális értékesítése tárgyában** (29). Foglalkozik benne vallomástételnél a tanúk szuggesztív befolyásolhatóságával, különösen gyermek- és időskorban. Hangsúlyozta, hogy a bírák és jogi képviselők lélektani kiképzése szükséges, az eredmények szakszerűbb értékelésére. Lelki profilaxisként pályaválasztási tanácsadást ajánlott, mind az egyén, mind a társadalom szempontjából.

Ugyanakkor az Orvosi Hetilapot sem mellőzte, ahol folytatásokban jött az **Élő apathogén pallidakkal végzett activ immunizálási gyógykísérletekről idegrendszeri lues 96 esetében** című sorozata. A korabeli „immunizáló láz” bűvöletében Magyarországon elsőként foglalkozott a malária-kezelésben részesültek magánjogi cselekvőképességével. Amely szerint „a paralysis progressivában szenvedő. illetve remmitált betegek minden egyes jognyilatkozatra nézve külön-külön ad hoc vizsgálandók meg” (31).

Az 1933-as évhez kínos epizódok fűződnek. Beadványt intézett a karhoz, mivel a külföldre meghívott előadók a kellő mennyiségű valuta megszerzéséhez nem kaptak támogatást. Bejelentette, hogy „az ősszel meghívás folytán Londonban fog előadni és pedig a saját költségén fog oda kimenni s kéri a kar támogatását” (75). Erre Orsós professzor a következőképpen reagált: „a kongresszusi részvételtől el kell tekinteni, miután a miniszteri leiratból az következik, hogy tiltott úton kellene a szükséges valutát beszerezni és kivinni az országból” (75). A londoni útjára ekkor nem került sor. Közben elérte a girondisták sorsa, jobbról Orsós szemében tűnt „liberálisnak”, balról viszont a nagytekintélyű Lenhossék Mihály professzorral keveredett kellemetlen vitába. Ugyanis október 21-én Orsós dékán rendkívüli kari ülést hívott össze, ahol felolvasta **Az Est** című politikai napilap október 20-i számából Lenhossék akadémikus nyilatkozatát, illetve a vele készített interjút. A nemzetközi hírű anatómus szerint „a debreceni egyetem orvosi karán őskori állapotok uralkodnak, mert hat elméleti tárgyat, amelynek mindenütt a világon hat külön előadója van, összesen két professzor tanítja”. Ebből úgymond az következik, hogy Amerika „míg a többi három egyetem orvosi diplomáját nostrifikálja, addig a debreceniét nem” (75). A kar Lenhossék professzor részéről téves informáltságot tételezett fel, ezért a lapnál helyreigazítást indítványozott. A hevesen hozzászóló Benedek szerint Thurzó Jenő magántanár a napokban tért vissza az USA-ból, tájékoztatása szerint egy kinti bizottság 1931-ben rangsorolta az európai egyetemeket, de az első osztályúba egyik magyar sem került. Értesülése szerint nem tesznek különbséget pl. a pécsi és a debreceni között. A diploma-honosítás minden európainak szükséges, valamint a „State Medical Board Examination” letétele kötelező. Nélküle nem lehet orvosi gyakorlatot folytatni. Ami a debreceni elméleti képzés színvonalát illeti, valóban vannak összevont tanszékek (mint ahogy Szegeden és Pécsen is), de olyan kiváló oktató-kutatókkal, mint a közben Svájcba meghívott Verzár Frigyes, vagy a fővárosba éppen akkor kinevezett Belák Sándor professzor. Az Általános Kórtan és Bakteriológiai Intézet, vagyis szintén iker-tanszék irányítójává. Ami az anatómia-, szövet-, és fejlődéstant illeti, a másik két vidéki karon is egy-egy professzor adta elő. Sőt rövid ideig Pesten, maga Lenhossék akadémikus. A debreceni szövettani kutatás színvonalára jellemző volt, hogy előbb Huzella Tivadart, majd Törő Imrét hívták meg a fővárosi katedra betöltésére. Az sem lehetett véletlen, hogy a Tihanyi Biológiai Intézetet kezdetben az ország legtávolabbi egyeteméről irányította Verzár Frigyes. A debreceniek tiltakozása az illusztris professzor újságbeli nyilatkozata miatt érthető, főleg senkinek sem használt. A kari jegyzőkönyvből nem derül ki egy esedékes helyreigazítás. Valószínűleg nélküle tértek napirendre a kellemetlen incidens fölött, amelynek tényszerű részével az Orvosi Hetilap is foglalkozott.

A következő két év a készülődés időszaka a klinika életében. Az 1934/35-ös helyi almanach szerint Benedek professzor „Németországban és Dániában főleg pszichológiai, paedagógiai-pszichológiai és agypsyhológiai intézetek munkálataiban vett részt 1934 augusztus és szeptember havában” (1). Az Orvosi Hetilap 1934. évi díjtalan melléklete a **Belső secretio és psyche**, amely 25 oldalon tárgyalja a hormonális egyensúly zavaraiából eredő sajátos lelki tüneteket (32). Meglepő a szovjet szerzőkre való pozitív hangú hivatkozás, így az Uhtomszkij-féle dominantia-elmélet, valamint Speranszkij

emotiogénszärmazékainak említése. tehát Benedek 1934-ben nemcsak a Nobel-díjas Sherrington, a „vészreakciós” Cannon, hanem az előbb említettek munkásságát is ismerte. Miként a svájci W. R. Hess tanárnak a köztiagy funkcionális organizációjával kapcsolatos kísérleteit, amelyekért csak másfél évtized múlva kapta meg a svéd akadémia legmagasabb kitüntetését. Amikor magyar kollégája már rég nem volt az élők sorában. A Freud-féle elfojtási reakció, valamint a kortárs Szondi Lipót, illetve a román Parhon professzor neve sem marad említetlen. Köszönetet mond a kazuisztikai részben Hüttl Tivadar tanártárs és Lusztig Józsa tanársegéd esetészleléseinek (hypoparathyreodismus, tetániás és mániás rohamokkal) átengedéseért. Vagyis Benedek nem csak a sajátmaga szereplésén fáradozott. A Budapest Kir. Orvosegyesület Társadalomegészségügyi Szakosztályának meghívására 1935 május 24-én fontos előadást kerekített **Az u. n. „sérüléssel idegességről”, annak határterületéről és balesetbiztosítási vonatkozásairól a véleményező ideggyógyász szempontjából** címmel, amely monográfia formájában is megjelent (38). Jelentőségét a háború után a társadalomra nehezedeó rokkantellátás adta, mert „fontos társadalmi érdek marad egészségügyi kultúránkat és socialis gondolkodásunknak intézményeit tehermentesíteni a jogosulatlan üzérkedéstől, hogy a biztosítás által nyújtott kedvezménykilátások hiánytalanul a munka igazi sérültjeit illessék” (38). Az orvostudományi és a jogi álláspont konfrontálásáról van szó, ezért a keresőképeség csökkenését pontosan kell megállapítani. Összefoglalójában a következő osztályozást követte: 1. organikus zavarok; 2. organikus laesiók „maradék-szindrómája”; 3. organoid csoport (pl. a postkommocionalis lelki tünetegyüttes); 4. pszichopátiás jelenségek; 5. neurotikus „visszhatásmódok” (konfliktus-neurózisok, szociális hisztériák, célneurózisok, akarategyengeség); 6. aggravációk; 7. olyan pszichopaták, akik a balesetekkel semmilyen összefüggésben nincsenek. A nem organikus eltéréseknél éppen a munkaterápiát, Freud meghatározása szerint a pszichogén betegek kezelési megterhelésének hasznát hangsúlyozta. Bemutatott 98 hadisérült esetet, valamint a debreceni klinika ingyen-rendelésének 1922-1935. évek közötti betegjegyzőkönyvi és kórrajzi kivonatát. Összesen 134 esetet, akik közül szintén sok volt a háborús sérült. Az osztályra felvett 20 kázust szintén a fentiek szerint klasszifikálta, a kórerediti, kórjóslati és véleményező szempontokat kihangsúlyozva. Mindenkori időszerűségéről fölösleges szólnunk.

Ami 1933-ban nem sikerült, 1935 nyarán igen. „Benedek László ny. r. tanár a II. Nemzetközi Ideggyógyász Kongresszuson, mint Magyarország representative man-ja vett részt, azon előadást tartott és mint a magyarországi titkár a kongresszus előkészítésében tevékenykedett” (1). A jeles esemény Londonban zajlott le, ahol a Nemzetközi Anthropometriai Társulat pszichiáter tanácsadójává választotta. Előadását 1935 július 30-án tartotta, az újszerű diagnosztikus eljárásáról.

A debreceni másfél évtized csúcsteljesítménye az általa szerkesztett és részben írt Huglings Jackson Memorial Volume (68), amelyet a nagy angol neurológus születésének centenáriuma adtak ki. A közel ezer oldalas kötet 57 dolgozatot tartalmaz a Benedek-tanítványok tollából. Nemcsak a vastagsága, de a téma és nyelvi tarkasága is meglepő! Angol, francia, német és olasz mellett cirill betűs cikket is találunk benne. A klasszikus epilepsia

névadójának életrajzát a professzor ismerteti, akivel sajnos életében már nem sikerült találkoznia.

Az esztétikusan komponált első fejezet belső címlapja rózsaszínű, témaköre a pszichiátria. A szerzők sorrendje: Pap Zoltán, Thurzó Jenő, majd Benedek László professor. Valamennyien német nyelvű, valahol már megjelent írásaikkal. A tanszékvezetőé pl. a *Monatschrift für Psychiatrie und Neurologie* 1934. évf. 88. kötetében. Az ***Apathogén spirocheta pallida-immunizálásról***, amelyet az Orvosi Hetilap szintén lehozott. Dolgozatainak pontos számát ezért nehéz megállapítani.

A második rész általában neurológiai jellegű, főleg angol és francia nyelvű közleményekkel. Kulcsár tanár olasz nyelvű publikálással színesítette a palettát. A cirill betűs orosz nyelvű cikk Thurzó Jenő munkája. Benedek szerint zseniális tanítványa 11 nyelven tudott olvasni, írni, az orosz mellett a különböző szláv dialektusokat is ismerte. A Benedek-Hüttl szerzőpárosnak ***A chordotomia értéke Crise gastrique-ban***, előtte magyarul megjelent. Harmadik a neuropatológiai fejezet, sok szép szövettani ábrával. Ezen a téren Piróth Endre a szerzőtársa. Negyedik a pszichológiai és pszichopatológiai rész, amelyben a professzor a változatosság kedvéért Apponyi Albert gróf orvopszichológiai tanulmányával járult a nagy államférfi jellemzéséhez. Németül, Mikszáth-idézetekkel fűszerezve. A jeles személyről már a Magyar Pszichológiai Szemle 1933-as, VI. évfolyamában is értekezett.

Az inzulin-sokkterápiával kapcsolatos tapasztalatait filmfelvételi sorozatokkal illusztrálta. Thurzó Jenő Tolsztoj után Dante nyelvén publikált.

Az ötödik fejezet mentálhigiéniével, pszichikai profilaxissal foglalkozik. A hatodik tárgyköre a forenzikus pszichiátria. A professzornak ez szintén erős oldala. A már említett „sérüléssel idegességről...” előadásának, monográfiájának német nyelvű kivonata került a Jackson-kötetbe.

A hetedik, egyben utolsó, a Csörsz Károly és Nagy Mihály fejezete. Csörsz dolgozatában csodálatos családfa-ábrák genetikai ágazatai láthatók. Nagy a Parkinson-kór és az Argyll-Robertson tünetek familiáris előfordulásait vizsgálta. Ami a pozitív eugenikai (egyben legkényesebb) részt illeti, Benedek az angolszász minta híve maradt. Abból sajnos sok mindent átvettek a németek, így az általa és Károlyi Gyula miniszterelnök révén benyújtott javaslat helyett Schaffer Károly szelídebb változatát fogadták el, amit Benedek szó nélkül tudomásul vett. A szerző idézi a náci-rokonszenvvel igazán nem vádolható Donáth Gyula tanárt, aki szerint az epilepsziások közötti házasságot a Talmud is tiltja. Ugyanezt hangsúlyozza Aquinoi Szent Tamás, valamint Petrus Lombardus. Szent Tamás szemléletére a középkor híres zsidó orvos-polihisztorja, Maimonides volt nagy hatással.

A forenzikus pszichiátriával kapcsolatban hivatkozik az 1907-es első baleseti törvényre, valamint az 1917-ben először közölt traumás neurózisok szelektív értékelésére. A Freud hangsúlyozta pszichés traumák szomatikus kihatásaira, valamint Oscar Vogt patológiai megállapításaira. Mindezeket bámulatatosan színes, szintetizáló módon tette, amiért annyira csodálták és – irigyelték.

„Nagyra tartotta a katonai kitüntetéseket”, ami igaz, de professzor társaira ez legalább annyira vonatkozott. Ahogy mondani szokás: a kor szelleme ezt kívánta. Ha a már említett 1935-ös egyetemi almanachot nézzük, Neuber Ede, vagy Hüttl Tivadar neve után legalább annyi funkció és kitüntetés olvasható. Ezek szerint „Benedek László az orvostudományok doktora, az ideg- és elmegyógyászati klinika igazgatója, a Klinikai Bizottság elnöke, az egyetemi kezelésbe átvett m. kir. Horthy Miklós Közkórház h. igazgatója, több orvostudományi bizottság tagja, MÁV szakorvosi tanácsadó, a magyar Elmeorvosok Egyesületének másodelnöke, a Magyar Psychologiai Társaság elnöke, a Magyar Individual Psychologiai Egyesület tiszteletbeli elnöke, a Verein Deutschen Nervenärzte tagja, a Verein f. Psychiatrie und Neurologie in Wien tiszteletbeli tagja, a Permanent Committee of International Neurological Congress reprezentatívja és titkára, az International Federation of Eugenic organisations-nak magyarországi képviselője, a Monatschrift ung. Med., az Orvostudományi Szemle szerkesztője, Debrecen sz. kir. város tb. Tisztiorvosa. Kitüntetések: Károly-csapatkereszt, Signum laudis a vitézségi érem szalagján a kardokkal, porosz és bajor hadiérem, II. o. Vöröskereszt tiszti keresztje”. Vajon egy mai magyar **Ki Kicsoda** szerényebb-e a felsorolásban?

Felfokozott életritmusához filozófiát is gyártott. **„Az aktív személyiség kifejezőmódjairól”** című előadása vallomásnak is felfogható. Elhangzott a Debreceni Tisza István Tudományos Társaság 49. ülésén, amelyet filmmel illusztrált. Érdekes belőle idézni: „A kifejező mozgások körébe kell számítanunk a táncot. A tánc a magasabb fokon művészi célhoz formált átstilizált mozgás-successio: élettudományi és lélektani szemszögből nézve pedig az érzelmi kör feszültségeinek levezetője, egyben regressio, azaz visszaütés a gyermekkori lelki állapothoz” (1).

Közismert, hogy az első feleségével balettozott, gyönyörű második nejjével pedig a tanítvány Böszörményi Zoltán szerint „kötelező volt” keringőt lejteni.

A castiliai tánc még versre is ihlette:

Tangó

*Elszállt a múltnak káprázat világa,
Kihamvadt már a szenvedély heve.
Loreley eltűnt, de megmaradt varázsa,
A bűvös Nymppha mintha intene.
Üzent az ősz és mégis áradozva
Ámor nyugét jajongva hordozom.
Talán szívem a haláltáncot járja,
S nem lesz több mámor, sem édes fájdalom?!*

*Refrain: Némulj el éltem bús melódiája,
Csengjen a jókedv pajzán dala!
Éledj fel újra, fényözönbe mártva,
Vesztett reményem szent sugara!
Ringasson újra, végzetemnek árja,
S ne csaljon tovább a rideg erény,
Csak Te jöjj hozzám szívem Júliája,
S nem leszek többé soha szegény!*

A vers inkább kései kamaszkor, vagy kezdő költők vágyakozásait tükrözi. Semmiképp nem a szokványosan komoly orvosprofesszorét. Az úgynevezett teátrális megnyilvánulásaihoz mégis nagyon illik. Különösen annak tudatában, hogy nem az asztalfiókjának, hanem társasági felolvasásra szánta. Püspök-barátja, Baltazár Dezső „vette a lapot” és hasonló hangulatú kétszer nyolcsoros strófával válaszolt, némi humorral fűszerezve.

Igaztilia

(Írta Dr. Baltazár Dezső Dr. Benedek László Castillájához.)

*Kuszált a múltnak ábrázat-világa,
Még ég forrón a szenvedély heve.
Egy Loreley tűnt, jött helyébe mása,
A jó tángósnak ez s az egy fene.
Üzent az ősz és mégis fáradozva
„A Mór mehet”-jét szittyán átkozom,
Talány a szívem: ez mégsem járja,
A tavaszt őszbe vígan áthozom.*

*Refrain: Harsogj fel életem víg melódiája,
Bohém kedvemnek légy dalosa:
Éled a testem gyöngy pezsgőbe mártva,
Dúlt idegnek vagyok orvososa.
Ringasson újra végzetemnek árja,
Legyek már más is, ne mindig szerény:
Ím, Rómeó! Kinek lesz Júliája
Vagyok én is, mint más oly legény.*

Vidéki intellektuális bohémvilág megnyilvánulása ez. Baltazár püspök finom humorral utalt a „dúlt ideg orvosának szerénységére”! Ugyanakkor a „hivatásos-hivatalos” irodalommal nem keresték a kapcsolatot, bár Csokonai városának abban az időben is akadtak jeles poétái (Oláh Gábor, Gulyás Pál, Juhász Géza). Az 1927-től megjelenő Debreceni Szemle oldalain sem találkoztunk Benedek László nevével (61). Annál inkább a szakirodalomban. A Zsakó István és Jó János összeállította **Magyar ideg- és elmeorvosi bibliographia 1831-1935 években** (104) mintegy 134 közleményt sorol fel, amelyek szerzője vagy társszerzője Benedek László. Még hátra volt 9 termékeny esztendeje.

Az Orvosi Hetilap 1936. évi kötetében **A cerebialis stereoarteriographia jelentősége a haemangioma operatív kezelésében** társszerzője Hüttl Tivadar professzor. Az 1935/36-os tanévre megválasztották a Debreceni Tisza István Tudományegyetem rektorává. A Debreceni Képes Kalendárium fényképes, méltató cikket közölt róla ebből az alkalomból. Közéleti szerepköre egyre bővült. Ő lett a Tiszántúli Autó- és Motor Club igazgatója (64). Rektori székfoglalója az eugenika kérdése körül forgott. Szinte védekezésként közli 1935-ben, hogy „a német fajvédelmi törvény nem kizárólag a III. birodalom officinalis világnézetének folyománya, mert 1930-ban már a német parlamenti socialdemokrata párt is javaslatokat dolgozott ki a szokványos bűnözők önkéntes sterilisatiojára” (95). A. von Eiselsberg és L. Aschoff tiszteletbeli doktorrá történt avatásán a beszéd természetesen németül hangzott el. Érdekes **A tanulás egészségtana**, amelyet az első éves

egyetemistáknak tartott. Megfigyelése szerint a hallási tárgybenyomások tartósabbaknak bizonyultak, mint más érzéki területről származók, első-sorban az alsó osztályosoknál, míg a felsősöknél a vizualitás került előtérbe. A legtöbb tanuló azonban „kevert típus”. Az úgynevezett rész módszer helyett az egészét ajánlotta, vagyis a szövegeket ne részleteiben tanulják. Őt is elragadta a szinte divatos dán népfőiskolai rendszer, amely a leghatékonyabban neveli a polgárokat. Sportban a tüdők ventilációját elősegítő atlétikát és úszást ajánlotta főleg, valamint a közös tornaórák ritmikus gyakorlatait. Az 1936 október elsején tartott rektori beszámolójában szomorú kötelességének kellett eleget tennie. június 3-án még üdvözlő beszédet mondott Dr. Baltazár Dezső 25 éves püspöki jubileuma alkalmából, de ősszel már örökre búcsút vett tőle: „Ő benne a magyar szellemiség ragyogó példányát és egyszersmind Egyetemünk nagy jóakaróját tiszteljük, akinek el nem múló érdemei vannak abban, hogy az Egyetem a kultur-tradíciókban annyira gazdag ősi collegium közvetlen jogutóda lehetett” (95).

Orsós professzort a Pázmány Péter Tudományegyetemre történő kinevezése alkalmából már korábban üdvözölte. Érdekes, hogy míg korábban Pest felé kacsingatással vádolta tanártársait, ugyanakkor az első hívásra ő is ment. Helyére a Buday Kálmán-tanítvány Borsos-Nachtnebel Ödön került. A rektor még nem tudta ekkor, hogy rövidesen szintén a fővárosba kerül.

Debreceni társasági-társadalmi életéről legendák keringtek. Rendkívüli embernél ezt természetesnek tartották. Tanítványa Pap Zoltán a következő sorokkal emlékezett vissza: „Teret engedett az önálló kutatásra. Viselkedése velünk szemben közvetlen volt, de mégis bizonyos távolságtartás volt benne. Valamennyiünket csak kartárs úrnak szólított. Szerette a vidám társaságot. Lakásán időnként nagy társasági összejövetelt rendezett, remekül táncolt, szípkázó szellemességével kápráztatta el vendégeit” (91).

A klinika igazgatása, egyre bővülő praxisa, rektori teendői mellett változatlanul szerepelt a „publikálás színpadán”.

A helyi Orvosszövetség Gambrinus közti tanácstermébe külföldieket is meghívtak. A bécsi R. Demel professzor 1935 május 2-án **Über praktische Ergebnisse im Wandel der Chirurgie in der letzten Zeit** címmel tartott előadást. Ugyanakkor Benedek és Thurzó a **Dercum-féle betegségről**. Eddig thyreogen eredetűnek tartották, „a mai felfogás szerint polyglandularis eredetű” (3). Patomachanizmusa ma sem tisztázott. Piróth Endre bemutatása szerint egy év alatt 5 kisagyhídszöglet tumor és két fronto-parietalis tumor esetében műtét igazolta a Benedek-féle kopogtatási eljárás diagnosztikus értékét.

Az Egyesületben utoljára 1936 május 19-én tartottak Hüttl Tivadar professzorral közösen a **Haemangioma cerebri újabb operatív gyógy-módjáról**, betegbemutatást. A kórismét az általuk kidolgozott stereo-angiographia tette lehetővé. A carotis-ligatura megszüntette az intenzív fejfájásokat, a hemiparesises tünetek lényegesen javultak. Az Orvosi Hetilap ezt is lehozta (34). Dolgozatukat sematikus ábrákkal, illetve angiographiás Rtg-felvételekkel illusztrálták. Jackson után Cushing a második „bálvány” munkásságára méltán hivatkoznak a legtöbbet. Ez a közlemény része az **Über die zerebrale Stereo-angiographie** című monográfiának, amely

ugyanazon esztendő folyamán a német fővárosban jelent meg. neve a regionális világnyelvű szakirodalomban egyre ismertebb lett. Már 1926-ban kiadták Berlinben **Der heutige Stand der Behandlung der progressiven Paralyse** című művét, amely a már említett debreceni munka német nyelvű változata. Addig a berliniek a cívisváros szakirodalmáról aligha tudtak. Következő könyve az **Über die Schädelperkussion** 1932-ben hagyta el a Karger Kiadó nyomdáját. Az Orvosi Hetilapban Sarbó Artúr tanár méltatta jelentőségét (96). Külön kihangsúlyozta, hogy a készülék hangerősítővel felszerelt, amely a hallgatóság részére is érzékelhetővé teszi a kóros elváltozás helyét.

Az **Insulinschock auf die Wahrnehmung** 1935-ben a híres sorozat része lett.

Az előbbiekből talán kiderül, miért őt nevezték ki 1936 őszén a nyugdíjba vonuló Schaffer Károly katedrájára. A kar által első helyen jelölt Miskolczi Dezső (93) jóval később bizonyított. Egyébként a kor szokásjoga szerint azonos kvalitású emberek közül a „rangidős” élvezett elsőbbségeket. Ezt bizonyítja a két világháború között, valamennyi vidékről a fővárosba felkerült professzor esete (99).

A kari ülésen 1936 szeptember 10-én jelent meg, amikor Neuber Ede dékán búcsúztatta a Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi Karára újonnan kinevezett tanárát. Debrecenben szokássá kezdett válni, hogy a búcsúzó rövidesen a búcsúztató is követi a fővárosba. Miként Orsóst Benedek, majd az utóbbit Neuber Ede professzor. Ami azt jelenti, hogy Lenhossék akadémikus **Est**-beli nyilatkozata csak legfőljebb egy rövid átmeneti szakaszra volt érvényes. Az eltávozottak helyére méltó tanszékvezetők jöttek. A Benedek helyére pl. Somogyi István illetve Sántha Kálmán. A leköszönő ideg-elmegyógyász meleg szavakkal búcsúzott a tiszántúli örhélyétől, hogy pályafutása utolsó állomására induljon.

E sorok írója az ötvenes évek elején volt debreceni medikus. Eredendően történészkedő emlékezetével tanúsíthatja, milyen élő legenda volt Benedek László a klinika-telepen. Az idősebb kollégák előtt az előd fényét még az utód Sántha Kálmán sem tudta elhomályosítani. Jól megférnek egymás mellett az orvosi fakultás történetében. Az már csak szomorú kiegészítés, hogy mindketten, ha nem is azonos okból, de tragikus sorsra jutottak és egyikük sem érte meg a nyugdíjkorhatárt.

A fővárosi évek

A vitathatatlanul legnagyobb tekintélyű hazai neurológus Schaffer Károly, miután 1934-ben betöltötte 70. életévét, nyugalomba vonult (86). Az 1935. évi Orvosok Évkönyve szerint még ő az igazgató, az 1936-os szerint már „állása betöltetlen”. A klinikát átmenetileg Somogyi István I. tanársegéd vezette, aki 1936 őszén „helyet cserélt” Benedek Lászlóval. Debrecenbe tartott Somogyival a Schaffer-tanítványok közül a rendkívül tehetséges Sántha Kálmán, a fővárosban maradtak: a tanársegédi ranglistán második helyet betöltő Lehoczky Tibor, a díjtalan tanársegédek közül Angyal Lajos, Horányi Béla, Büchler Pál, Rakonitz Jenő. Az agyszövetteni osztályról pedig Juba Adolf.

A direktor-váltás légkörét az igazán illetékes Angyal Lajos a következőképpen érzékeltette: „Nehéz lenne két ember között nagyobb ellentét elképzelni, mint ami Schaffer és Benedek között fennállott. Schaffer - klinikai igazgatóként – maga a megtestesült, merev konzervativizmus: megjelenésében, magatartásában polgári szolidaritás, megbízhatóság – halk beszéd; a klinika régi személyzetével közvetlen kapcsolata nincs, velük kizárólag adjunktusán Somogyin keresztül érintkezik; betegviziteken a banális neurológiai tünetek legaprólékosabb részleteit is megköveteli, sőt nemegyszer utána-vizsgálja, de minden újat, így pl. az aphasia irodalmában közölt újabb formákat, eleve gyanakvással fogad és lehetőség szerint elutasít. Vitathatatlanul nagy és komoly értékű tudományos teljesítmény áll mögötte, azonban ezt a teljesítményt éppúgy véglegesen lezártnak tekinti, mint ahogyan változhatatlannak és csálthatatlannak tekinti az általa alkotott hármasszelektivitás elvét, amely szerinte az örökletes idegbetegségekre jellemző, sőt azokat meghatározza. Betegvizsgálatkor csak az érdeklő, ami valamilyen organikus tünet által megfogható, és az is leginkább akkor, ha azt az agyboncoláskor és végül mikroszkóp alatt sikerült is megfognia. Mindezt el kell mondanom, hogy megértsem, mit jelentett mindannyiunk számára Benedek professzor berobbanása a klinikára. Még szerencsénk volt, hogy érkezését pár hónapos interregnum előzte meg Somogyi vezetésével, mert ezalatt a Hansa városok szellemére emlékeztető hűvös klinikai légkör lényegesen felengedett, a betegforgalom megélénkült, sőt már egyes klinikai esetek megbeszélése is lehetővé vált, - és közben vártuk szorongva az új professzort, akiről Debrecenből a legvadabb hírek érkeztek. És megérkezett, majd elérkezett az első vizit ideje is. Én a férfi osztályt vezettem, mintegy 70-75 beteggel. Vizit alatt csakhamar rájöttem arra, hogy Benedek a gyors, pattogó referátumokat kívánja: lényeges, hogy néhány tömondatban odavetett tünet alapján a diagnózist már ő tudja helyesen felállítani, ő mondja ki. A vizit vége felé egyik, az ambuláns tanársegéd referátuma alapján már általa felvett beteg kórisméje felett nézeteltérés támadt köztünk. Diagnózisom nem egyezett az ambulanciáéval és kitarítottam a saját kórismém, Benedek az ambulanciáé mellett anélkül, hogy a beteget megvizsgálta volna. A vizit végén meglehetősen hűvösen váltunk el. A következő vizit alkalmával Benedek a kérdéses beteg ágya mellett úgy ment el, mintha az ágy helyén légüres tér lenne, de az ezt követő viziten a kórterembe lépve egyenesen a szoba forgó beteg ágyához sietett, a beteget

kikérdezte, utána alaposan megvizsgálta, majd a következő szavakkal fordult hozzám: Kartárs úrnak igaza volt, X tanársegéd engem becsapott” (5).

Aztán a kapcsolat felhőtlenülé vált közöttük. A pesti publikálása szomorú aktussal kezdődött. Az Orvosi Hetilap 1937-ben a nekrológok panteonja. Egymás után búcsúztatták el: Bókay János, Buday Kálmán, Dollinger Gyula, Lenhossék Mihály, Rhorer László és Szabó József professzorokat. Az előző esztendő karácsonyának szombatján, alig 38 éves korában elhunyt Benedek legtehetségesebb és legkedvesebb tanítványa: Thurzó Jenő. A tanszéki utódlásnál már súlyos hipertóniája és nefroszklerózisa miatt nem vehették számításba. Pedig akkorra már két monográfia és 200 minőségi közlemény volt mögötte. Ahogy professzora írta: „soha nem láttam nemesebb lelkű és lelkiismeretesebb orvost, akit betegeivel szemben gyengéd szeretet, sorsuk iránti komoly érdeklődés, a betegségi tüneteknek exact megfigyelés jellemzett” (35).

Benedek első pesti közleménye, az **Angiographiás lelet Pick-féle atrophia esetében** (36) Horányi Béla közreműködésével készült. A cerebrális arteriographiát Bakay Lajos, az agypunkciót Matolay György professzor végezte. A szövettani képben az idegsejtek lépes elfajulását, árnyékképződést találtak. Ami a kórokat illeti, Spielmeyer professzorral együtt, a származástani kérdésben további „kiterjedt adatgyűjtést” tartottak szükségesnek.

Budapestre feltehetőleg már az első feleség nélkül érkezett. Erről bővebb felvilágosítást egykori debreceni tanítványa, majd pesti munkatársa, Böszörményi Zoltán tanár sem tudott adni. Ők a fővárosi életben már a szépséges szőke Zilahy Irén színésznőt látták az oldalán. Róla érdekes adatokat ír az 1936-os kiadású **Ki Kicsoda** kortársak lexikona. Abból kiderül, hogy ősrégi lengyel nemesi családból származik, orvosnak készült, de egy alkalmi szereplésen felfedezték színésznői képességeit. Szerződtek, majd Bécs, Berlin, Párizs és természetesen Budapest színpadain „sikert sikerre halmozott”. A „rendkívül szép megjelenésű, csengő hangú, nagy kultúrájú művésznő nemcsak hazájában, hanem egész Európában az elsők közé tartozik. Tudományos érdeklődését sikerei sem mosták el: a párizsi Sorbonne-on az irodalomtörténet, a földrajz és a történelem-szakok hallgatója. Állandó tartózkodási helye Párizs, Budapesti lakása: V. ker. József-tér 10.” (76).

A professzor nyilván nem a fenti címszó alapján szeretett bele. Bizonyára imponált neki a szépsége mellé társuló intellektusa. Egyébként akkora konkurencia mellett Párizsban nehezen lehetett volna egyszerre „egyik legnépszerűbb filmszínésznő”, valamint a nagyhírű egyetem többszakos hallgatója. A kor reklám-kliséje szerint kell ezt megítélni.

A képeslap, amely fogpaszta-ajánlóként mutatja, még bizonyára nem a professzor-feleség előtti időből való. Végzetes vonzódás volt ez az illusztris férj részéről, tragikus körülmények közötti halálát soha nem tudta többé kiheverni. Alig egy év múlva önként követte, de sajnos közös sírba soha nem kerültek. Az idős Rómeó álma nem teljesült.

Visszatérve a kezdő pesti évre, az idegklinika új igazgatója 1936 őszén költözött a fővárosba, a Kígyó utca 4. szám alá. Az Orvosi Kamara Évkönyve

szerint még 1942-ben is ez a cím olvasható (7), noha a Himfy utcába és Visegrádon szintén volt villájuk.

A frissen kinevezett professzor 1937 nyarának végén nem tudhatta, milyen fontos eseménynek lett egyik főszereplője. Klinikai gyakornoka volt ugyanis az a Bak Róbert, akit József Attila első emlékező kezelőorvosaként ismer az utókor. A kivételes költőzszeni halála után a **Szép Szó** fekete födeles számában a következőket írta róla: „Augusztus 8-án felkeresett, kissé felindult állapotban. Érthetetlen okokból gyász karszalagot tett fel, kérdésemet azzal háritotta el, hogy úgyis tudom, miért... Az események ettől fogva gyorsan követték egymást. Másnap riadtan telefonált, hogy barátai Benedek professzorhoz viszik, mint „elmebeteget”, megvizsgáltatni, kérde, hogyan viselkedjen és még telefonba elmondja, hogy rengeteg dolog vált világossá előtte, „negatív üldözési mániája” van és engem gondol a háttérben. Benedek professzor, természetesen azonnal tisztán látja a tragikus helyzetet s meghagyja, hogy a beteget további intézkedésig nem szabad magára hagyni. Este magamhoz kéretem és hosszú felindult beszélgetés után elfogadja, hogy állapota túl megy a neurózis határain és jelenleg oly élmények hatása alatt áll, hogy állandó felügyeletre és ápolásra van szüksége... Benedek professzor rendeletére, erélyes kezeléseket vezettünk be. Néha napokon keresztül rendezett, általában azonban magábamerülő, inaktív” (8). A szövegből természetesen a Benedek professzorral vonatkozó részeket emeltük ki. Noha a költő kórlapja nem került elő (legalábbis tudtunkkal), biztosra vehető, hogy az erélyes kezelés alatt az akkor szokásos Sakel-féle insulin-shock-therápiát kell értenünk. Klimes Károly klinikai tanársegéd egyik tanulmányában a következőket írta: „Az insulin hypoglykaemia quantitative új jelenségeket produkált, de ezek megjelenülése éppen a depressiv alaphangulat és az utólagos önvádlos állásfoglalás alapján nyilván csak symbolikus „wahrnehmungshaft” kifejeződése volt a meglévő tendenciáknak, elfojtott erotikus tartalmaknak” (77). Az említett erotikus tartalmak a pszichoanalízis során kerültek felszínre. Ezzel már foglalkoztak (és még fognak) az illetékesek. Az biztos, hogy a Benedek-klinika nem idegenkedett a freudizmustól. Harmat Pál a pszichoanalízist „objektívebb hangon bíráló” szaktudósok közé számítja Benedek Lászlót (65).

Nem világos viszont, miért kérdéses a Bókay-Jádi-Stark-féle monográfiában (55) az „erőteljes kezelés” kezdeményezőjének kiléte, amikor Bak Róbert elég egyértelműen utal rá, valamint alátámasztják Klimes klinikai tapasztalatai. A klinikai rendszabály szerint különben, új terápia alkalmazása mindig a felelős igazgató javaslatára történhetett.

Ez a művészetek iránt különben oly fogékony orvos Ady után József Attilával is találkozott anélkül, hogy felismerte volna a kivételes percek jelentőségét.

Az 1938-as esztendő szakirodalom terén újabb eredményeket hozott. A bázeli Karger Verlag kitűnő papíron megjelentette az **Ueber den diagnostischen Wert der zerebralen Stereoangiographie hauptsächlich bei intrakraniellen tumoren** című, 316 oldalas monográfiáját (44). Szerzőtársa változatlanul a debreceni Hüttl Tivadar professzor volt. A külföldiek közül Cushing, a magyarok sorából Thurzó Jenő neve olvasható

legtöbbször az irodalomban. A két világháború között német nyelven megjelent magyar klinikusi művek egyik legfontosabbika. Akkor is, ha módszerén rég túlhaladt az idő. Az angiográfiás felvételek, a háromdimenziós térhatású fényképek, valamint a szövettani ábrák mai szakkönyvekben is elmennének. Az Orvosi Hetilapba szintén ontotta a cikkeket. A 10. számban **A Hand-Schüller-Christian-féle betegségről** értekezett. Kórlényegéről a három évtizeddel később megjelent munka (90) sem mond sokkal többet. Foglalkozott a testséma térbeli zavarával, **Az ordinatív négydimenzióval szembeni pszichózisban** című cikkében.

Az Orvosi Hetilap 1938. évi 12. számában már debreceni tanszéki utódját, Somogyi Istvánt kellett búcsúztatnia. Horányi Béla után Angyal Lajos is társszerzővé lépett elő. A **Sérüléssel meningeszarkómás elfajulása** (38) műtétjét az I. sz. Sebészeti Klinika igazgatója, Matolay György professzor végezte. Ő vette át Hüttl Tivadar szerepét, de közös dolgozatuk nem jelent meg. A **Nyak-száj-tic. mint oralis automatizmus**, szintén Angyal Lajos közreműködésével készült. A cikkek címeinek távolról sem teljes felsorolása azt akarja érzékeltetni, milyen széles volt a professzor érdeklődése, másrészt mennyire ösztönözte munkatársait a publikálásra. Közleményeiket a külföldi szaklapok szívesen fogadták. Hogy az intézet igazgatója mennyire tudatosan választotta ki szerzői-társszerzői gárdáját, a dolgozatok tárgykörének sorrendisége bizonyítja. Az **Agyvelőgyulladásal társult polyganglioneuritis** (39) társszerzője már Juba Adolf, akinek a z idegszövetten volt az erős oldala. Többször hivatkoznak Környey István idevonatkozó megállapításaira, amelyek szerint önálló kórkép és valószínűleg filtrálható vírus okozza. Hisztológiai képe alapján jellemző a mozgató, valamint az érző neuronok gerincvelőhöz közel eső szakaszainak, különösen a csigolyaközi dúcoknak érintettsége, ami szintén megegyezik a Pette-Környey féle tapasztalatokkal.

A „gyökér-ideg” jelentősége az emberi tetanusinfekciókban (40) egyrészt steril meningitis, így a liquor-drainage ajánlható.

Úgy tűnik, az első Schaffer kontra Benedek vita 10. évfordulójáról az Orvosi Hetilap hasábjain hasonlóval emlékeztek meg. A 30. szám hozta a Benedek-Horányi szerzőpárosnak az **Amyotrophiás lateralsklerosis kiterjedt agykérgi sorvadással** című közleményét. Olyan esetet mutattak be, amelyben a klinikai kép, az enkephalographiás lelet, valamint az angiogramm alapján a nagyagyú kéreg kiterjedt pusztulását konstatálták. „A betegünkön észlelt részvétlenség emlékeztet a Jacob-Creutzfeldt-féle betegségben észlelt részvétlenségre”, - állapították meg a szerzők (41). Állításukkal Schaffer professzor nem értett egyet, ahogy az a **Megjegyzések Benedek L. és Horányi B. Amyotrophiás lateralsklerosis kiterjedt agykérgi sorvadással című cikkéhez**-ből kiderül. A nyugdíjas orvostanár nézete szerint „az lényegileg arteriosklerosis cerebropsinális” kórképnek felel meg. Hivatkozik a saját tanulmányára, amely a **Handbuch der Neurologie** XLI. kötetében jelent meg. Ügymond „az ALS a legtisztább idegbántalom, velenemzett, átöröklött vagy kifejezetten endogen alapon és mint ilyen idiotypikus kép, míg az utánzó ALS különböző alaptípusok által mint paratypikus kórkép idéztetik elő” (97). A válaszadás ugyanazon oldalon a következő: „a hozzászóló által kiemelt tünetek nem alkalmasak arra, hogy az

általunk formulázott kórjelzést megingassák, az arteriosklerosis ellen szól az az összklinikai kép is: kétoldali, úgy elosztásban, mint intenzitásban szimmetrikus teljes elfajulási reakcióval járó izomsorvadások a nyelven, az arcon, valamint a kézen... az erősen sorvadt homloki lebenyből vett agypunktatumban a capillarisek semmiféle kóros elváltozást, így az agy arteriosklerosisára jellemző capillarfibrosist nem mutattak” (97).

Az igazságosztás szándéka nélkül az orvostörténész annyit megállapíthat, nagy előnyben van, aki a kórképet személyesen látta, viszont az illusztris szerzőpáros irodalmi tájékozottsága megkövetelte volna a nagy tanszéki elődeveknél való munkáinak idézetét. Akkor talán a „pengeváltásra” sem kerül sor. Az ügy külön paradoxona, hogy Horányi az első mestere ellenében kényszerült állásfoglalásra. A magas tudomány szféráiban is előfordulnak azért ilyen viták. Benedek becsülte Schaffer Károly rendkívüli tudományos teljesítményét, annak kifejtésére sajnos rövidesen sor került.

Szerzőtársai közül hiányzott még Rakonitz Jenő, ezt is pótolta az **Orrkorcsképződmény és myocloniás torsiós dystonia, mint combinalódó heredopathia** című dolgozatukkal (42). A myocloniás torsiós dystoniát filmszerű felvétel-sorozaton mutatták be, az orr deformitását fekete-fehér fényképen, a gégenyílás jellegzetes elváltozását színes rajz-ábrán. A családfa felvázolása egyértelműen illusztrálta a három generációs teratogenetikus örökséget. Jellemzői tehát: az orrváz fejlődési rendellenessége, az orrüreg, az orrmelléküreg és mastoidalis üregek nagymértékű tágultsága, a gége infantilis és elmeszesedett volta, a myocloniás torsiós dystoniás mozgások.

Az egyre nagyobb hírű és praxisú professzor az „Orvosképzés” című rangos lapból sem akart kimaradni. A **Konkrét pszichotikus tünetek röntgenbesugárzásokra agytumornál** (43) című írása szinte filozófikus hangvételű. Végső következtetése, hogy mivel rtg-besugárzásnál a vizuális hallucinációk dominálnak, ezek „az optikai élmények biológiai fölényét, tehát valószínűleg törzsfajlódásileg ősbibb voltát látszanak igazolni”. Egyik betegnél a besugárzás utáni látási élményét érdemes idézni. Apponnyi gróf ül vele szemben egy széken, felgyürt nadrágszárral, angolkóros végtagokkal, amint lábait feléje nyújtja. Más alkalommal az Irgalmas-kórház képét vélte felismerni, körülötte ijesztő külsejű papok, nyakukba kapaszkodott kispapokkal szaladgáltak. A besugárzás után a fura látomások megszűntek. Az Orvosképzés több írását nem őrzik. Az említett cikk máskülönben a Magyar Psychológiai Társaság 1936 április 14-i gyűlésén hangzott el, jó sok késéssel jelent meg, pedig akkor már a Magyar Psychológiai Szemle társszerkesztője is volt. A nyomdát a debreceni Csáthy Ferenc biztosította. Ekkor, vagyis 1938-ban járt először Magyarországon a világhírű svéd agysebész Olivecrona, az Orvosi Továbbképzés Nemzetközi Akadémiájának megalakulása alkalmából. Sajnos, operált betegével, Karinthy Frigyessel már nem találkozhatott. Olivecrona, mint alelnök: **Über die Bedeutung der Augensymptome für die topische Diagnose der Hirntumoren** címmel tartott nagyszerű előadást. Szövege az „orvosképzésben” is megjelent (89). Ekkor ismerkedett meg a magyar ideggyógyászokkal, köztük természetesen Benedek László professzorral, akivel a kapcsolatot az utóbbinak a tragikus haláláig megtartotta. Csak a segítő levele érkezett önhibáján kívül későn.

Az 1939. év termése már nem olyan bőséges. A **Posttraumás látótelep és tobzomirigyűnet együttes esete** Angyal Lajos közreműködésével jelent meg az Orvosi Hetilapban. A Magyar Elmeorvosok Egyesülete 1939 novemberében tartotta XV. országos értekezletét. A megjelenteket az elnök Benedek László üdvözölte, köztük Sántha Kálmánt, a debreceni Tisza István Tudományegyetem nagy reményekre jogosító, fiatal professzorát. Az elhunyt kiválóságokról való megemlékezést Schaffer Károly méltatásával kezdte: „Főleg az idegrendszer histo- és morphogenesisére vonatkozó és más nagyértékű munkáiban csillogtatta meg az ő éber kutatószellemét, eszmegazdag constructív képzeletét, a vonatkozások megragadására való nagy készségét. Önfeledt szerénysége, életvezetésének nemesen egyszerű volta és tanítványai iránt érzett példanélküli atyai jósága lelki személyiségét még értékesebbé tették” (80). Emléke előtt felállva tisztelegtek. Majd folytatódtak a nekrológok. „Két hét előtt Angliában elhalt Freud Zsigmond, a psychoanalisis meg- alapítója, akinek nagy érdeme, hogy a tudattalan constructióinak befolyását a gondolkodásra és a cselekvési körre legelőször hangsúlyozta, hogy a symbolumok jelentőségét felismerte, hogy a dinamikus szemléleti módnak postulálásával a lelki folyamatok megértéséhez sok tekintetben közelebb hozott” (80). Hogy a vesztés-lista még megrendítőbb legyen, Harvey Cushing halálát is bejelentette. Vajon lappang-e valahol a levelezésük? Az emlékező szavai szerint: „Cushing személyisége példaképe volt a modern nagy klinikusnak, akinek hatalmas áttekintő és receptív képessége a sebészetnek tökéletes elméleti, gyakorlati és technikai uralásán kívül a neurológiai kórjelzéstant, a radiológiát, az általános orvosklinikai ismereteket, az idegrendszer élet- és kórtanát, annak anatómiáját, normál szövettanát, a kórbonctant és kórszövettant, az idegrendszer fejlődéstanát, histogenesisét és az agydaganatok speciális kórtanát is hasznosította, használhatóvá tette számunkra” (80).

Utána **A házasság előtti kötelező orvosi vizsgálat törvényjavaslatának tervezete pszichiatriai nézőpontból** című előadása következett. Ezen belül az eugenikai törvénytervezet szövegében a házassági tilalmat már elfogadhatatlanul kiterjesztette. Ha a házasulandók egyike szokványos bűnöző, még nem lehet házassági tilalommal súlytani. Igaz, a svéd törvények 1757 óta tiltják az epilepsiások házasságát, ami nem jelenti, hogy megszűnt volna az eskóros betegség. A törvénytervezet kétségtelen a kor eugenikai törekvéseit tükrözi, amely nem csak a harmadik birodalomra volt jellemző.

A cselekvő eugenikát, azaz a sterilizálást a Huntington choreában, a schizophreniában szenvedőknél írta elő, az epilepsiásoknál (1. svéd modell), illetve a debilitásnál házassági tilalmat. Vagyis nem népcsoportok, hanem orvosilag megállapított minusvariánsok szaporodásának meggátlását célozta. Külön kiemelte a házasság előtti tanácsadás fontosságát, javasolta az örökléstan kötelező egyetemi oktatását (már másodszor), továbbá az Elmeorvosi Egyesületben örökléstan oszta-ly létesítését. Mégis, ahogy Pisztorai írja, „a cselekvő fajegészségvédelmet feltétlenül szükségesnek tartva, ennek egyik, pozitív eszközét az egészséges, tehetséges és szaporodóképes szülők intézményes támogatásában látta” (93).

Az 1939. év november 5-i ülés főleg a schizophreniával foglalkozott. Ekkor hangzott el Klimes Károly előadása **A tudati fokok kórlélektani megnyilvánulásairól**, továbbá Bak Róbert referátuma **A személyiség szétesésének kórlélektanához**, illetve **A kóros szervérzések tünet- és kórlélektanáról** (80). A később Amerikába került jeles pszichoanalitikus soha nem tagadta meg a Benedek-iskolát.

A Magyar Elmeorvosok Egyesülete XV. értekezletének kötetében jelent meg a professzor egyik legfontosabb tanulmánya: **A Korsakow tünet-együttes substratumának problémája** (80). Az időamnestikus syndrománál a személyiség összetartásának kóros voltát Grünthal a corpus mamillare-ből eredő nervosus impulzusok hiányából, Camper pedig a rendszer betegségéből eredzetteti. Benedek (akinek tanulmányához Juba Adolf társszerzőként készített metszeteket) úgy vélte, hogy bár hisztopatológiai szempontból a Korsakow-syndroma a corpus mamillare, a diencephalon, valamint a III. agykamra „falazatába” lokalizálható, szigorú elkülönítés nehéz, mert a corpus mamillare izolált sérülésénél a tünetegyüttesen kívül bizonyos alvászavar is tapasztalható. Nyíró Gyula szerint a Korsakow-syndromára vonatkozó megállapításai „időállóak és világszerte idézettek” (88). A hozzászóló Sántha Kálmán is megerősítette saját megfigyelései alapján az idézett tünetegyüttes és a corpus mamillare elváltozása közötti összefüggéseket, azonban a thalamo-corticalis kapcsolatokat nem látta bizonyítottnak. Benedek válasza szerint „ezek retrograd degeneratio elvén alapulnak”, másrészt a mamillo-thalamicus nyaláb a nucleus anterior thalami-ban végződik és a laterális-kérgi összeköttetések szempontjából elsősorban ennek anteroventralis szakasza jön számításba. A fenti eltérő vélemények kifejtésében érezhető az egymás iránti tisztelet. Személyeskedést abba csak az utókor magyarázhatott.

A következő esztendő már nem a viták ideje. Az Orvosi Hetilap 1940. évi 22. száma hozta a **Sajátszerű heredodegeneratív idioplasticus combinatio** című közleményét, amely három fiútestvérnél retinitis pigmentosa, örökletes nagyothallás és oligophrenia hármass kórképét mutatta be.

A 41. számban búcsúzott von Wagner-Jauregg professzortól (45). Hónapokig hallgatta a bécsi Nobel-díjast, 1932-ben hosszabb ideig vendégeskedett nála. Tőle tanulta meg, hogy "az eugenikai eszközök kiválasztásában a társadalomethikai szempontok nem tévesztendőek szem elől". Egyik példaképét veszítette el. A 48. számban érdekes hír olvasható: "Benedek László professzort a belgrádi egyetem orvosi fakultása előadás tartására hívta meg" (82). Nincs nyoma, hogy eleget tudott volna ennek tenni, 1940 novemberétől a politikai légkör már aligha tette lehetővé.

Vámosy Zoltán professzor szerkesztésében, az Orvosi Hetilap mellett, 1940-től jelent meg az Orvostudományi Közlemények című periódika, amelynek csaknem minden számában cikket közölt valamelyik munkatársával. A mintegy 21 dolgozat közül fontosabbak: az **Adatok Korsakow-tünetegyüttes bonctanához** (társszerző Juba Adolf), amelyben kimutatták, minél tisztább a kórkép, annál súlyosabb a corpus mamillare elváltozása (46), a gócpont tehát egyértelmű. A 15. számban a **Korsakow-tünetegyüttes a köztiagy daganatai esetén** (Juba Adolf) című dolgozatukban már maga

is bizonyította, hogy a "corpus mamillarenak és magasabb kapcsolatainak a tér-időszemléletek helyes elrendezésében, a megjegyzőképeség intaktságában milyen nagy szerepe van" (47).

Az Orvosi Hetilapot sem hanyagolták el, bizonyítja három dolgozatuk (190, 191, 192), a társszerzők: Juba Adolf és Angyal Lajos. Az 1941. évi Balatonfüredi Orvoshétén **A központi idegrendszer szervi folyamatainak lokalizálásáról és korai kórjelzéséről** tartott előadást. Encephalographiás eljárás kapcsán a negatív contrastanyag felvétel mellett a pozitív arteriographiának általa kidolgozott stereo-változatát ajánlotta, a térbeli plasticitás érzékeltetésére. A lipiodolgraphia alkalmazása szerinte "felismerhetővé teszi a daganatféleségeket is, amelynek különleges szerkezete a mikroszkóp alatt igen jellegzetes képet ad". Porsche professzorral egyidőben erythrosin-lichtgrün festést dolgozott ki a papillosus stroma elfajulásának bizonyítására. A szöveg kivonata az Orvoshét 1942. évi kötetében olvasható. Ugyanitt jelent meg Sántha Kálmán professzornak az **Encephalographiás tanulságok** című értekezése, amelyben a ventriculographia helyett az encephalographia mellett foglalt állást. Úgy mond "tudnunk kell értelmezni" a röntgen-filmeken mutatkozó eltéréseket. Az Orvostudományi Közlemények 1942. évi kötetében jelent meg **Az ependymalis jellegű Mitteldorf-féle daganatok** (t. Juba Adolf), majd ugyanabban Angyal Lajossal közösen publikálták **A musculus pyramidalis reflexe** módszerüket a sklerosis multiplex korai felismerésére. A lipiodol-granuloma már német változatban is megjelent. A **Hemitypusu, abortív Recklinghausen-betegség schizophreniával kapcsolatban** (társszerző: Gyárfás Kálmán) azért érdekes, mert a kettő ritkán szokott együtt jelentkezni. Gyakoribb a hozzátársult epilepsia, vagy oligophrenia. A multiplex meningeoma (48) szintén színezte a publikációs dömpinget.

Adatok a diencephalon kóroktanához (t. Juba Adolf) a régi témakör, új megfigyelésekkel, a narkolepsiás tünetegyüttes szövettani leleteinek jellegzetességeit bemutatva (49).

Háborús sérüléseket eddig nem közöltek, A 14. számban viszont a **Belső kontur-lövés a felső orbitalis fissurán át a szemgolyó sérülése nélkül** (t.: Horányi Béla és Szatmári Sándor) ritka esetét mutatták be. A röntgenfelvételen a lövedék jól kivehető volt, de műtétet egyelőre nem javasoltak (53). Végül a **Vestibularis encephalitis esetek halmozott előfordulása** jelezte a háborús járványügyi helyzetet, amelynek kórokozóját vírusfertőzésben vélték felfedezni.

Az Orvosi Hetilap 1943-ban a **Féloldali tremostasia esete** (t.: Angyal Lajos), valamint a Juxtamedullaris dermoid operált esetét prezentálták.

A szakma históriája iránti érdeklődését nemcsak a nekrológok, a rövidségében is remek pszichiátria-történeti összefoglalója, hanem hosszabb előadásainak-közleményeinek ilyen irányú bevezetői szintén jelzik. Az 1943 febr. 13-án elhangzott, majd a Népegészségügy hasábjain megjelent **A háborús elme-és idegbajokról a rokkantellátás szempontjából** (50) tudatja velünk, hogy Napóleon gyermekkorában agyvelőgyulladásra esett át, "amellyel kapcsolatban enyhe vízfejűség fejlődött ki: ez utóbbinak következtében egyrészt a jellegzetes olympusi homlok, másrészt tudatzavarok, kivé-

teles lelkiállapotok jelentkeztek... majd a köztiagy és az agyfüggelék-mirigy működési zavara következett be, amely 1811 óta fokozott elzsírosodásra s a nemimirigyek nagyfokú csökkenéséhez vezetett" (50). Az, hogy az enyhe vízfejűség és a kivételes zsenialitás nem zárja ki egymást, Helmholtz esete szintén bizonyítja. Előadása lényege: az elmeszakértő közreműködésének fontosságát hangsúlyozni, hogy a rokkantellátási kedvezmény méltányossági alapon történjen.

Mai ésszel szinte felfoghatatlan, hogy 1944-nek még a decemberében is megjelentek a lapok, amikor bombázták és lötték a fővárost. Az ország nagyobbik része már hadszíntérré vált, Budapest körülrésze csak rövid idő kérdése volt.

Az Orvostudományi Közleményeket változatlanul Vámosy Zoltán szerkesztette, akit nem nagyon érdekelhetek a diszkriminációs törvények (inkább törvényteleniségek), ha Radnót Magda és Grósz István változatlanul fórumot kapott. Benedek professzor szakmai közszereplésében érdekes és bizarr változás észlelhető. A nyilván elvesztett háború utolsó éve az első, amikor neve elé került a vitézi titulus. Ne feledjük, Haynal Imrétől Berde Károlyig több tanártárs használta eddig. Családi tragédiája biztosan nem motiválta, mert első cikke, a **Pseudomastheniás tünetegyüttes polyomyositis interstitialis chronica fibrosában**, február elején jelent meg: Még ugyanakkor közölték **A subforaminalis tumorokról** esetüket, amelyet Verebely Tibor jun. sikeresen távolított el. A szövettani vizsgálat eredménye neurinoma volt. Fő hivatkozási név Cushing, de utal Sántháné Majerszky Klára sikeres műtétjére is, amely "a nyúltvelő hátrafelé boltosítását jól szemléltette" (51). Márciusban publikálta Juba Adolf tanársegéddel közösen **Az idegrendszer szövettenyésztésben** című dolgozatot, egy hallóideg-neurinoma és juxtamedullaris fibroma laboratóriumi szaporításáról. Arra a megállapításra jutottak, hogy a daganatot felépítő sejtek ektodermalis eredetűek és a "velőcső mobilis elemeivel közeli rokonságban állnak".

Az Orvosi Hetilapba 1944-ben cikket már nem küldött. Pap Zoltán szerint tanulmányaihoz rengeteg jegyzetet készített, de fejben komponálta meg és egyenesen gépbe diktálta. Kivételes képzettársító adottságához kapcsolódó bámulatos emlékezőtehetsége ezt lehetővé tette. Az állandó tevékenységi lázban égő embert rázta meg 1944 április 3-án egy tragikus esemény. A bombázások bekövetkeztekor Budán, a Himfy utcai villájukhoz biztonságosnak tűnő óvóhelyet építtetett. A szirénák megszólalása után ott keresett mindig menedéket Zilahy Irén, de aznap a pincebunker telitalálatot kapott és a színésznő-feleséget a felismerhetetlenségig összeroncsolta. A hír hallatán a professzor depresszióssá vált, nővérel kiköltöztek a visegrádi villába, onnan járt be gépkocsival a munkahelyére. A Duna melletti főút Buda irányába vezető jobboldalán a szecessziós épületet még a hetvenes évek elején is Zilahy Irén-villa néven emlegették. Étterem lett belőle. Elférne egy emléktábla a falán.

A professzor munkatársai szerint 1944 májusában említette először, hogy elhagyja hazáját és Olivecrona korábban ígért segítségével Svédországba akar kijutni (92).

Az Orvostudományi Közlemények 19. számában jelent meg (t. Angyal Lajos) **A reflex-kiváltás műfogásához** című írása., amely tisztelgés Jendrassik Ernő emléke előtt.

Fenyegetettségben, nyomasztó kedélyállapotban is folytatta Juba Adolf és Angyal Lajos segítségével a kutató munkát. Az idegrendszer daganatainak szövettanyésztésében felismerték a tumorok érzékszervi tulajdonságát. A Benedek László nevével fémjelzett dolgozatokra mindig jellemző a szabatos stílus, az érthető fogalmazás és lehetőleg a magyar szakkifejezések használata. Pl. syndroma helyett a tünetegyüttes. Október első heti számában jelent meg az Angyal Lajossal közösen írt utolsó cikke **A cavum septi pellucidi klinikai jelentőségéről** (52). Szorongásai közepette sajátmagán szintén e munkaterápiát alkalmazta, amíg látta értelmét. Utolsó dolgozata fölött a vitéz helyett már csak a v betűt használta. Pap Zoltántól tudtuk meg, hogy a nyilas-puccs reggelén hagyta el Magyarországot. A még működő minisztérium nyugdíjazta.

Rég megszűnt a színes társasági élet, amelyben ugyanolyan főszerepet játszott, mint a klinikán, a katedrán, vagy éppen a rendelőben. A medikusbálókra mindig meghívták, főleg Bakay Lajos professzorral és Johan Béla államtitkárral együtt. A tánc-estélyek szintén elmaradtak. A "kísérőzenét" a felgyorsult eseményekhez már csak a fegyverek szolgáltatták.

Az utolsó felvonás - tragédia

Benedek László a két világháború közötti hazai ideg-és elmegyógyászat egyik legkiválóbb képviselője, mindenféle "megszorítás" nélkül. Konzervatív korával azonosult, amelytől (nem érdemtelenül) mindent megkapott, de idegenkedett a politikai szélsőségektől. A kirekesztő törvények után is bátorkodott méltatni Freud jelentőségét, noha nem volt a pszichoanalízis feltétlen híve. Rakonitz szintén dolgozott mellette, amit nem mindenki nézett jó szemmel. Amerikai kapcsolatait tüntetően ápolta, a Gulyás Pál által említett 1939-es New York-i útjának azonban nem találtam másutt írásbeli nyomát. A háború alatt figyelme főleg a közelebbi és semleges Svájc és Svédország felé fordult. Nincs tudomásunk egykori debreceni tanártársával, a Bázélba került Verzár Friggyessel való kapcsolatáról sem, bár érdekes "véletlen", hogy a német nyelvű nagy monográfiáját a háború kitörésének évében a Karger Verlag bázeli nyomdája jelentette meg.

Miután 1944 október 15-e reggelén gépkocsiján elindult nyugat irányába, célja volt valahogy Svédországba kijutni. Útját Bécstől vonaton folytatta, így érkezett meg a háborús kemény tél kellős közepén a tiroli Kitzbühel híres nyaralóhelyére. Ha lelki egyensúlya tovább nem billen, bizonyára átvészelte volna az embert próbáló hónapokat. Bár Olivecrona meghívó levele (amit annyira várt) már december 13-án megérkezett, a zürzavarban nem jutott kezeibe. A kilátástalanság érzése minden iránt érdektelenné tette, hiányos táplálkozása a depresszióját csak rontotta.

Hiteles korabeli visszaemlékezésekből tudjuk (66), milyen farkastörvények uralkodtak a kies tiroli tájakon, az akkori menekültek között, nemzeti és osztályi hovatartozástól függetlenül. Ilyen körülmények között a magányt főleg a fiatalok bírják, akik könnyen keresnek alkalmi kapcsolatokat, életösztönük erősebb, igényeiket humorral képesek a vegetálás szintjére leszállítani. Ez egy idősödő, állandó szerepléshez szokott, labilis idegrendszerű professzornak már nem sikerült: 1945 március 31-e reggelén egy pisztolygolyóval véget vetett életének. Angyal Lajos szerint magányán és kiszolgáltatottságán a közelében lakó debreceni tanítvány Bagothay László próbált segíteni, sajnos sikertelenül. Halálhírét, annak körülményeit ő hozta meg. Halotti bizonyítványára több mint két évtized múltán bukkant a másik tanítvány, Kulcsár Ferenc, akiből előbb Szegeden, majd New York-ban lett professzor. Ő küldte el Debrecenbe Pap Zoltánnak a következő levél kíséretében:

" Kedves Zoltán,

1-24-69 Kitzbühel/Tirol

Csak röviden annyit, hogy egy nemzetközi EEG-congressusra jöttünk ide. -A helybeli hivatalban megtaláltam Szegény Benedek prof. halotti bizonyítványát, itt lőtte magát agyon és a tetemét Inns-ba szállították. - Egyelőre többet nem tudok. Vagy van-e nektek tudomástok, hol hantolták el stb! Valaki - már nem emlékszem - azt mondta, hogy állítólag itt temették el és látta volna a sírját is! Szándékomban van elmenni a helybeli Szana-tóriumba és megtudakolni, milyen körülmények között élt! Valószínűleg depressziós lehetett, ilyet regéltek nekem még 44-ben Irénke halála után. - Utolsó találkozásom vele 44 őszén egy óvóhelyen -Lipótmezőn- volt. Egy másik tervét említette és úgy volt, hogy

pár napon belül határoz: próbáltam vele telefonon beszélni -de nem volt fellelhető- állítólag kocsiján ment a határig és vonaton tovább-. Vajjon írt-e valaki necrologot és milyet. -Akik szívében emléke él- az nagyon mulandó valami, dehát ez a sors rendeltetése.- Neurológus Congressus lesz New Yorkban azt hiszem nemzetközi, 1969 szeptemberben - nem volna kedved meghallgatni! Páran jönnek honunkból is, oly gyakran látom utódait.

Isten veled Zoltán, Szeretteidnek sok szívélyes üdvözet és a közeli viszontlátásra

Feri "

A professzor halotti bizonyítványából, amelynek másolatát a helyi anyakönyvi hivatal készítette 1978 január 27-én, megtudható az eredeti dátuma: 1945 április 3. A jó osztrák „Beamter” nem tudhatta, hogy pont Zilahy Irén halálának évfordulóján. Akinek eredeti neve is akkurátusan feltüntetett: Gajdzinszky, vagyis valóban lengyel volt.

A professzor öngyilkossága a Hornweg 9. szám alatti Hohenbalken Szanatóriumban történt 1945 március 31-én 8 óra 45 perckor. Nem derül ki, hogy a szanatóriumban orvosként vagy már depressziós betegként lakott. Jeltelen sírban nyugszik, de helye van a magyar orvostörténelem panteonjában.

Emlékével sokáig nem tudtak mit kezdeni, tehát hallgattak róla. Igaz, Nyíró Gyula professzor az 1961-es kiadású **Pszichiatría** egyetemi tankönyve történeti részében ugyanakkora terjedelemben méltatta, mint Schaffer Károlyt, Pándy Kálmánt, vagy Sántha Kálmánt. Nyíró szerint "általában a neuropsychiatria határterületei érdekelték elsősorban, e tekintetben alkotott maradandót" (88).

A csendet mégis Pap Zoltán törte meg először. Az Orvosi Hetilap 1977. 118. évfolyamában nem "rehabilitálta", hanem a méltó helyére tette. Nem hallgatta el, hogy a fővárosba való távozása után egykori intézetében, amelyet ő teremtett, értékes diagnosztikai készülékeit még szakmatörténeti emléktárgyként sem kezelték. A világháború alatt ismeretlen személyek pedig egyszerűen összetörték (91).

A Sántha-tanítványoknak a Benedek iránti előítéletét Pisztora idézte egy Juhász Pál-kéziratból. Indokolatlan volt ez, mert kiváló emberek nem zárhatják ki egymást az utókor emlékezetéből.

Szép példa rá Angyal Lajosnak a **Benedek László (1936-1945) és kora** című cikke, amely előadásként a klinika alapításának centenáriuma, 1982 december 17-én hangzott el. Személyi hitelén túl azért is érdekes, mert a szerző Schaffer után Benedek tanítványának is tudhatta magát, így volt módjában összehasonlítani a kétféle mentalitást. Nem egymás rovására. Érdemes szó szerint idézni Benedek jellemzését: "a professzor beszéde és mozgása gyors volt: a lépcsőket mindig kettesével vette, de gyors volt a gondolkodása is. Minden iránt érdeklődött, minden új iránt fogékony volt, - emellett hallatlanul színes, ötletes, szinte sziporkázó, ítéleteiben gyakran megdöbbenően előrelátó-, ugyanakkor állandóan szerepelni vágyó volt, aki szerette a társaságot, a nagyvilági életet, szerette és kívánta a rivaldafényt; munkatársaitól pontos és gyors munkát követelt, de azt meg is becsülte" (5).

Hasonlókat írt Pap Zoltán a debreceni éveiről. Ketten nem szoktak "egyformán" tévedni.

Pisztora Ferenc példaszerűen alapos tanulmányt írt róla, születésének centenáriumán. A több mint háromoldalmi irodalommal dokumentált elemzés első része: **élete, személyisége és életművének társadalom s kulturpsychiatriai, pszichológiai és eugenikai vonatkozásai** (92), a második: **a balesetbiztosítás-rokkantellátás, a törvényszéki psychiatria, a kriminológia és kriminálpsychologia terén kifejtett szakértői és tudományos tevékenysége, valamint orvostörténeti munkássága** alapján értékeli ezt a jelentős életművet. Az egyéni teljesítményt társadalmi háttérbe és történeti távlatba helyezi (93). Ugyancsak fontos az a megközelítés, amely **Benedek Lászlónak a bűnözés okaival, lélektanával és elmeszakértéssel kapcsolatos -kevésbé ismert-nézetei** alapján tárgyalja. Összegzése szerint: "Ami Benedek L. forenzikus pszichiátriai tudományos és szakirodalmi munkásságának jellegét illeti, megállapítható, hogy a jeles szerzőt egyfelől főképpen az általánosítható és nemzetközi tudományos eredmények közé beilleszthető, azokat gazdagítható, azokkal szintézisbe hozható tapasztalatok érdekelték, másfelől pedig a törvénykezés, a bírói és elmeszakértői gyakorlat előbbrevitelét szolgáló javaslatok kidolgozása foglalkoztatta" (94).

Környey István professzor bár megállapította, hogy a Benedek-Juba szerzőpáros ismerte fel először és írta le a mamillare-testeken kívül a limbikus rendszer szerepét az emlékezet-zavarokban, de arcképét a nagy magyar neurológusok sorába nem helyezte (79).

Ezt pótolta Leel-Össy Lóránt professzor az angol nyelvű monográfiájában (82), aki Benedeket nemcsak mint kiváló neurológust és pszichiátert, hanem mint neuropatológust is méltatta.

Fontos még Bekény György főorvosnak a **Magyar neurológia története II. része**, idézett professzorunk szempontjából. Címe: **1935-1945 Benedek László és kora**, amely az Ideggyógyászati Szemle hasábjain jelent meg (11). Bekény, több ismert, jeles ideg-és elmeagyógyással együtt hangsúlyozza: "neki köszönhetem, hogy a neurológusi pályát választottam". Hasonlóképp nyilatkozott Böszörményi Zoltán tanár, a népszerű író-pszichiáter Benedek István, levélben Mérei F. Tibor pécsi, valamint Amerikából Udvarhelyi György, a híres Johns Hopkins Egyetem Idegsebészeti Klinikájának emeritus professzora. Ő tartotta az első emlékelőadást Bécsben, Kautsky tanár felkérésére, amikor 1946-ban Magyarországot elhagyva, a nagy hírű intézetben helyezkedett el. Közvetlenül háború után olyan vád is elhangzott itthon, mintha "nácibarát" lett volna, holott ahogy Udvarhelyi professzor írja: „elítélte a diktatórikus szisztémáknak mind a hitleri, mind a sztálini változatát" (102). Az USA-ba került Kulcsár Ferencnek az emléke iránt tanusított tisztelete szintén ezt bizonyítja.

Előadói képességeiről, az ú. n. "teátrális produkcióiról" minden egykori hallgatója elragadtatással nyilatkozott. Közleményeinek pontos számát nehéz regisztrálni. Az alaposságáról ismert Pap Zoltán tanár az 1929-1936 közötti, tehát debreceni éveinek második feléből 113 publikációt, illetve előadást írt össze. A szintén kitűnő Zsakó-Jó **féle Magyar ideg-és elmeorvosi**

bibliographia 1831-1935 134-et sorol fel (104). Nem könnyíti a helyzetet, hogy több dolgozat más nyelveken is megjelent.

A Debreceni Orvosképzés Nagy Alakjai sorába Benedek László vitathatatlanul beletartozik, mint a szintén a fővárosba távozott Huzella Tivadar és a még megírásra váró Belák Sándor.

Bíráloi főképp fokozott szereplési vágyát, anyagilag igényes életvitelét rótták fel hibájául. Az ő fénye elbír ennyi árnyékot. Történelmi távlatban viszont már csak a teljesítmény a mérvadó. Annak alapján vitathatatlanul a magyar ideg-és elmeorvosok első sorában a helye.

Irodalom

1. A Debreceni Tisza István Tudományos társaság munkálatai, V., 1-2., Egyet. Nyomda Debrecen, 1935, 144-163.o.
2. A Debreceni Orvosegyesület Évkönyve, 1931-32, Pannonia, Debrecen, 21.
3. A Debreceni Orvosegyesület Évkönyve, 1935-37, Pannonia, Debrecen, 30.
4. A Kegyes-Tanítórendiek vezetése alatt álló Nagykárolyi Róm. Kath. Főgynasium Értesítője, 1891-1892. isk.évről, Sarkadi N., Nagykároly, 1892,
5. Angyal Lajos: Benedek László /1936-1945/ és kora, Ideggyógyászati Szemle, 36. 216-219, 1983.
6. Az „Országos Magyar Szövetség” válasza a román orvosoknak Bp, 1909, 291.
7. Az Orsz. Orvosi Kamara Hivatalos cím és adattára. 1942-re. Grafika, Nagyvárad, 7.o.
8. Bak Róbert: József Attila betegsége, Szép Szó, Pantheon, Bp, 1938, 110-111.o.
9. Bakay Lajos-Benedek László-Juba Adolf: Juxtamedullaris dermoid cysta, Orvosi Hetilap, 1943, 87, .37.sz., 445-447.o.
10. Bán András: Referátum, Orvosi Hetilap, 1998, 139, 48.sz., 2.915.o.
11. Bekény György: A magyar neurológia története II., 1935-1945: Benedek László és kora, Ideggy. Szle. 1994: 47/7-8/: 236-239. o.
12. Benedeczky István: Apáthy István a tudós és a hazafi, Szenczi Molnár Társ., Bp., 1995.
13. Benedek László-Deák István: Differenciák a naralyticusok és a praecoxosok vérsavói között, immun haemolysin kiváltása szempontjából, Orv. H1p., 1912, 56, 30, 561-565, 31., 585-587, 32., 600-602.o.
14. Benedek László: Lipoidok a vérsavóban paralysisnél, Gyógyászat, 1912, 47., 790-91.o,
15. Benedek László-Zsakó István: Dsytrphia musculorum progressive juvenilis, E, M.E., 1913, 63.o.
16. Benedek László: Dysarthria spastica irradiativa. Magyar O. archiv, 1913, 83-101. o.
17. Benedek László-Hevesi Imre: Foerster-műtétek gyermekkori spasmusos paraparés és hemiplegia infantilis spastica eseteiben, O. H., 1913, 57, 26., 483-486.o.
18. Benedek László: A pálcseitekről általában és azoknak szerepéről. Zechner Emlékkönyv, Kolozsvár, 1915, 12-42. o.

19. Benedek László-Koronka István: Az influenzában megbetegedetteknek kolloid ezüst-készítményekkel való gyógyításáról. O. H., 1918, 62, 46.sz., 598-600.o.
20. Benedek László-Thurzó Jenő: A permanens izomfeszülés megszűnése intralumbalis levegőbefúvással Parkinson-kórnál. O. H., 1923, 67, 34, 413-414.o.
21. Benedek László: A psychiatria története kultúrtörténeti és faji vonatkozásokkal, Mai Henrik, Bp., 1923,
22. Benedek László: Az alkoholkérdés mai állásáról főképp az amerikai alkoholelles küzdelem fejlődése kapcsán, Méliusz, Debrecen, 1924.
23. Benedek L.: A kriminalitás fokozódásának okairól. Jogtud. Közl., 1925, 7, 49-50. o.
24. Benedek L.-Thurzó Jenő: A liquor cerebrospinalis új oxydatiós reáctiojáról. O. H., 1926, 70, 51.sz., 1375-1377.o.
25. Benedek L.: Újabb diagnostikus és therápiás eljárások az ideg-és elmebetegségekben. I. A paralysis progressiva gyógykezeléséről, Gárdos, Debrecen, é.n.
26. Benedek L.: Mérőkészülék a koponya-vastagság mérésére. O.H., 1931, 75, 24.sz.616. o.
27. Benedek L.-Kulcsár Ferenc: A liquorgát permesibilitásáról sokodufertőzésnél. O.H., 1931, 75, 25.sz., 616-617.o.
28. Benedek László Emlékkönyv tanári működésének tizedik évfordulója alkalmából, Debrecen, 1932.
29. Benedek L.-Boda István-Mitrovics Gyula: A Magyar Psychologiai Társaság elaborátuma a lélektani ismeretek és nagyobbfokú nemzeti-kulturális értékesítése tárgyában, Lőrincz, Bp., 1932.
30. Benedek L.-Hüttl Tivadar: Adat az agyvelő csoportos gümögocainak klinikájához és radicalis kezeléséhez. O. H., 1933, 77, 14, 277-281.o.
31. Benedek L.: Élő apathogén pallidakkal végzett activ immunizálási gyógykísérletekről idegrendszeri lues 96 esetében. O. H., 1933, 77, 43, 976.o.
32. Benedek L.: Belső secretio és psyche. Díjtalan mellékl. az O.H, 48.sz., 1934.
33. Benedek L. Az u. n. "sérülésszerű idegességről annak határterületéről és baleset biztosítási vonatkozásairól a véleményező ideggyógyász szempontjából. Bp., 1935,
34. Benedek L.-Hüttl T.: A cerebralis stereoarteriographia jelentősége a haemangioma cerebri operativ kezelésében, 1936, O. H., 80, 36, 839-842.o.
35. Benedek L.-Thurzó Jenő, O.H., 1937, 81., 2.sz., 46.o.
36. Benedek Z: -Horányi Béla: Angiographiás lelel Pick-féle atrophia esetében. O.H., 1937, 81.21.sz., 544-548.o.

37. Benedek L.: Az ordinatív négydimensionalítás szervi pszichosisban. O. H., 1938, 82, 10.sz.214.o.
38. Benedek L.- Angyal Lajos: Sérülésemeningeopathia sarkomás elfajulása, O.H., 1938, 82, 16.sz., 356-358: o.
39. Benedek L. -Juba Adolf: Agyvelőgyulladásal társult polyganglioneuritis. O.H., 1938, 82, 26.sz., 627-630.8.
40. Benedek L.-Juba A.: A "gyökér-ideg" jelentősége az emberi tetanusinfectióban O.H., 1938, 82, 28, 675-679.o.
41. Benedek Z.-Horányi B.: Amiotrophiás lateralsklerosis kiterjedt agykérgi sorvadása, O.H., 1938, 82, 30.sz., 724-726.o.
42. Benedek Z.-Rakonitz Jenő: Orr-képződmény és myocloniás torsiók dystonia, mint combinalodó heredopathia. O. H., 1938, 82, 49, 1174-1180.o.
43. Benedek L.: Konkrét tünetek röntgen-besugárzásokra agytumornál, Orvosképzés, 1938, 6-27.o.
44. Benedek L.-Hüttl T. Über den diagnostischen Wert der zerebralen Stereoangiographie hauptsächlich bei intrakraniellen Tumoren. Basel, Karger Verlag, 1938.
45. Benedek L.- Julius von Wagner-Jauregg, O. H., 1940, 84, 41, 534-545.o.
46. Benedek L.-Juba A.: Adatok a Korsakow-tünetegyüttes bonctanához. Orvostudományi Közlemények, 1940, 1, 277-281.o.
47. Benedek L.-Juba A.: Korsakow-tünetegyüttes a köztiagy daganatai esetén. Orvostud. Közl., 1941, 2, 15, 417-421, o,
48. Benedek L.-Juba A.: A multiplex meningeoma, Orvostud.Közl., 1942, 3, 8, 225-229.o.
49. Benedek L.-Juba A. : Újabb adatok a diencephalon kórtanához. Orvostud. Közl., 1943, 4, 7, 192-195.o.
50. Benedek L.: A háborús elme-és idegbajokról a rokkantellátás szempontjából. Népegészségügy, 1943, 23, 342.o.
51. Benedek L.-Bonkáló Sándor-Verebély Tibor: A subforaminalis tumorokról, Orvostud.Közl., 1943, 5, 6., 148-153.o.
52. Benedek L.-Angyal L.: A cavum septi pellucida klinikai jelentőségéről. Orvostud.Közl., 1944, 5, 799-803.o.
53. Benedek L.-Horányi B. -Szatmári Sándor: Belső konturlövés a felső orbitalis fissurán át a szemgolyó sérülése nélkül. Orvostud. Közl., 1943, 14, 416-420, o.
54. Bisztray Gyula-Szabó T, Attila-Tamás Lajos: Erdély Magyar Egyeteme, Kolozsvár 1941.
55. Bókay Antal-Jádi Ferenc-Stark Antal: "Köztetek lettem én bolond..." Magvető, Bp., 1982,

56. Borovszky Samu: Bihar vármegye és Nagyvárad, Apollo, Bp., 1901, 46-47.o.
57. Bot György-Kapusz Nándor: Nyolcvanéves a debreceni orvostudományegyetem, DOTE Rektori Hivatal, Debrecen, 1998, 104.o.
58. Bukovszky János: A békéscsabai Ág. .Hitv. Ev. Rudolf-Főgimnázium értesítője, 1901-1902. Corvina, Békéscsaba, 1902.
59. Czeizel Endre: Az emberi öröklődés, Gondolat, Bp., 1976, 184.o.
60. Debreceni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Évkönyv és Almanach az 1934-35. tanévről, Egyetemi Nyomda, Debrecen, 1935, 166.o.
61. Debreceni Szemle 1927-1944 Repertórium, KLT, Debrecen, 1979.
62. Dézsi Lajos: Pápai Páriz Ferenc/1649-1716/, MTT, Bp., 1899, 219.o.
63. Dolgozatok a Debreczeni M. Kir. Tisza István Tudományegyetem Ideg-és Elmegyógyászati Klinikájáról. Tiszántúli Hírlap, Debrecen, 1923,
64. Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái II., Bp., 1940, 1063-1065.o,
65. Harmat Pál: Freud, Ferenczi és a magyarországi pszichonanalízis. Az Eur. Prot. Szabadegyet., Bern, 1986, 79.o.
66. Hollósy-Kuthy László: Élményeim a második világháború alatt 1939-1945, Vörösmarty Nyomda, Székesfehérvár, 1992.
67. Issekutz Béla professzor személyes közlése 1974-ben.
68. Jackson, Hughlings Memorial Volume, edited by prof. L. Benedek, Debrecen, 1935.
69. Julier Ferenc: 1914-1918 a világháború magyar szemmel, Magyar Szemle, Bp., 1933, 124-125.o.
70. Juhász Pál: A magyar ideg-és elmegyógyászat a két világháború közötti években, M.O.T.-ban tartott kézírata, 1982,
71. Karai Sándor: A Debreceni Ev. Ref. Főgimnázium értesítője az 1904-5. iskolai évről, Városi Nyomda, Debrecen, 1905,
72. Kari jegyzőkönyv 1929.
73. Kari jegyzőkönyv 1931.
74. Kari jegyzőkönyv 1932.
75. Kari jegyzőkönyv 1933.
76. Ki-kicsoda? Kortársak Lexikona, Béta, Bp, é.n., 928.o.
77. Klimes Károly: Adatok az insulin-shock kórlélektanához. O.H., 1938, 82, 28, 683-685.
78. Kótay Pál: Egy meg nem írt kórlap margójára. Orvostört. Közl., 1978, 85, 65-76, o.
79. Környey, St.: History of Neurological Sciences in Hungary, Pécs, 1976, 40.o.

80. Közlemények a M, Elmeorvosok Egyesülete, Bp.-i 1939 évi november 5-től 7-ig megtartott XV. Orsz. Értekezletének tudományos üléseiről. Bethlen, Bp., 1940.
81. Lechner Károly: A Kolozsvári M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Ideg-és Elmegyógyászati Klinikája, Egyet. Ny., Bp. 1903.
82. Leel-Össy Lóránt: History of Hungarian Neuropathology, Esztergom, 1995, 27-29.p.
83. Magyarország orvosainak évkönyve és címtára XX., Petőfi, Bp., 1910, 228-230, o.
84. Magyarország Orvosainak évkönyve és címtára, 33, Bp., 1923.
85. Mérei F. Tibor professzor levele.
86. Miskolczi Dezső: Schaffer Károly, Akadémia, Bp. 1973.
87. Nagybacsoni Nagy Vilmos: A Románia elleni hadjárat 1916-1917.I, Erdélv, Bp., é.n.
88. Nyíró Gyula: Psychiatria, Egyetemi Tankönyv, Medicina, 1961., 676-677.o.
89. Olivecrona, Herbert: Über die Bedeutung der Augensymptome für die topische Diagnose der Hirntumoren, Orvostudium, 1938, 356-365.o.
90. Orvosi Lexikon II. Akadémia, Bp, 1969, 814. o.
91. Pap Zoltán: Emlékezés Benedek Lászlóra, Orvosi Hetilap, 1977, 118, 38, 2250-92, o.
92. Pisztor Ferenc: Benedek László élete, személyisége és életművének társadalom-és kulturpsychiátriai, pszichológiai és eugenikai vonatkozásai I. Ideggyógyászati Szemle 1988, 41, 442-456, o.
93. Pisztor Ferenc: Benedek Lászlónak a balesetbiztosítás-rokkantellátás, a törvényszéki psychiatria, a kriminológia és kriminálpsychologia terén kifejtett szakértői és tudományos tevékenysége, valamint orvostörténeti jellegű munkássága II. rész. Ideggyógyászati Szemle, 1988, 41, 457-466.o.
94. Pisztor Ferenc: Benedek Lászlónak a bűnözés okaival, lélektanával és elmeszakértéssel kapcsolatos - kevésbé ismert - nézetei. Psychiatria Hungarica, 1989.IV. 1. 19-30.o.
95. Rectori beszédek tartotta az 1935/36.tanévben Dr. Benedek László, Egyet. Ny. Debrecen, 1937.
96. Sarbó Arthur: Über die Schädelperkussion von L. Benedek, O. H., 1932, 76, 22, 497.o.
97. Schaffer Károly: Megjegyzések Benedek L, és Horányi B, "Amyotrophiás laterálsklerosis kiterjedt agykérgi sorvadással" című cikkéhez, O. H., 1938, 82, 33, 817-818.o.
98. Szállási Árpád: Ady orvosa és barátja: Lukács Hugó /1875-1939/. O. H., 1973, 114, 51, 3093-3095. o.

99. Szállási Árpád: Benedek László professzorról, "provokatív szándékkal". O. H., 1996 137, 20, 1091-1093.o.
100. Szegedi Almanach 1921-1970, Hungaria, Szeged, 1971, 387.o.
102. Szeged az egyetemért, Engel L. Nyomda, Szeged, 1907.
102. Udvarhelyi, George, professzor levele 1992-ben.
103. Vezér Erzsébet: Ady Endre alkotásai és vallomásai tükrében, Szépirodalmi, Bp., 1971, 138-239.o.
104. Zsakó István-Jó János: Magyar ideg-és elmeorvosi bibliographia 1831-1935 években, Bp., 1993., 16-22.

Megjelent monográfiák

1. Benedek, Ladislaus: Über den Entstehungen der Negrischen Körperchen, Berlin, 1921.
2. Benedek László: A psychiatria története kultúrtörténeti és faji vonatkozásokkal. Mai Henrik, Bp., 1923.
3. Benedek László: Az alkoholkérdés mai állásáról főképp az amerikai alkoholelleses küzdelem fejlődése kapcsán. Méliusz, Debrecen, 1924.
4. Benedek, Ladislaus: Die Bedeutung der progressiven Paralyse. Berlin, 1925.
5. Benedek, Ladislaus: Der heutige Stand der Behandlung der progressiven Paralyse. Berlin, 1926.
6. Benedek László: Az amerikai prohibítoról. Bp., 1927.
7. Benedek László: Újabb diagnostikus és therapiás eljárások az ideg-és elmegyógyászatban, I. A paralysis progressiva gyógykezeléséről. Gárdos, Debrecen, 1928.
8. Benedek László: Emlékirat a kutató munka elősegítéséről, a debreceni orvostudományi kari tanártestület megbízásából. Egyetemi Nyomda, Debrecen, 1931.
9. Benedek László: A cselekvő eugenikának és a psychiatriának öröklésbiológiai és orvosi vonatkozásai. Bp., 1931.
10. Benedek, Ladislaus: Über die Schädelperkussion. Karger V., Leipzig-Basel, 1932.
11. Benedek László-Boda István-Mitrovics Gyula: A Magyar Psychologiai Társaság elaboratuma a lélektani ismeretek terjesztése és nagyfokú nemzeti-kulturális értékesítése tárgyában. Lőrincz, Bp., 1932.
12. Benedek László: Emlékbeszéd Apponyi Albertről. Magyar Psvchologiai Szemle kiadványa, Bp., 1933.
13. Benedek László: Indulatéletünk testi kifejező jelenségeiről. Tisza I. Társa., Debrecen, 1933.
14. Benedek, Ladislaus: Zur Frage des ungarischen Eugenischen Gesetzentwurf. Pannonia, Debrecen, 1934.
15. Benedek, Ladislaus: Insulinschockwirkungen auf die Wahrnehmung. Karger, Leipzig-Basel, 1935.
16. Benedek, Ladislaw: Hughlings Jackson Memorial Volume. Debrecen, 1935.
17. Benedek László: Az u. n. "sérülésses idegesség"-ről, annak határterületéről, és balesetbiztosítási vonatkozásairól a véleményező ideggyógyász szempontjából. Bp., 1935.
18. Benedek, Ladislaus: Über die zerebrale Stereoangiographie. Karger, Leipzig-Basel 1936.

19. Benedek, Ladislaus: Konkrete psychotische Symptome nach Röntgenbestrahlungen bei Hirntumoren. Karger V., Leipzig-Basel, 1937.
20. Benedek László: Rectori beszédek az 1935/36. tanévben. Egyet. Ny., Debrecen, 1937.
21. Benedek, Ladislaus-Hüttl, Theodor: Über den diagnostischen Wert der zerebralen Stereoangiographie hauptsächlich bei intrakraniellen Tumoren. Karger Verlag, Basel, 1938.

Megjelent közleményei

1. Benedek László: Az álmatlanság kezelése luminállal. *Gyógyászat* 1912. 217. o.
2. Benedek László: A Babinsky-tünet előfordulása "organoid" eklampsiánál. *Gyógyászat* 1912. 717. o.
3. Benedek László: Lipoidok a vérsavóban paralysisnél. *Gyógyászat* 1912. 790. o.
4. Benedek László és Deák István: Differenciák a paralysisesek és praecoxosok vérsavója között immun haemolysinproductio kiváltása szempontjából. *Orvosi Hetilap* 1912. 565, 585, 600. o.
5. Benedek László és Géber János: Élő spirochaeták előfordulása paralysis progressivánál. *Budapesti Orvosi Újság* 1913. 478. o.
6. Benedek, L.-Deák I.: Unterschiede zwieschen dem Blutserum von Paralytikern und Praecoxen in Bezug auf die Auslösung von Immnhämolysinen. *Archiv für Psychiatrie und Nervenkrankheiten*, Band 51 Heft 1. Berlin, 1913.
7. Benedek László és Zsakó István: A szemkrisisekhez. *Budapesti Orvosi Újság* 1913. 559. o.
8. Benedek László: Adat a dystrophia musculorum progressiva kórképéhez. *Erdélyi Múzeum Orvostermészettudományi Szakosztály Értesítője* 1913.
9. Benedek László: A paralysis progressiva aethiologiájához. *Erdélyi Múzeum Orvostermészettudományi Szakosztály Értesítője* 1913. 2. füzet.
10. Benedek László: Acut traumás cerebellaris ataxia esete. *Erdélyi Múzeum Orvostermészettudományi Szakosztály Értesítője* 1913. 3. füzet.
11. Benedek László és Zsakó István: A Brown-Séquad-féle bénuláshoz. *Erdélyi Múzeum Orvostermészettudományi Értesítője* 1913. 3. füzet.
12. Benedek László és Zsakó István: A bal insula Reili szerepének kérdéséhez. *Gyógyászat* 1913. 908. o.
13. Benedek László: A szétsugárzó görcsös dadogásról. *Magyar Orvosi Archivum* 1913. 83. o.
14. Benedek László: A paraffinomákról. *Orvosi Hetilap* 1913. 8. o.
15. Benedek László: A Nogushi-féle luteinnel paralysises betegeken végzett bőrreactióról. *Orvosi Hetilap*, 1913. 481. o.
16. Benedek László és Hevesi Imre: Förster műtétek gyermekkori spasmusos paraparesis és hemiplegia infantilis spastica eseteiben. *Orvosi Hetilap* 1913. 483. o.
17. Benedek László: A sympathikustan mai állásáról. *Erdélyi Múzeum Orvostermészettudományi Szakosztály Értesítője* 1915.
18. Benedek László: A pálcsejtekről általában és azoknak szerepéről. *Lechner Emlékkönyv Kolozsvár* 1915. 12. o.

19. Benedek László és Koronka István: Az influensában megbetegedetteknek colloid-ezüstkészítményekkel való gyógyításáról. Orvosi Hetilap 1918. 598. o.
20. Benedek László: Epilepsias rohamoknak mellékvesekivonatokkal való kiváltása. Orvosi Hetilap 1918. 644. o.
21. Benedek László: A háborús ártalmak szerepének kérdéséhez az idegbajokat illetően. Gyógyászat 1919. 362, 377. o.
22. Benedek, L.: Kriegsneurologische Beobachtungen. Deutsche Zeitschrift für Nervenheilkunde 63 Band, 5.-6, Heft, Leipzig, 1919.
23. Benedek László és Koronka István: Az influensában megbetegedetteknek colloid ezüstkészítményekkel való gyógyításáról. Orvosi Hetilap 1919. 78. o.
24. Benedek László: A mély talpi reflexről. Erdélyi Orvosi Lap 1920.
25. Benedek László és Porsche Ferenc: Influenzas elmezavarokról. Erdélyi Orvosi Lap 1920. 31, 45, 66. o. és Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen 1923. 77. o.
26. Benedek László: Orvosszakértői tevékenység. Elvikérdés. Erdélyi Orvosi Lap 1920. 95. o.
27. Benedek László: Az encephalitis lethargicaról. Erdélyi Orvosi Lap 1920. 50. o.
28. Benedek László: A háborús neurosisokról. Erdélyi Orvosi Lap 1921. 1. füzet
29. Benedek László: Az epilepsziás rohamok műleges kiváltása. Erdélyi Orvosi Lap 1921. 22. o.
30. Benedek László: A Förster-féle műtétről. Erdélyi Orvosi Lap 1921. 126. o.
31. Benedek László: Adatok a "kimerülés" klinikai tünettanához a kimerüléssel elmezavar kapcsán. Erdélyi Orvosi Lap 1921. 211. o.
32. Benedek László: Scleroderma fellépése psychogen functionalis zavarok kapcsán. Erdélyi Orvosi Lap 1921. 280. o.
33. Benedek László és Porsche Ferenc: Adatok a Negri-festéshez. Erdélyi Orvosi Lap 1921. 285. o.
34. Benedek László: A sclerosis multiplexről. Erdélyi Orvosi Lap 1921. jún. 15.
35. Benedek László és Porsche Ferenc: Amnesziás tünetcsoport meningismus után. Erdélyi Orvosi Lap 1922.
36. Benedek László: Új lumbalpunkciós tű az encephalographias vizsgálatokhoz. Orvosi Hetilap 1922. 469. o. és Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen 1923.
37. Benedek László és Porsche Ferenc: Neurotabes arsenicosa Vincent-féle anginánál alkalmazott neosalvarsan kezelés után. Erdélyi Orvosi Lap 1922. 60. o.

38. Benedek László és Csörsz Károly: A Parkinson kór családi előfordulásához. Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
39. Benedek László és Thurzó Jenő: Átlátszatlan colloidoldatok intracarotidális injectiojának technikájához. Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
40. Benedek László: A koponyahegek localisatioja a kopogtatási transsonantiával. Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
41. Benedek László: Az epilepsia kérdéséhez. Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról Debrecen, 1923.
42. Benedek László és Csörsz Károly: Az extrapyramidalis mozgászavar kérdéséhez. Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
43. Benedek László és Goldenberg Pál: Huntington és migraine. Erdélyi Orvosi Lap 1922. és Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
44. Benedek László és Goldenberg Pál: Essentialis tremor és thyreotoxicus alkat Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
45. Benedek László: A patellaris reflex kialakása és fokozott idiomuscularis jelenség a kimerülésnél. Dolgozatok a debreceni Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
46. Benedek László és Porsche Ferenc: A Negri-testek keletkezéséről. Dolgozatok a depr. Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
47. Benedek, László: Stäbchen-Zelle und Abbau. Monatschrift für Psychologie und Neurologie, Band 53, Berlin, 1923.
48. Benedek László: Pstholgiás fascia cruris reflex. Orvosi Hetilap 1923. 45. o. és Dolgozatok a depr. Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
49. Benedek László: Adat a kezdetleges motorium kétoldali tevékenységéhez. Orvosi Hetilap 1923. 45. o. és Dolgozatok a depr. Elmeklinikáról, Debrecen, 1923.
50. Benedek, L. und Thurzó, J.: Zur technik der intrakarotidealen Injektionen und durchsichtiger Kolloid-lösungen. Deutsche Zeitschrift für Nervenheilkunde Band 78. 3-6. Berlin, 1923.
51. Benedek László és Hüttl Tivadar: Adat az agyvelő csoportos gümögócinak klinikájához és radikális kezeléséhez. Orvosi Hetilap 1923. 277. o.
52. Benedek László és Thurzó Jenő: A permanens izomfeszülés megszűnése intralumbalis levegő befúvása után Parkinson-kórnál. Orvosi Hetilap 1923. 413. o és Dolg. a depr. Elmeklin. Debrecen, 1923.
53. Benedek László: A Raynaud-féle tünetcsoport nyakibordánál. Orvosi Hetilap: 1924. 677. o.

54. Benedek László: Schizophren beteg állásfoglalása a kezdődő betegségi folyamattal szemben. Budapesti Orvosi Újság, 1925. 605. o.
55. Benedek László és Kulcsár Ferenc: A patellaris reflex féloldali megtartottsága tabes dorsalisnál előrement és kijavult hemiplegia következtében. Gyógyászat 1925. 218. o.
56. Benedek László: A rohamokban jelentkező kényszerű ordításról, mint encephalitis utáni hyperkinesisről. Gyógyászat 1925. 314. o.
57. Benedek László: Adat az öncsonkítás rendkívüli brutalitásához elmebetegeknél. Gyógyászat 1925. 486. o.
58. Benedek László és Csörsz Károly: Idiotismusnál észlelt acanthosis nigritans. Gyógyászat 1925. 516. o.
59. Benedek László: A neurolues u. n, "direct" kezelési módjáról. Gyógyászat. 1925. 1142. o.
60. Benedek László és Thurzó Jenő: A Linzer-féle oldatkeveredés eljárásának alkalmazása az ideglues gyógykezelésében és a neosalvarsan-modenolos oldatkeverék. Orvosi Hetilap 1925. 383. o.
61. Benedek László: Phlogetantherápia chorea infectiosánál. Orvosi Hetilap 1925. 597. o.
62. Benedek László és Thurzó Jenő: A paradox biceps-reflexről és annak szelvényes localisatiojáról. Orvosi Hetilap 1925. 628. o.
63. Benedek László és Thurzó Jenő: A lumbal punctio utáni ú, n. meningismusról és annak kikerüléséről. Gyógyászat 1926. 674. o.
64. Benedek László és Thurzó Jenő: A suboccipitalis punctio technikájához, Gyógyászat 1926. 694. o.
65. Benedek László és Kulcsár Ferenc: A paralysis progressiva gyógykezelése középafrikai recurrensrel. Gyógyászat 1926. 1176. o.
66. Benedek László és Thurzó Jenő: A liquor cerebrospinalis új oxydatiós reactiójáról. Orvosi Hetilap 1926. 1375. o.
67. Benedek László és Kiss József: A recurrenskezelés hatása a paralysis progressiva kórszövettani folyamataira. Gyógyászat 1927. 150. o.
68. Benedek László és Kulcsár Ferenc: A vér és liquor reactiók változásai neuroluesnek recurrens-kezelése kapcsán. Gyógyászat 1927. 222, 249. o.
69. Benedek László és Thurzó Jenő: Az encephalographiás levegőbefúvások therapiái alkalmazásáról. Gyógyászat 1928. 410. o.
70. Benedek László és Kulcsár Ferenc: Makrobasia encephalitis chronica kapcsán. Gyógyászat 1928. 458. o.
71. Benedek László és Thurzó Jenő: Akrodermatitis atrophicans mint neurotrophopathia sokgócú keményedésnél. Gyógyászat 1928. 730. o.
72. Benedek László és Kulcsár Ferenc: A cephalocervicalis reflexről. Gyógyászat 1928. 835. o.

73. Benedek László és Kulcsár Ferenc: A nasooralis reflexről. Gyógyászat 1928. 835. o.
74. Benedek László és Kulcsár Ferenc: Trophoneuroticus gangraena trauma után. Gyógyászat 1928. 974. o.
75. Benedek László: A cselekvőképtelenség kérdéséhez elmeorvosi szempontból. Jogtudományi Közlöny 1928. 23. füzet.
78. Benedek László: A pollex-reflexről. Gyógyászat 1929. 102. o.
79. Benedek László: Szabó József + Gyógyászat 1929. 561. o.
80. Benedek László és Thurzó Jenő: Sensibilis ingereknek görcsgátló hatásáról ticnél. Gyógyászat 1929. 967. o.
81. Benedek László: A kriminalitás fokozódásának okairól. Jogtudományi Közlöny, 1925. 49. o.
82. Benedek László és Thurzó Jenő: A gerincvelői folyadék tusreactioja. Orvosi Hetilap 1929. 617, 649. o.
83. Benedek László és Thurzó Jenő: A blepharonystagmusról. Gyógyászat 1930. 44. o.
84. Benedek, L. und Thurzó J.: Tuschreaktion des Liquor cerebraspinalis. Zeitschrift für d. ges. Neurologie und Psychiatrie Band 119, 1930.
85. Benedek, L. et Kulcsár F.: Sur le reflex naso-oral. Revue neurologique Tome Nr. 2. 1930.
86. Benedek, L. et Kulcsár F- : Sur le reflexe céphalocervical. Revue Neurologique, T. 1. 1930.
87. Benedek, L. und Nagy, M.: Beiträge zur Diagnostik und Thearapie der Pilzvergiftungen. Deutsche Zeitschrift für Nervenkrankheiten, 1930.
88. Benedek, L. con Thurzó, J.: Modificazione pendolare multassiale del riflesso patellare. La Riforma Medica Neapoli, 45, 1930.
89. Benedek, L. et Thurzó, J.: Sur le blépharonystagmus, Revue Neurologiaue Tome 2, 1930.
90. Benedek, L, et Thurzó, J.: Le rôle inhibiteur des excitations périphériques sur les tics organiques. Revue Neurologique Tome 6. 1930.
91. Benedek, L. : Sur un cas de forme pendulaire aux axes multiples du réflexe rotulien. Revue Neurologique Tome 6. 1930.
92. Benedek László és Nagy Mihály: Adatok a mycetismus cerebrialis tünettanához és gyógykezeléséhez. Gyógyászat 1930. 161. o.
93. Benedek László: A traumás tüneti Parkinsonról. Gyógyászat 1930. 161. o.
94. Benedek László és Thurzó Jenő: A térdreflexek multiaxialis typusu ingamodificatiojáról. Gyógyászat 1930. 324. o.
95. Benedek László: Új eljárás az agydaganatok locslisálására percutoros transsonantia segítségével. Gyógyászat 1930. 989. o.

96. Benedek László: A gyakorlati ideggyógyászat új problémáiról: a multiplex sclerosis és a paralysis progressiva gyógyításáról. Magyar Orvos 1930. 24. füzet
97. Benedek, L.: Eugenical efforts in Hungary. Eugenical News, New York, 1931.
98. Benedek, L.: Aktive Imrnunisierung bei Neurolues mit avirulenten Pallida- Stämmen ausgeführt. Monatschrift für Psychiatrie und Neurologie Band 79, 1931.
99. Benedek, L.: Acrodermatitis atrophicans, as a trophesy in dissiminated sclerosis /with Thurzó/. "Anseltic" Madras vo1. 28. 1931.
100. Benedek László: Újabb gyógyító törekvések az idegrendszer szervi megbetegedéseinél. Budapest Orvosi Ujság 1931. 721. o.
101. Benedek László és Thurzó Jenő: A genuin narkolepsia és annak therapiája Gyógyászat 1931. 1. o.
102. Benedek László és Thurzó Jenő: Az avirulnes pallida törzsekkel neuroluesnél végzett activ immunisálásról, továbbá a paralysis kezelésének újabb kérdéseiről. Gyógyászat 1931. 114. o.
103. Benedek László és Thurzó Jenő: A látótelep működési jelentősége újabb megvilágításban és a Foix Chavany és Lévy-féle ú. n. "pseudothalamusos" tünetegyüttes. Gyógyászat 1931. 289. o.
104. Benedek László: A paralysis kezelése sodocuval. Gyógyászat 1931. 369. o.
105. Benedek László: Újabb therapiai törekvések az idegrendszer szervi megbetegedéseinél. Gyógyászat 1931. 513, 535, 555, 571, 586. o.
106. Benedek László: Eugenikai törekvések Magyarországon. Magyar Orvos 1931. 8. f.
107. Benedek László: A psychologia jelentőségéhez. Magyar Psychologiai Szemle 1931. 3. 4. füzet.
108. Benedek László: Emlékbeszéd Hajós Lajosról. Magyar Psychologiai Szemle 1931. 125. o.
109. Benedek László: Mérőkészülék a koponyavastagság mérésére. Orvosi Hetilap, 1931. 616. o.
110. Benedek László és Kulcsár Ferenc: A liquorgát permeabilitásáról sodocu- fertőzésnél. Orvosi Hetilap 1931. 645. o.
111. Benedek László: Nép-psychologiai jelenségek a világválságról. Magyar Psychologiai Szemle 1932. 3. o.
112. Benedek László: Új módszer a koponyapercussio kórjelzéstani értékének fokozására. Orvostudományok 1932. 12. o.
113. Benedek László: A kinematographia jelentősége az ideg-és elmegyógyászatban. Vidéki Orvosok és Gyógyszerészek Lapja 1932. 405. o.1
114. Benedek, L.: Di alcune auestioni connese all'Eugenetica con particolare riguardo dell'Ungheria, L'Igiene Mentale. A. XII. 2. 1932.

115. Benedek, L.: Therapia della sclerosi multipla e della taba dorsale. La Riforma Medica, No. 44. 1932.
116. Benedek, L.: Cura dell'encefalite epidemica. La Riforma Medica, 1011-16, 1932.
117. Benedek, L.: The improvment in the diagnostical and localising value of skulperkussion. Antiseptic Madras, Volume 29. 1932.
118. Benedek, L. und Hüttl T. : Beitrag zur Klinik und radikalen Behandlung der Konglomerattuberkel des Gehirnes. Deutsche Zeitschrift für Chirurgie Bd. 240. 1933.
119. Benedek, L.: Therapia moderna della paralisi progressiva. La Riforma Medica, pag. 743. 1933.
120. Benedek, L.: Bemerkungen zu dem von Prof. Dreyfuss und Weinberg unter den Titel: "Zur Technik der Fieber Therapia /Malaria, Pyrifera, Anaesthesulf/" in dieser Zeitschrift erschienen Artikel. Deutsche Medizinische Wochenschrift, 1933.
121. Benedek, L.: Terapia moderna di alcune affezioni del sistema nervosa. Monographie Napoli, S. I. E. M. 1933.
122. Benedek, L.: Die Frage der Sterilisation seelisch-Minderwertigen. Pester Lloyd, 1933.
123. Benedek László: A vegetatív idegrendszer befolyásáról hypnosisban. Gyógyászat 1933. I. o.
124. Benedek László és Kulcsár Ferenc: Thalamus-syndroma, agyalapi törés után. Gyógyászat 1933. 356. o.
125. Benedek László és Pap Zoltán: Adatok a tetanus gyógykezeléséhez. Magyar Orvos, 1933.
126. Benedek László: Az államférfi lélektanához. Magyar Psychologiai Szemle 1933.
127. Benedek László és Hüttl Tivadar: Adat az agyvelő csoportos gümögócainak klinikájához és radikális kezeléséhez. Orvosi Hetilap 1933. 277. o.
128. Benedek László: Élő apathogen pallidakkal végzett immunisálási gyógykísérletekről idegrendszeri lues 96 esetében. Orvosi Hetilap 1933. 911, 940, és 975. o.
129. Benedek, L.: Über aktive Irrnimmunisierung-Heilversuche bei Nerven mit apathologischer Spirochaeta pallida, in 96 Fällen. Monatschrift für Psychologie und Neurologie, 1934.
130. Benedek, L.: Eugenisches, rassenhygienisches und bevölkerungspolitisches Programm für Ungarn. Arbeiten aus d. Neur. u. Psych. Klinik. in Debrecen, 1934.
131. Benedek, L.: Zur Frage des ungarischen eugenischen Gesetzentwurf. Ibidem, 1934.

132. Benedek, L.: Medizinischpsychologische Studie über den Grafen Apponyi. Ibidem 1934.
133. Benedek, L.: Die Behandlung des Tetanus mit serienweisen Liquorentnahmen. Ibidem, 1934.
134. Benedek, L.: Contributions to the symptomatology and treatment of cerebral mycetism. Ibidem, 1934.
135. Benedek László: Belső secretio és psyche. Budapest, 1934.
136. Benedek László: Az insulinschock hatása a szemléletre. Magyar Psychologiai Szemle 1934. 1. 2. f.
137. Benedek László: A genetika és a lélektan kapcsolatairól. Szociális Orvostudomány 1934. 287. o.
138. Benedek László: Időszerű adatok az elimináló eugenika kérdés sphaerájához Vidéki Orvosok és Gyógyszerészek Lapja 1934. 98. o.
139. Benedek László: Adatok a magyar eugenikai törvényjavaslathoz. Egészségpolitikai Szemle 1935. 28. o.
140. Benedek László: Hunghlings Jackson életéről és munkájáról. Orvosképzés 1935. 276. o.
141. Benedek, Ladislaw: On the life and work of Hughlings Jackson. Jackson Memorial Volume, Debrecen, 1935.
142. Benedek, L.: Über die Rolle der inkretorischen Endotoxikose in der Pathogenese der Geisteskrankheiten. Ibidem, 1935.
143. Benedek, L.: The values of relative thicknesses of skull from point of view of progressive teleencephalisation /with Piróth E./ Ibidem, 1935.
144. Benedek, L.: Eugenic and race-hygienical programme for Hungary. Ibidem, 1935.
145. Benedek, L. and Thurzó J.: Controbution to the humoral syndrome of rabies. Ibidem, 1935.
146. Benedek, L. und Hüttl T.: Über den Wert der Chordotomie bei "Crisse Gastrique". Ibidem, 1935.
147. Benedek, L. und Piróth E.: Pseudoencephalitis und Sinusthrombose bei Sodoku. Ibidem, 1935.
148. Benedek, L. et Thurzó J.: Nouveaux documents neuropathologiques à l'étude des syndromes causés par la lésion du lobe pariétal et du thalamus. Ibidem, 1935.
149. Benedek, L.: On the diagnostical experiences of the arterioencephalography. Ibidem, 1935.
150. Benedek, L.: Insulinschockwirkung auf die Wahrnehmung. Ibidem, 1935.
151. Benedek, L.: De rapport de la genetique et de la psychologie. Ibidem, 1935.

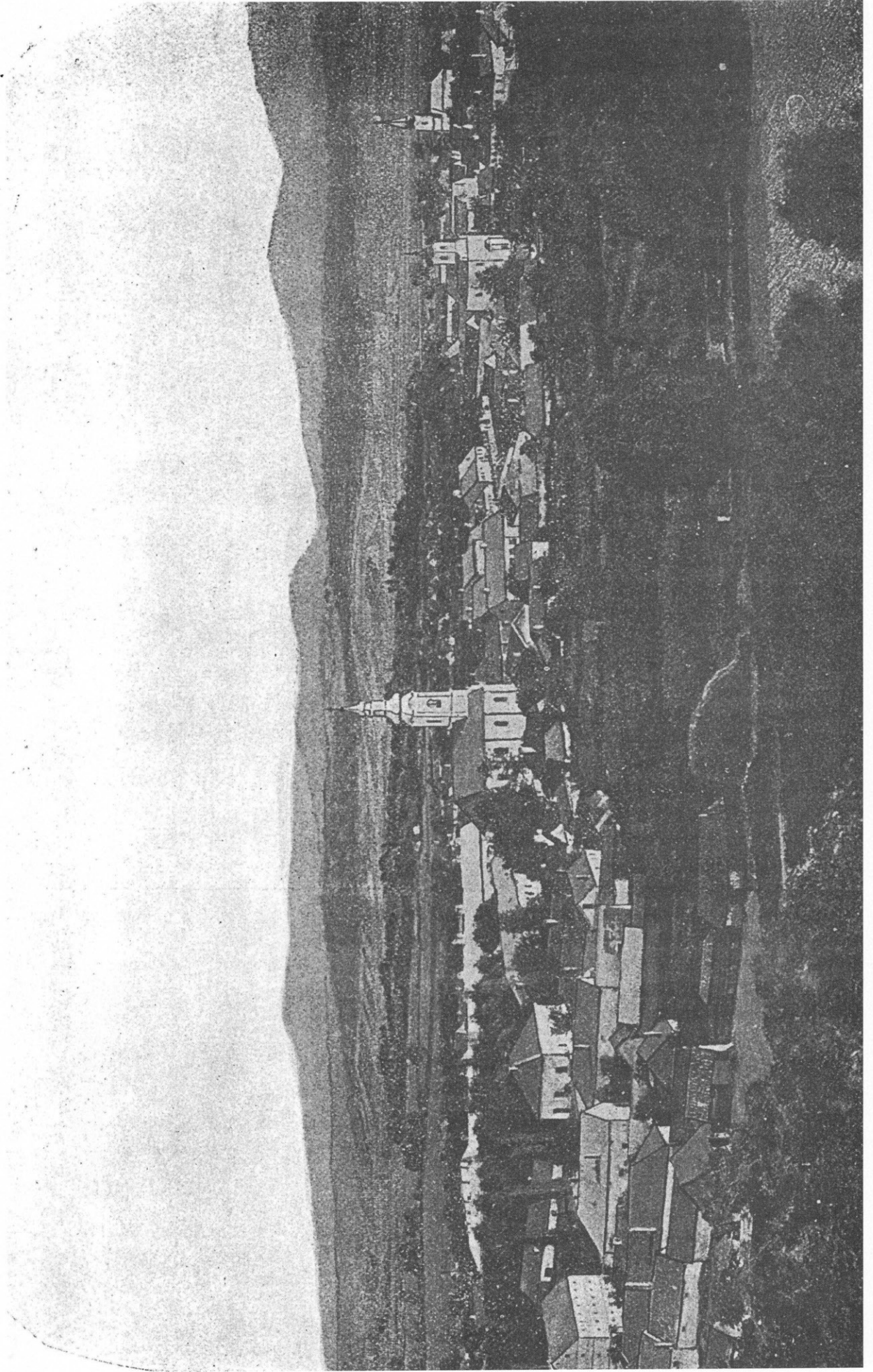
152. Benedek, L.: Regarding the drafting of the Hungarian Sterilisation Bill. *Ibidem*, 1935.
153. Benedek, L.: Reflexion à l'occasion du cinquantième anniversaire d'un institut hongrois de maladies mentales. *Ibidem*, 1935.
154. Benedek, L.: Über die sogenannte traumatische Neure und ihre Beziehungen zu den organischen Komotionsfolgen und Unfallversicherung, von Gesichtspunkte des Neurologen als Sächverständigen. *Ibidem*, 1935.
155. Benedek László: A röntgenbesugárzások hatása a normális liquorra és a liquorlaesióra. *Gyógyászat* 1936. 113, 129, 150. o.
156. Benedek László és Thurzó Jenő: Adatok a lyssa humoralis szindrómájához. *Gyógyászat* 1936. 118. o.
157. Benedek László és Piroth Endre: A koponyacsontok vastagsági viszonyai a progressiv telencephalisatio nézőpontjából. *Gyógyászat* 1936. 127. o.
158. Benedek László: Villámcsapás által előidézett gyöki jellegű polyneuritis. *Gyógyászat* 1936. 339. o.
159. Benedek László és Thurzó Jenő: A Dercum-féle betegségről. *Gyógyászat*, 1936. 415. o.
160. Benedek László és Thurzó Jenő: Porencephaliara valló encephalogramm csecsemőkori encephalitis után. *Gyógyászat* 1936. 479. o.
161. Benedek László és Thurzó Jenő: A gyermekkori encephalitis hyperkineticus kórtünetei és strophophasias új tünetei. *Orvosi Hetilap* 1936. 455. o.
162. Benedek László: Cerebralis tünetek endarteritis obliteransban. A thorotrastangiographia és az encephalographia combinatiojának diagnosticus jelentősége. *Orvosi Hetilap* 1936. 839. o.
163. Benedek László és Hüttl Tivadar: A cerebralis stereoarteriographia jelentősége a haemangioma cerebri operatív kezelésében. *Orvosi Hetilap* 1936. 839. o.
164. Benedek László: Az agyvelőnek autochton pinealis dysembriomáiról (Pealomák) *Orvosképzés, Melléklet* 1936.
165. Benedek, L.: On the arterio-encephalography. *The Antiseptic, Madras*, 1936. 9.
166. Benedek László: A kriminalpsychologia jelentőségéről. *Gyógyászat* 1937. 145. o.
167. Benedek László: Thurzó Jenő. *Orvosi Hetilap* 1937. 46. o.
168. Benedek László: Semmelweis serlegbeszéd. *Orvosképzés* 1937. 544. o.
169. Benedek László és Horányi Béla: Angiographiás lelet Pick-féle atrophia esetében. *Orvosi Hetilap*, 544. o.
170. Benedek László: A Hand-Schüller-Christian-féle betegségről. *Orvosi Hetilap*, 1938. 211. o.

171. Benedek László: Az ordinatív négydimensionalitás szervi psychosisban. Orvosi Hetilap 1938. 214. o.
172. Benedek László: Somogyi István (1892-1938). Orvosi Hetilap 1938. 259. o.
173. Benedek László és Angyal Lajos: Sérüléssel meningeopathia sarkomás elfajulása. Orvosi Hetilap, 1938. 356-358. o.
174. Benedek László és Angyal Lajos: Nyak-szaj-tic, mint oralis automatismus. Orvosi Hetilap, 1938. 380. o.
175. Benedek László és Juba Adolf: Agyvelőgyulladásal társult polyganglioneuritis. Orvosi Hetilap, 1938. 627-630. o.
176. Benedek László és Juba Adolf: A "gyökér-ideg" jelentősége az emberi tetanusinfecióban. Orvosi Hetilap 1938. 675-679. o.
177. Benedek László és Horányi Béla: Amyotrophiás lateralsklerosis kiterjedt agykérgi sorvadással. Orvosi Hetilap, 1938. 724-726. o.
178. Benedek László és Horányi Béla: Válasz Schaffer Károly "Megjegyzései"-re az "Amiotrophiás lateralsklerosis kiterjedt agykérgi sorvadással" című cikkünkhöz. Orvosi Hetilap, 1938. 818. o.
179. Benedek László és Rakonitz Jenő: Orr-korcsképződmény és myocloniás torsziós dystonia, mint kombinálódó heredopathia. Orvosi Hetilap, 1938. 1175-1180. o.
180. Benedek László: Konkrét psychoticus tünetek röntgenbesugárzásokra agytumornál. Orvosképzés 1938. 6-27. o.
181. Benedek László és Angyal Lajos: Posttraumás látótelep és tobozmirigytünet együttes esete. Orvosi Hetilap 1939. 149-151. o.
182. Benedek László és Juba Adolf: A "gyöki-ideg" elváltozásai emberi tetanus esetekben. Orvosi Hetilap 1939. 405-409. o.
183. Benedek László: Sajátszerű heredodegeneratív idioplasticus combinatio. Orvosi Hetilap, 1940. 281-282. o.
184. Benedek László: Julius von Wagner-Jauregg. Orvosi Hetilap 1940. 534-535. o.
185. Benedek László és Juba Adolf: "Utóblockade" a lipiodolgraphiában. Orvostudományi Közlemények 1940. 61-64. o.
186. Benedek László: Új vertebra prominens-reflex. Orvostud. Közl. 1940. 93-94. o.
187. Benedek László és Juba Adolf: Adatok a Korsakow-tünetegyüttes bonctanához. Orvostud. Közl. 1940. 277-281. o.
188. Benedek László: A házasság előtti kötelező orvosi vizsgálat törvényjavaslatának tervezete pszichiatriai nézőpontból. Közlemények a Magyar Elmeorvosok Egyesülete XV. értekezletének üléseiről. Bethlen G. Nyomda, Bp. 1940. 43-50. o.
189. Benedek László és Juba Adolf: A Korsakow-tünetegyüttes substratumának problémája. Ibidem, 1940. 221-229. o.

190. Benedek László és Angyal Lajos: Jobboldali occipitalis tuberculum operált esete. Orvosi Hetilap 1941. 293-295. o.
191. Benedek László és Angyal Lajos: Combinált saltatorikus reflexgörcs. Orvosi Hetilap, 1941. 555-556. o.
192. Benedek László és Juba Adolf: Mteningeoma szövetkulturák argentophil rácsrostrendszerrel. Orvosi Hetilap 1941. 652-657. o.
193. Benedek László és Juba Adolf: A gliomák szöveti szerkezete, különös tekintettel a csoportosítás lehetőségeire. Magyar Orvosi Archivum 1941. 3-35. o.
194. Benedek László és Angyal Lajos: Adatok a paroxysmalis bénulás kórszármazástanához. Ibidem, 1941. 387-403. o.
195. Benedek László és Juba Adolf: Diffus schwannosis és központi neurinoma. Ibidem, 1941. 103-123. o.
196. Benedek László és Juba Adolf: Az u. n. "praesacralis" endymomákról. Orvostudományi Közlemények, 1941. 40-44. o.
197. Benedek László és Angyal Lajos: A palatomentalis és corneomentalis reflexről. Ibidem, 1941. 129-141. o.
198. Benedek László és Juba Adolf: Korsakow-tünetegyüttes a köztiagy daganatai esetén. Ibidem, 1941. 417-421. o.
199. Benedek László és Juba Adolf: Az endymalis jellegű Mittledorf-féle daganatok. Orvostudományi Közlemények 1942. 42-44. o.
200. Benedek László és Angyal Lajos: A musculus pyramidalis reflexe. Ibidem, 1942. 49-50. o.
201. Benedek László és Juba Adolf: A lipiodol-granuloma. Ibidem, 1942. 70-73. o.
202. Benedek László és Gyárfás Kálmán: Hemitypusu, abortiv Recklinghausen-betegség schizophreniával kapcsolatban. Ibidem, 1942. 97-99. o.
203. Benedek László és Juba Adolf: A multiplex meningeoma. Ibidem, 1942. 225-229. o.
204. Benedek László és Horányi Béla: Levegőbefúvás hatása a kényszernevetésre sklerosis multiplexben. Ibidem, 1942. 385-387. o.
205. Benedek László és Juba Adolf: A meningeomák származása és osztályozása. Ibidem, 1942. 417-420. o.
206. Benedek László és Juba Adolf: A tetanus kórszövevénye. Ibidem, 1942. 490-493. o.
207. Benedek László és Angyal Lajos: Féloldali tremostasia esete. Orvosi Hetilap 1943. 421-423. o.
208. Benedek László, Bakay Lajos és Juba Adolf: Juxtamedullaris dermoid cysta. Ibidem, 1943. 445-447. o.

209. Benedek László és Juba Adolf: Adatok a diencephalon kórtanához. Orvostudományi Közlemények, 1943. 1-4. o.
210. Benedek László és Juba Adolf: Az ependynomák szöveti felépítettsége és rendszertani vonatkozásai. Ibidem, 1943. 97-101. o.
211. Benedek László és Angyal Lajos: Újabb adatok a paroxysmalis bénulás kórtanához. Ibidem, 1943. 157-160, o.
212. Benedek László és Juba Adolf: Adatok a diencephalon kórtanához. II. Narkolepsiás tünetegyüttes szövettani lelettel. Ibidem, 1943. 192- 195. o.
213. Benedek László, Horányi Béla és Szatmári Sándor: Belső konturlövés a felső orbitalis fissurán át szemgolyó sérülés nélkül. Ibidem, 1943. 416-420. o.
214. Benedek László és Angyal Lajos: Vestibulotrop encephalitis esetek halmozott előfordulása. Ibidem, 1943. 629-634. o.
215. Benedek László: A háborús elme-és idegbajokról a rokkantellátás szempontjából. Népegészségügy, 1943. 342.
216. Benedek László: + Theodor Meynert: /1833-1892/ Orvosi Hetilap 1942. 305. o.
217. Benedek László: A büntetettekkel és veszélyes lelkiállapotú személyekkel szemben való védekezésről. Népegészségügy, 1943. 856.
218. Benedek László: Kóros szervezések (Coenesthopathiák) idült járványos agyvelőgyulladásban. Orvosi Hetilap, 1944. 375. o.
219. Benedek László: Pseudomyastheniás tünetegyüttes polyomyositis interstitialis chronica fibrosában. Orvostudományi Közlemények, 1944. 145-148. o.
220. Benedek László és Juba Adolf: Az idegrendszer daganatai a szövettényészetben. Ibidem, 1944. 257-261. o.
221. Benedek László és Angyal Lajos: A reflex-kiváltás műfogásához. Ibidem, 431-433.
222. Benedek László és Juba Adolf: Az idegrendszer daganatai szövettényészetben. II. Meningeomák tenyészetei. Ibidem, 1944. 571-573. o.
223. Benedek László és Juba Adolf: Myelitis necrotiós. Ibidem, 1944. 703-706. o.
224. Benedek László és Angyal Lajos: Az ú. n. "infratemporalis" meningeomákról. Ibidem, 1944. 769-767.
225. Benedek László és Angyal Lajos: A cavum septi pellucidi klinikai jelentőségéről. Ibidem, 1944. 799-803. o.
226. Benedek László, Bonkáló Sándor és Verebély Tibor: A subforaminalis tumorokról. Ibidem, 1944. 148-153. o.

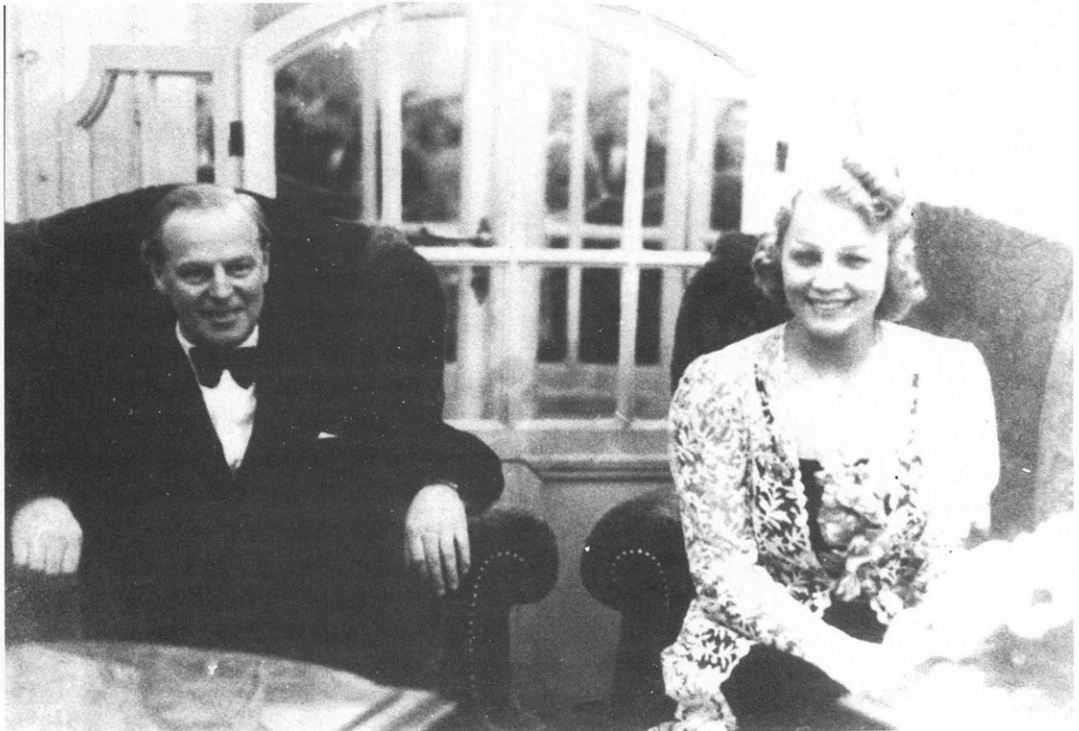
Fotók, dokumentumok

Belényes

Zilahy Irén, mint „fogpaszta reklám”

Budai villájukban Zilahy Irénnel

A dolgozószobájában

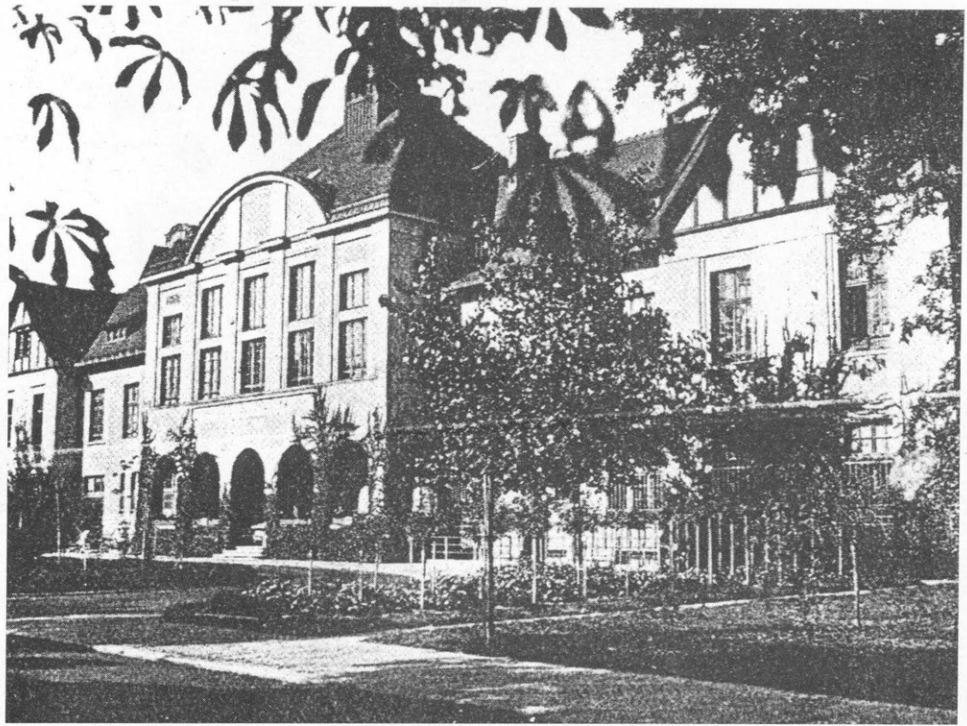
Benedek László dr.

*egyetemi ny. r. tanár úr Öméltóságának,
a debreceni m. kir. Tisza István tudománypetem ideg- és elmebetegségi
klinikája igazgatójának, mély tisztelettel
ajánljuk ezt a könyvet, hálánk, szeretetünk
és igaz nagyrabecsülésünk jeléül.*

Debrecen, 1932. Karácsony.

Tanítványai és tisztelői.

Benedek László

A debreceni ideg- és elmeklinika

Ideg és elmegyógyászati klinika. Főépület homlokzata

Az orvosi kar 1925-ben

Állnak: Bodnár János, Kettesy Aladár,, Huzella Tivadar, Csiky József, Hüttl Tódor, Orsós Ferenc, Elischer Gyula, Benedek László.

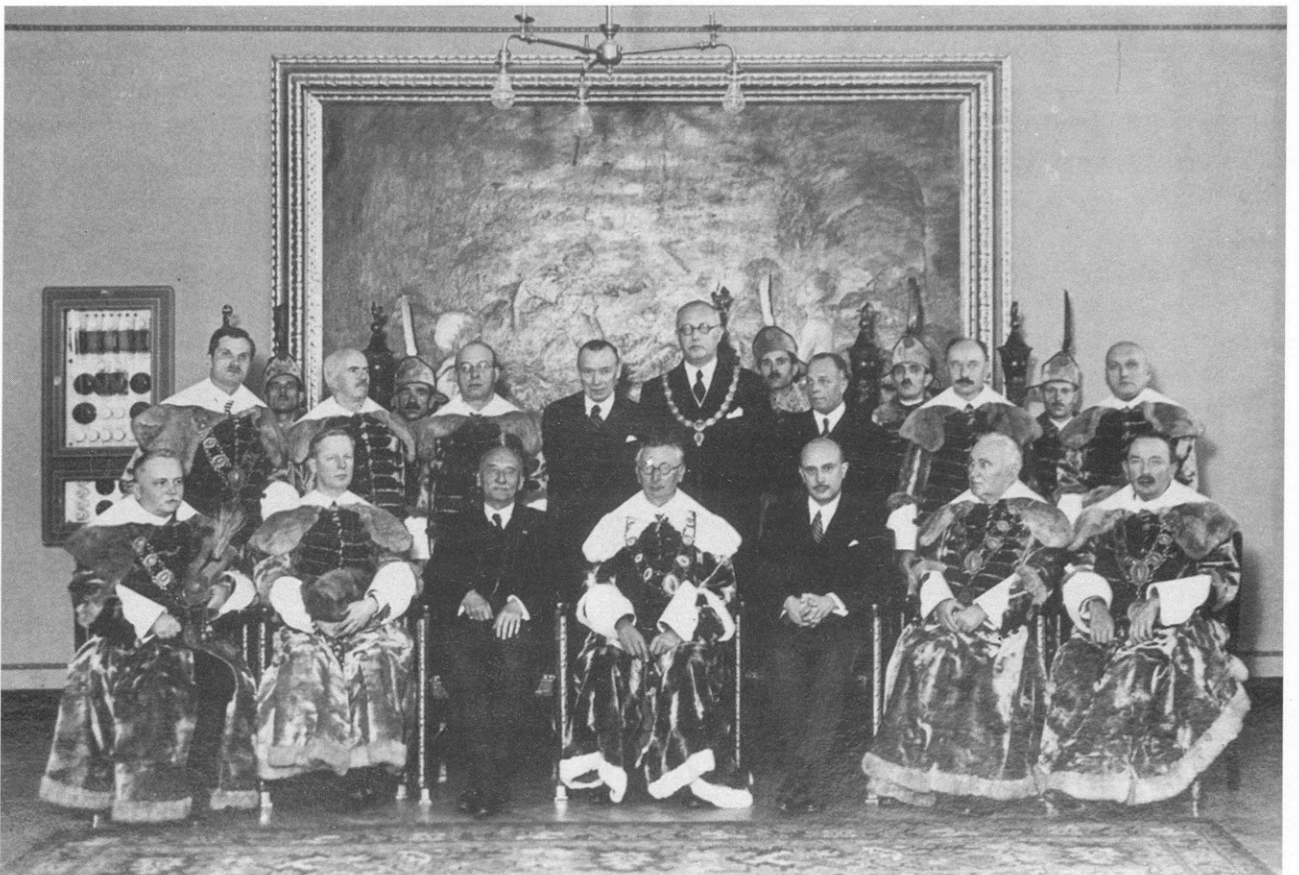
Ülnek: Verzár Frigyes, Belák Sándor, Kenézy Gyula, Szontágh Félix, Neuber Ede

1926. okt. 17. Tisza István Szobor avatása a kormányzó jelenlétében.

Rector magnificus

1935-36 rektor

DOLGOZATOK

A DEBRECZENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNY
EGYETEM IDEG- ÉS ELMEGYÓGYÁSZATI KLINIKÁJÁRÓL

IGAZGATÓ:

Dr. **BENEDEK LÁSZLÓ**
EGYET. NY. R. TANÁR

TRAVAUX

DE LA CLINIQUE DE NÉUROLOGIE ET PSYCHIATRIE
DE L'UNIVERSITÉ „ÉTIENNE TISZA“ à DEBRECZEN
(HONGRIE).

DEBRECZEN
„TISZÁNTULI HIRLAP“ NYOMDÁJA
1923.

A. 2163.

AZ ALKOHOLKÉRDÉS MAI ÁLLÁSÁRÓL

FŐKÉP AZ AMERIKAI ALKOHOLELLENES
KÜZDELEM FEJLŐDÉSE KAPCSÁN

ÍRTA

Dr. **BENEDEK LÁSZLÓ**

EGYETEMI NY. R. TANÁR

(DEBRECZEN)

KÖZLEMÉNY

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
IDEG- ÉS ELMEGYÓGYÁSZATI KLINIKÁJÁRÓL
(IGAZGATÓ: Dr. BENEDEK LÁSZLÓ EGYETEMI NY. R. TANÁR.)

**AZ U. N. „SÉRÜLÉSES IDEGESSÉG”-
RÓL, ANNAK HATÁRTERÜLETÉRŐL
ÉS BALESETBIZTOSÍTÁSI VONAT-
KOZÁSÁIRÓL A VÉLEMÉNYEZŐ
IDEGGYÓGYÁSZ SZEMPONTJÁBÓL**

IRTA:

Dr. BENEDEK LÁSZLÓ
EGYETEMI NY. R. TANÁR

*A Budapesti Kir. Orvosegyesület Társadalomegészségügyi Szakosztályának
meghívására 1935. május 24-én tartott előadás.*

BUDAPEST

1935.

**Ueber den
diagnostischen Wert der zerebralen
Stereoangiographie hauptsächlich
bei intrakraniellen Tumoren**

Mit 252 Abbildungen

Von

Ladislau Benedek

Dr. med., o. ö. Professor,
Direktor der Psychiatrischen
und Nervenlinik in Budapest

Theodor Hüttl

Dr. med., o. ö. Professor,
Direktor der
Chirurgischen Klinik in Debrecen

1938

BASEL VERLAG VON S. KARGER LEIPZIG

Neurological and Psychiatric Papers from the
Clinic for Nervous and Mental Diseases of the
Stephen Tisza University. Debrecen, Hungary.

Edited by the Director
Prof. LADISLAW BENEDEK.

Neurologische und Psychiatrische Arbeiten aus der
Nervenlinik der Stephan Tisza Universität.
Debrecen, Ungarn.

Travaux de la Clinique de Neurologie
et Psychiatrie de l'Université „Étienne Tisza”
à Debrecen, Hongrie.

Munkálatok a debreceni magy. kir. Tisza István tudományegyetem ideg- és elmegyógyászati klinikájáról. Igazgató : Dr. BENEDEK LÁSZLÓ egyetemi ny. r. tanár.

UJABB DIAGNOSTIKUS ÉS THERAPIÁS ELJÁRÁSOK AZ IDEG- ÉS ELME GYÓGYÁSZATBAN

I. rész.

A PARALYSIS PROGRESSIVA GYÓGYKEZELÉSÉRŐL.

Írta :
Dr. Benedek László
egyetemi ny. r. tanár

16 ábrával és 10 tábla műmelléklettel.

Debrecen,
Gárdos József Irodalmi és Nyomdai Vállalata
kiadása.

Kopogtatási eljárás koponyahegek pontos
localizálására.

Kitzbühel i. Tirol

Blick auf den Wilden Kaiser

***A debreceni orvosképzés nagy alakjai című sorozat
eddig megjelent tagjai:***

1. Dr. Alberth Béla: Dr. Kettesy Aladár élete és munkássága
2. Dr. Kulcsár András: Dr. Fernet Béla élete és munkássága
3. Dr. Hadházy Csaba: Dr. Krompecher István 1905-1983
4. Dr. Törő Imre: Dr. Huzella Tivadar 1886-1951
5. Dr. Lampé László: Dr. Kenézy Gyula élete és munkássága 1860-1931
6. Dr. Szállási Árpád: Weszprémi István (1723- 1799) és kora
7. Dr. Szállási Árpád: Dr. Szontagh Félix (1859-1929)
és a debreceni gyermekorvoslás előzményei
8. Dr. Varga Emil: Went István -az iskolateremtő mester (1899-1963)
9. Dr. Majerszky Klára: Dr. Sántha Kálmán (1903-1956)
10. Dr. Zs. Nagy Imre: Dr. Verzár Frigyes (1886-1979)
11. Dr. Csécsei György: Dr. Hullay József (1921-1984)
12. Dr. Jeney András: Dr. Jeney Endre (1891-1970)
13. Dr. Fésüs László: Dr. Tankó Béla (1905-1974)
14. Dr. Péter Mózes: Thurzóbányai Elischer Gyula (1875-1929)
15. Dr. Simon Miklós: Dr. Szodoray Lajos (1904-1980)
16. Dr. Szállási Árpád: Dr. Benedek László (1887-1945)

Előkészületben:

Dr. Gomba Szabolcs: Dr. Endes Pongrác
Dr. Hernádi Ferenc: Dr. Vályi Nagy Tibor
Dr. Szállási Árpád: Dr. Bókay Zoltán
Dr. Szilágyi Tibor: Dr. Kesztyűs Lóránd

A megjelent füzetek a DOTE Rektori Hivatalában szerezhetők be.
(4012 Debrecen, Nagyerdei krt. 98. ; Fax: 52/419-807)